

2011

POLÍTICA CULTURAL **CATALUNYA**

2011

POLÍTICA CULTURAL CATALUNYA

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

CAT

Informe elaborat seguint la metodologia del **Consell d'Europa/ERICarts** pels informes sobre polítiques culturals (**Grid for National Country Profiles**) inclosos en el **Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe**

Redacció

Anna Villarroya Planas

Departament d'Economia Pública, Economia Política i Economia Espanyola

Facultat de Biblioteconomia i Documentació

Universitat de Barcelona

Aquest informe ha estat elaborat a partir de fonts oficials i no oficials sobre polítiques culturals. Les opinions que s'hi expressen són les de l'autora i no han de coincidir necessàriament amb les del govern

Podeu consultar altres perfils de polítiques culturals nacionals a **www.culturalpolicies.net**

Imatges

Marta Pau

Actualització de l'informe : el que correspon a l'any natural 2010

Edició 2010 : febrer de 2012

Dipòsit legal :

B. 6483-2012

SUMARI

INTRODUCCIÓ	Andreas Joh. Wiesand	5
1.	PERSPECTIVA HISTÒRICA: POLÍTIQUES I INSTRUMENTS CULTURALS	7
2.	OBJECTIUS I PRINCIPIS GENERALS DE LA POLÍTICA CULTURAL	13
2.1	Principals trets del model actual de política cultural	13
2.2	Definició nacional de cultura	14
2.3	Objectius de la política cultural	14
3.	COMPETÈNCIA, PRESA DE DECISIONS I ADMINISTRACIÓ	17
3.1	Estructura organitzativa	17
3.2	Descripció general del sistema	19
3.3	Cooperació entre conselleries i entre nivells de govern	20
3.4	Cooperació cultural internacional	22
4.	QÜESTIONS ACTUALS DE DEBAT I TENDÈNCIES DE LA POLÍTICA CULTURAL	31
4.1	Principals qüestions i prioritats de la política cultural	31
4.2	Qüestions específiques de política cultural i debats recents	31
5.	PRINCIPAL NORMATIVA EN L'ÀMBIT DE LA CULTURA	47
5.1	Normativa general	47
5.2	Normativa cultural	55
5.3	Normativa específica per sectors culturals	55
6.	FINANÇAMENT DE LA CULTURA	67
6.1	Panorama general	67
6.2	Despesa pública en cultura	67
6.3	Tendències i indicadors del finançament privat en cultura (no lucrativa i comercial)	70
7.	LES INSTITUCIONS PÚBLIQUES EN ELS EQUIPAMENTS CULTURALS	73
7.1	Equipaments culturals: tendències i estratègies	73
7.2	Dades bàsiques de certes institucions públiques en el sector cultural	73
7.3	Estatut i col·laboració de les institucions culturals públiques	74

8.	FOMENT DE LA CREATIVITAT I LA PARTICIPACIÓ	77
8.1	Suport a artistes i altres treballadors creatius	77
8.2	Consum i participació cultural	81
8.3	Educació artística i cultural	88
8.4	Art amateur, associacions culturals i iniciatives civils	92
9.	ACRÒNIMS I SIGLES	99

INTRODUCCIÓ

Fa gairebé una dècada, el projecte *Creative Europe* (Europa Creativa) de l'Institut ERICarts va posar de manifest un canvi de paradigma que ara és àmpliament reconegut en els cercles de la política cultural: la creixent necessitat de compartir la responsabilitat de promoure els processos creatius entre els diferents agents, públics, privats i els que treballen sense ànim de lucre, i també la necessitat de noves associacions culturals, o bé divisions intel·ligents del treball, a través de les tradicionals esferes de competència local, regional, nacional, europea i internacional. Tal com evidencia el *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe* (Polítiques i tendències culturals a Europa) del Consell d'Europa/ERICarts (www.culturalpolicies.net), actualment s'estan explorant noves formes de "govern de la creativitat" transversal arreu del nostre continent. Gairebé no cal dir que, en molts països europeus, aquest desenvolupament ha realçat notablement el paper polític i l'abast de l'acció dels governs i parlaments regionals.

Es podria anar més lluny i arribar a afirmar que almenys s'han fet realitat alguns dels somnis expressats en la *Declaració de Florència*, adoptada per unanimitat el 16 de maig de 1987 en finalitzar el projecte "Cultura i regions" del Consell d'Europa. Aquesta Declaració reclamava un paper més important de les regions europees en la construcció i cooperació en termes de política cultural i, a fi d'assolir la "democràcia cultural", subratllava la necessitat de "diversificar els centres de poder i els seus mètodes de funcionament". Es fonamentava, entre altres coses, en l'observació del fet que «les regions europees, traient profit de la seva experiència i identitat, ofereixen en el procés d'integració europea noves respostes a l'exigència de desenvolupament, basat en una major harmonia entre la qualitat de vida, l'explotació dels recursos regionals, la creativitat i les activitats econòmiques.»

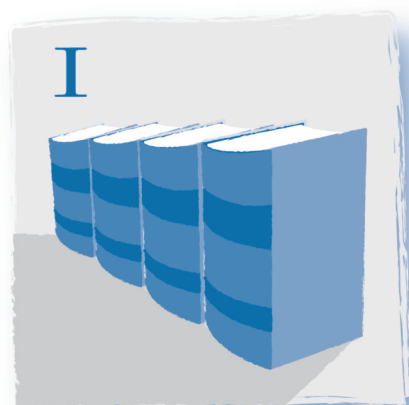
El nou perfil de la política cultural a Catalunya, hàbilment escrit per Anna Villarroya Planas (Universitat de Barcelona), es pot considerar una prova notable de la validesa dels processos regionals de "millora" que han tingut lloc durant els darrers 25 anys. Aquesta primera versió regional d'un perfil del Compendium pot molt bé esdevenir un model per a exercicis similars que tinguin lloc a qualsevol altra zona d'Europa. De fet, ja ha tingut ressò en països com Bèlgica, Alemanya, Itàlia o el Regne Unit, per tant, el més probable és que tinguem més evidències de tot aquest procés en els mesos i anys vinents.

Durant l'última reunió dels autors del *Compendium* feta a Madrid el 2009, es van discutir diferents exercicis que van més enllà del format tradicional de "perfils de país europeu". Mentrestant, està emergent un programa "Compendium PLUS" amb socis addicionals com la Fundació Cultural Europea i la IFACCA, gràcies també als consells donats pels autors i editors del *Compendium*. En l'actualitat, es planeja un lloc web paral·lel però independent per a aquest tipus de nou contingut que allotjaria els exercicis relacionats amb el *Compendium* i els vincularia als capítols dels perfils nacionals, si les condicions tècniques i financeres ho permeten. Es preveuen tres apartats:

- a) Perfils de països de fora d'Europa
(en realitat, ja hi ha 7 perfils procedents de països àrabs i se n'està preparant un per a Austràlia);
- b) Perfils del nivell regional a Europa;
- c) Contribucions o blocs individuals i locals.

Pel que fa a la necessitat d'una millor coordinació i intercanvi interregional, la *Declaració de Florència* esmentada anteriorment també considerava la creació d'una estructura o d'un procés que "podria assumir el paper d'«observatori europeu de les polítiques i pràctiques culturals», de tal manera que es constituïria com un instrument valuós per a la cooperació cultural transnacional...". La contribució catalana envers la iniciativa "Compendium PLUS", juntament amb la comunitat de pràctica que prepara el *Compendium* original, es poden considerar un pas important i concret cap a aquesta direcció.

Andreas Joh. Wiesand
Director executiu, Institut ERICarts
 Bonn, març de 2010

PERSPECTIVA HISTÒRICA: POLÍTIQUES I INSTRUMENTS CULTURALS¹

La política cultural ha estat un factor substancial en la construcció de la nacionalitat catalana

El desenvolupament de les polítiques culturals a Catalunya no es pot entendre sense tenir en compte que durant dècades Catalunya ha estat governada per interessos contraris i aliens a la realitat social i cultural del país. Això ha fet de la política cultural un factor substancial en la construcció nacional catalana.

Les dues breus experiències de govern democràtic d'inicis del segle passat són un clar exemple de com l'acció en cultura i educació de la Man-

comunitat de Catalunya (1914-1923) i de la Generalitat republicana (1931) esdevé l'eix vertebrador de les respectives polítiques de govern. En relativament pocs anys, sense pràcticament recursos i competències, Prat de la Riba, primer president de la Mancomunitat de Catalunya (òrgan de cooperació entre les quatre corporacions provincials catalanes: —Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona—), portà a terme una gran tasca en els àmbits de la normalització acadèmica de la llengua catalana; l'educació i formació professional i artística, amb la creació de les principals institucions educatives, científiques i de les arts del país; la coordinació entre les polítiques de museus i patrimoni i la creació d'una xarxa de biblioteques públiques en tot el territori. En aquests anys, la política cultural i educativa de l'Ajuntament de Barcelona va ser impulsora d'importants projectes amb efectes a la resta de Catalunya.

Després del parèntesi de la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930), la Segona República espanyola (del 1931 al 1939) representa el primer reconeixement real de la diversitat política i cultural d'Espanya amb la promulgació dels estatuts d'autonomia de les comunitats autònomes de Catalunya, Galícia i el País Basc, totes nacionalitats amb llengua i cultura pròpies, que passen a disposar d'institucions de govern i polítiques culturals pròpies. A Catalunya, el nou govern de la Generalitat republicana intentarà enllaçar amb la tasca feta per la Mancomunitat creant una conselleria específica de cultura.

El final de la Guerra Civil (1936-1939) derivà en la dictadura del general Franco. La política cultural del franquisme caracteritzada per un fervent nacionalisme i catolicisme va significar la depuració de les institucions acadèmiques i culturals, el control i la intervenció autoritària i centralitzada sobre la vida cultural del país, en especial la més avantguardista, i la repressió de la diversitat lingüística i cultural, amb la prohibició de l'ús social del català. El govern portà a terme també un fort control de tota la maquinària propagandística, mitjançant un dur sistema de censura i monopoli dels mitjans de comunicació, que amb el temps, però, es va anar debilitant.

L'acció cultural de l'Administració local (diputacions —ens local d'elecció indirecta d'àmbit provincial— i ajuntaments) en el període franquista va ser poc important, bàsicament per la manca de recursos disponibles. Tot i el deteriorament de moltes de les infraestructures culturals se'n van crear algunes de noves. Amb l'esperit de la Mancomunitat de Catalunya, que havia anat consolidant-se en la consciència de la població, la societat civil catalana va assumir al llarg de tot aquest període la responsabilitat de dinamitzar i mantenir bona part de les activitats culturals del país, donant lloc a l'anomenada cultura de peatge o del resistencialisme enfront d'un estat que la perseguia o marginava.

Després de quaranta anys de franquisme, els anys 1976 i 1977 representen l'inici de la transició democràtica amb el reconeixement d'una realitat plurinacional a l'Estat espanyol, que portà la introducció de reformes decisives en els monopolis públics de la ràdio, la premsa i la televisió. Amb la Constitució de 1978 i l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 1979 s'inicia un període de llibertat d'expressió i de creació artística, d'activitat pública en l'àmbit artístic i cultural i de reconeixement ple de la diversitat lingüística i cultural d'Espanya. La Constitució representa alhora una nova configuració territorial de l'Estat amb tres nivells administratius bàsics amb una àmplia autonomia política: l'administració central, les comunitats autònomes i les corporacions locals (subdividides en municipis i en diputacions provincials).

La Constitució de 1978 i l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 1979 inicien un període de llibertat d'expressió i de creació artística, d'activitat pública en el camp de les arts i la cultura i de reconeixement de la diversitat lingüística i cultural d'Espanya

Govern de la Generalitat de Catalunya

Els primers anys de polítiques culturals democràtiques a Catalunya són especialment complicats, tant la Generalitat provisional (1977) com els primers ajuntaments democràtics (1979) han d'afrontar la necessitat de dissenyar una acció governamental de nova planta. En aquest període la llengua i la cultura són utilitzades en els discursos programàtics com a eixos vertebradors de la construcció nacional del país. Però, a diferència de les experiències del primer terç del segle, la política cultural ha de tenir en compte les demandes i necessitats d'una ciutadania molt més heterogènia, on la meitat de la població és d'origen immigrant i s'expressa en castellà.

Pel que fa al govern regional de Catalunya, en els primers vint anys de democràcia és al Govern de la Generalitat de Catalunya² un partit nacionalista, Convergència i Unió, que crea el primer Departament de Cultura de l'etapa democràtica, i el dota d'una estructura administrativa clàssica, amb direccions generals d'àmbit sectorial, i amb un fort esperit nacionalista. La política cultural durant aquests més de vint anys de Govern de Convergència i Unió (1980-2003) ha estat marcada pels diferents consellers que l'han dirigit. Tanmateix, l'acció en cultura, juntament amb la política educativa i lingüística i la tasca dels mitjans de comunicació públics són considerats estratègics per al Govern com a instrument bàsic per al desenvolupament de la identitat catalana.

En els vint-i-tres anys de Govern nacionalista es pot parlar d'una primera etapa, la dècada dels vuitanta, que representa l'inici d'un important procés de desplegament de serveis i de centres culturals, caracteritzat tant per la modernització de les tradicionals institucions culturals (museus, teatres, arxius, biblioteques, etc.) com per la creació de nous centres, i un fort impuls a la tasca legislativa. Les principals crítiques al Govern vindran des de l'oposició, representada pels partits d'esquerres, que defensen una política més integradora, oberta i plural, respectuosa amb la diversitat cultural i lingüística de Catalunya i un model de gestió de les polítiques culturals menys dirigista i més participatiu. Els anys noranta porten la consolidació d'una política de caire liberal, de suport a les iniciatives procedents de la societat civil, de nous recursos per a la construcció de grans infraestructures de difusió cultural, de promoció de la producció pròpia i d'ajuts als agents culturals, de projecció exterior de la cultura catalana i d'impuls a la política lingüística. La segona meitat dels anys noranta es caracteritza, però, per la incapacitat de conduir alguns conflictes interns de la mateixa conselleria i d'encarar les negociacions amb els sectors de la indústria cultural afectats per la nova Llei de política lingüística. La darrera legislatura del Govern de Convergència i Unió implica l'impuls d'una nova etapa de promoció de la producció pròpia i de les indústries culturals catalanes, amb la creació de l'Institut Català de les Indústries Culturals (ICIC)³ i la renegociació de l'aplicació de la Llei de política lingüística amb els grans agents de la indústria audiovisual. També s'aposta per una nova presència exterior de la cultura catalana amb l'anunciat projecte de creació de l'Institut Ramon Llull (IRL).⁴

La política de mitjans de comunicació va dependre gairebé al llarg de tot el període convergent del Departament de Presidència⁵ (tret de la primera legislatura 1980-1984). Els seus elements més significatius es van concretar en la posada en marxa i la integració a partir de 1983 de tots els mitjans de comunicació de la Generalitat en la Corporació Catalana

de Radiodifusió, amb l'objectiu polític de crear un imaginari col·lectiu des de la ràdio i la televisió públiques. Els anys noranta van representar la regulació de la presència de ràdios i televisions locals en l'espectre comunicacional català i, finalment, l'any 2000, després d'un debat intents amb l'oposició, s'aprova la Llei del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC),⁶ òrgan regulador del sistema audiovisual català.

Les eleccions de novembre del 2003 i l'acord posterior per formar un govern catalanista i d'esquerres representen un canvi de govern a la Generalitat de Catalunya, després de vint-i-tres anys de política convergent. En el primer mandat d'esquerres (2003-2006), el Departament de Cultura va centrar els seus esforços en la consolidació de les grans infraestructures de difusió i en l'impuls a les indústries culturals. D'aquest període destaca l'intent de descentralització del territori creatiu i d'exhibició, mitjançant l'elaboració d'un pla d'infraestructures culturals territorials bàsiques; l'impuls a una agència de difusió artística i a un canvi de model en la gestió de la política cultural, mitjançant la creació del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA),⁷ que hauran d'esperar la legislatura següent per veure la llum. Entre els grans reptes del Departament hi continua havent l'exportació, la creació de nous circuits de programació i exhibició més enllà de les fronteres catalanes i més enllà de les accions governamentals, així com la participació de la societat civil i del sector econòmic en la vida cultural del país. Les eleccions de novembre de 2006 tornen a concloure amb la constitució d'un govern d'Entesa entre els partits d'esquerra de l'arc parlamentari català. Entre els objectius fonamentals del nou Govern hi ha la defensa de la llengua i la cultura catalanes. El nou mandat, però, porta canvis en l'estructura del Departament de Cultura, que passa a convertir-se en el nou Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (DCMC).⁸ Aquesta unió respon a la voluntat del nou conseller d'utilitzar intensivament els mitjans de comunicació com a instrument primordial per apropar la cultura al conjunt de la població, per eixamplar el mercat dels productes catalans i com a prescriptor de consums culturals. En aquests darrers anys, l'acció de govern ha significat un reforçament de la presència internacional de Catalunya, amb fites com la Fira de Frankfurt⁹ o l'obtenció de la capitalitat de la Unió per la Mediterrània; un canvi en el model de gestió de les polítiques culturals, amb l'aprovació de la Llei de creació del CoNCA de Catalunya; la discussió al voltant d'una nova política de suport al cinema català i el desplegament avançat de la televisió digital terrestre (TDT) a Catalunya.

Les darreres eleccions de novembre de 2010 han portat, però, canvis en el Govern de Catalunya amb la victòria del partit nacionalista, Convergència i Unió. Tot i que en els propers mesos es coneixeran les línies estratègiques de la política cultural per a la propera legislatura, entre les propostes programàtiques en matèria de cultura destaca l'èmfasi en la identitat, els valors i la llengua com a elements culturals bàsics per a la cohesió social i la convivència ciutadana.

Corporacions locals

Pel que fa a la política cultural dels ajuntaments, els primers governs democràtics dels anys vuitanta aposten decididament per la recuperació del carrer com a espai festiu i de reivindicació de la cultura popular i tradicional catalana. Superada aquesta primera etapa reivindicativa i festiva, en la qual la normalització cultural i lingüística és vista com a fonamental, molts municipis emprenen la consolidació dels seus programes, equips humans i equipaments per poder desplegar la pròpia política cultural. La manca d'equipaments culturals en condicions porta els ajuntaments a invertir en la construcció d'infraestructures de difusió cultural (museus, teatres, biblioteques i arxius), i en equipaments socioculturals (centres cívics i cases de cultura). Bona part d'aquesta inversió és possible gràcies als programes per a la

construcció i rehabilitació d'equipaments socials i culturals dels diferents nivells de govern supramunicipal (diputacions, Generalitat i Ministeri). Tanmateix, els recursos públics disponibles per a nous projectes comencen a decreixer a partir dels anys noranta, moment en el qual comencen a generalitzar-se la cerca de recursos aliens, la col·laboració entre el sector públic i el sector privat en la gestió i obtenció de fons, i la millora de l'eficiència i eficàcia de l'acció cultural municipal.

Un cas especial és el de l'Ajuntament de Barcelona,¹⁰ que ha hagut

L'Ajuntament de Barcelona ha tingut un important protagonisme en el manteniment i finançament de les principals institucions culturals catalanes

d'assumir històricament un important protagonisme en el manteniment i finançament de les principals institucions culturals catalanes. Aquesta capitalitat va ser reconeguda l'any 1998 per la Generalitat de Catalunya amb l'anomenada *Carta Municipal de Barcelona* i en el 2006 pel govern central.

Les diputacions són un altre dels nivells de govern local presents al territori. Aquestes tenen per funció donar suport als ajuntaments i als consells comarcals. Mentre als ajuntaments els correspon el govern i l'administració dels municipis, entitats bàsiques de l'organització territorial, als consells comarcals els correspon el govern i l'administració de les comarques, entitats locals de caràcter territorial formades per l'agrupació de municipis contigus. En l'àmbit cultural, el suport a la resta d'administracions locals ha vingut condicionat històricament per la funció supletòria de la Diputació de Barcelona¹¹ en aquells serveis i institucions heretats de l'època de la Mancomunitat de Catalunya i de la Generalitat republicana. Aquest fet explica la titularitat fins fa pocs anys de les excavacions d'Empúries (situades a la província de Girona), el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona (MNAT),¹² la Biblioteca de Catalunya (BC),¹³ l'Institut del Teatre (IT)¹⁴ o l'Escola de Biblioteconomia, per citar alguns exemples. El procés de traspàs d'aquestes titularitats i competències a la Generalitat o a les universitats s'ha fet amb molta lentitud al llarg d'aquests darrers vint anys, atesa la dificultat d'acord per trobar un finançament alternatiu entre institucions governades per partits polítics diferents. Així mateix, la Diputació de Barcelona ha tingut un paper important en la gestió i el finançament d'algunes grans infraestructures culturals barcelonines.

La recerca d'un espai propi i legítim d'actuació deslligat de la Generalitat ha portat la Diputació de Barcelona a evolucionar vers un servei més dinàmic i eficaç de cooperació municipal, que va més enllà dels plans d'inversió i de les transferències als ajuntaments. L'any 1986 creà el *Centre d'Estudis i Recursos Culturals (CERC)*¹⁵ amb l'objectiu de dotar els ajuntaments d'una oficina integrada d'assessorament, formació i documentació. Deu anys més tard, creà dues oficines tècniques de serveis, una especialitzada en museus i l'altra, en difusió artística. Finalment, manté una dinàmica xarxa de biblioteques públiques.

Les tres diputacions provincials catalanes restants (Girona, Lleida i Tarragona) històricament han disposat de molts menys recursos i possibilitats de suport als municipis i als consells comarcals. La seva política de transferències s'ha fonamentat bàsicament en programes d'ajut via subvenció per a la construcció i rehabilitació de teatres, museus i centres culturals, per al manteniment de la xarxa de biblioteques, per a espectacles i formació artística, així com per a publicacions i altres activitats culturals. Un cas particular és el lleidatà, que canalitza tota l'activitat cultural de la Diputació a través de l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI),¹⁶ refundat el 1993. Fins aquell moment, l'IEI s'encarregava de la intervenció en patrimoni, museus i divulgació cultural, i els serveis centrals de la Diputació, dels ajuts i subvencions als ajuntaments, consells comarcals i entitats culturals. En l'actualitat, són objectius bàsics de l'IEI: la promoció de l'estudi i la investigació sobre temes relacionats amb les comarques del seu territori; el foment de les ciències, les lletres i les arts; la divulgació cultural, i la normalització lingüística. Per aconseguir aquests objectius, l'Institut té establertes unes línies de recerca, treball i publicació complementades amb convocatòries de premis anuals.

Pel que fa a la Diputació de Girona,¹⁷ cal destacar el compromís d'aquesta amb el desenvolupament cultural local i el ple suport als diferents agents i sectors de la cultura a la demarcació gironina. Amb aquest objectiu, recentment s'ha aprovat el *Pla estratègic de subvencions 2009-2011*,¹⁸ com a marc regulador de referència, amb el qual la Diputació pretén millorar l'eficàcia en el compliment dels objectius i l'eficiència en l'assignació i utilització dels recursos públics. També ha posat en marxa *Escènics*,¹⁹ una plataforma de promoció de les arts escèniques i la música que posa en relació, d'una manera directa i innovadora, els creadors i els programadors, i que ha de permetre als ciutadans gaudir d'una major i millor programació cultural.

Per la seva banda, la política cultural de la Diputació de Tarragona²⁰ té com una de les seves principals prioritats el suport als equipaments culturals municipals. L'any 1985 inicià el *Pla d'equipaments culturals*, i dotà molts municipis de la demarcació de Tarragona d'aquest tipus d'equipaments. L'any 1992, en una segona fase, va anar completant la planificació inicial, i s'hi van adherir altres municipis. En l'actualitat, el Programa de suport als equipaments culturals municipals

pals posa de relleu la sensibilització de la corporació vers la funció de dinamització sociocultural i econòmica d'aquests equipaments en l'àmbit local. Un altre dels eixos prioritaris de la Diputació de Tarragona és fomentar el dinamisme i la creativitat del territori, mitjançant la defensa activa de la cultura. Per això, dóna suport i fomenta les activitats de les entitats i els ajuntaments, desenvolupa programes i serveis d'acord amb les necessitats dels ciutadans i projecta culturalment la demarcació a l'exterior.

Notes

¹ Aquest capítol recull bona part de les aportacions de Bonet a l'estudi de les polítiques culturals a Catalunya i Espanya. Per a més detalls, consulteu:

Bonet, L. "Evolución y retos de la política cultural en España". *Tablero. Revista del Convenio Andrés Bello*, n. 61 [agost], p. 89-99, 1999.

Bonet, L. "Les polítiques culturals a Catalunya: un espai d'acords bàsics en un context d'alt dinamisme". A: GOMÀ, R.; SUBIRATS, J. [coord.], *Govern i polítiques públiques a Catalunya: Autonomia i benestar*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, p. 303-325, 2001.

² <http://www.gencat.cat>

³ <http://www.gencat.cat/cultura/icic>

⁴ <http://www.llull.cat>

⁵ <http://www.gencat.cat/presidencia>

⁶ <http://www.cac.cat>

⁷ <http://cultura.gencat.cat/conca/>

⁸ <http://www.gencat.cat/cultura>

⁹ <http://www.frankfurt2007.cat>

¹⁰ <http://www.bcn.es>

¹¹ <http://www.diba.cat>

¹² <http://www.mnat.es>

¹³ <http://www.bnc.cat>

¹⁴ <http://www.institutdelteatre.org>

¹⁵ <http://www.diba.es/cerc/default.asp>

¹⁶ <http://www.fpiei.es>

¹⁷ <http://www.ddgi.cat/webddgi/llicitatSubseccions.do?codiSubseccio=1001&codiSeccio=10>

¹⁸ <http://www.ddgi.cat/ddgi/docNivell/plaestrategiccultura2009-2011.pdf>

¹⁹ <http://www.ddgi.cat/catalegescenics/faces/inici.jsp>

²⁰ <http://www.diputaciodeltarragona.cat/>

2

OBJECTIUS I PRINCIPIS GENERALS DE LA POLÍTICA CULTURAL

2.1 Principals trets del model actual de política cultural

La forma d'intervenció governamental ha estat de tipus dirigista amb una forta inspiració en el model francès de política cultural

Des de l'inici de l'etapa democràtica la forma d'intervenció governamental, tant pel que fa al Govern de la Generalitat com al de les administracions locals, ha estat de tipus dirigista amb una forta inspiració del model francès de política cultural, però amb molts menys recursos i sense un model prou estructurat al darrere. En aquest sentit, s'han copiat aspectes del model francès com ara la construcció de grans infraestructures, normatives reglamentistes o la concentració de la capacitat de decisió en mans polítiques sense, en molts casos, instruments intermedis de gestió i descentralització. Així mateix, han mancat

espais oberts i participatius de debat crític, i s'ha caigut en actituds de tipus clientelista en favor de determinats col·lectius o figures.²¹

Els darrers anys, però, han portat els poders públics catalans i un ampli sector del teixit associatiu català a replantejar-se el model de gestió cultural i de suport i foment a la creació artística vigents. L'oportunitat de crear un consell de les arts va sorgir en constatar la necessitat de generar noves fórmules de polítiques culturals i de suport a la creació, que permetessin mantenir la política cultural i de les arts al marge de les conjuntures polítiques i que donessin un relleu més important a la societat en la presa de decisions.

Després d'amplis debats polítics, amb una notable participació de la societat civil catalana, el 2008, es va aprovar el

El 2008 es va aprovar el Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, un nou model en la gestió cultural a Catalunya

CoNCA (Llei 6/2008, de 13 de maig), un nou model en la gestió cultural a Catalunya. A finals de gener del 2009 el Parlament de Catalunya va aprovar la composició d'aquest nou òrgan, format per onze membres. El CoNCA va començar a funcionar en el moment que es van aprovar els seus estatuts (Decret 40/2009, de 10 de març). De manera pionera a l'Estat espanyol aquest nou instrument té com a principals objectius vetllar pel desenvolupament de l'activitat cultural, col·laborar en l'ordenament de la política cultural i organitzar la política de suport i promoció de la creació artística i cultural. Entre els seus objectius més con-

crets destaquen els tradicionals de foment de l'excel·lència en la creació, el perfeccionament professional i la promoció i difusió dels productes culturals, però també altres que impliquen afrontar nous reptes, com per exemple, els nous llenguatges, les noves formes de mediació, les noves formes artístiques, el desenvolupament dels públics —en particular, del públic jove—, o la defensa de la diversitat cultural. Al juny del 2010, el CoNCA va presentar el primer informe anual sobre l'estat de la cultura i de les arts de Catalunya, corresponent a l'any 2009.²²

A escala local, cal destacar la creació, al febrer de 2007, del Consell de Cultura de Barcelona.²³ Aquest organisme va néixer amb els objectius d'assistir i assessorar el govern municipal en matèria cultural; participar en el disseny, l'avaluació i el seguiment d'actuacions i programes culturals, i executar determinades funcions respecte al suport a la creació artís-

tica. Creat en el marc de la normativa de participació ciutadana de l'Ajuntament, el Consell pretén reunir la representació dels interessos i les posicions dels diferents sectors i agents culturals de la ciutat. La seva estructura està integrada bàsicament pel Consell Plenari, amb una cinquantena de membres, i un Comitè Executiu, format per set membres.

2.2 Definició nacional de cultura

Una de les fonts en la qual es recullen els límits del terme "cultura" és l'Estatut d'autonomia del 2006. Segons l'article 127 la competència exclusiva en matèria de cultura comprèn: les activitats artístiques i culturals, incloent-hi el sector dels llibres i de les publicacions periòdiques; el sector audiovisual (indústria cinematogràfica, sales d'exhibició cinematogràfica i empreses distribuïdores); el patrimoni cultural, incloent-hi el patrimoni arquitectònic, arqueològic, científic, tècnic, històric, artístic, etnològic i cultural en general; els arxius, les biblioteques, els museus i els altres centres de dipòsit cultural, així com el foment de la cultura, que inclou els sectors teatral, musical, audiovisual, literari, de la dansa, del circ i arts combinades.

Vegeu també el capítol 5.1.1 i el capítol 5.1.2.

El foment de la identitat nacional ha estat, al llarg de la història, l'eix principal de l'acció de govern

2.3 Objectius de la política cultural

La cultura contribueix a crear l'imaginari col·lectiu que tenen els pobles i és un element bàsic d'identitat, d'exercici de la diversitat i de cohesió social. Amb aquesta premissa, a Catalunya, com en altres comunitats autònomes de l'Estat espanyol amb llengua pròpia, el foment de la identitat nacional ha estat, al llarg de la història, l'eix principal de la política no només cultural, sinó de l'acció de govern en el seu conjunt. En un territori que ha estat receptor d'altres cultures, vingudes de la resta de l'Estat en els anys cinquanta i seixanta, i de l'estranger, molt especialment a partir del 2000, el reconeixement de la diversitat cultural ha passat a tenir un paper fonamental en els programes de política cultural, tant a escala regional com, sobretot, municipal. En aquests casos, la cultura s'ha convertit en un element més per a la integració social dels immigrants. Aquestes polítiques de reconeixement de la diversitat cultural han anat acompanyades del foment de la identitat nacional i de la llengua catalana. La llengua ha estat, doncs, entesa, des del Govern, com a sinònim de cohesió, i s'ha fet de l'aprenentatge del català dels nouvinguts una eina per facilitar la seva integració de present i de futur. En aquest sentit, la política cultural s'ha inserit en un dels tres eixos principals del *Pla de Govern 2007-2010* ²⁴ de la Generalitat de Catalunya: reforçar l'estat del benestar per aconseguir una societat més justa i cohesionada.

La llengua ha estat entesa, des del govern, com un element de cohesió social

La creació del CoNCA ha representat també una aposta decidida per la cultura catalana. En aquest sentit, en els àmbits en què la llengua dóna forma a l'expressió cultural, el Consell haurà de tenir una cura especial de la cultura que s'expressa en llengua catalana i haurà de vetllar per unes relacions preferents amb els actors culturals de la resta de territoris de parla catalana.

El suport a la creació cultural és un altre dels grans objectius de la política cultural catalana, que en la legislatura 2007-2010 s'ha concretat al voltant de dos grans eixos: l'aproximació dels centres d'educació artística a la població, abastant tant la pràctica amateur com el nivell professional i l'impuls a una xarxa de centres de creació i producció artística, que a més de reforçar els centres ja existents, completés la xarxa pública i fes possible el reequilibri territorial.

Avançar en l'accés a la cultura per a tota la ciutadania assegurant-ne l'equilibri territorial ha passat a considerar-se en els darrers anys un autèntic pilar de l'estat del benestar de les persones. En el mateix Estatut d'autonomia de 2006 es re-

coneix que totes les persones tenen dret a accedir en condicions d'igualtat a la cultura. Les línies per garantir aquesta igualtat s'han enfocat, fonamentalment, cap a la inversió en equipaments culturals, l'impuls a l'anella digital arreu del territori, amb la interconnexió per fibra òptica dels diferents equipaments, l'establiment d'una agència que impulsi la creació d'un circuit de programació i exhibició i que, per tant, faciliti la contractació i promogui la circulació de les produccions arreu del país i el reforçament del binomi educació-cultura, per tal d'ampliar els hàbits culturals dels catalans. També ha estat voluntat del Govern en la legislatura que ara finalitza (2007-2010) utilitzar més intensivament els mitjans de comunicació com a instrument primordial per apropar la cultura al conjunt de la ciutadania. En aquest sentit, el mateix canvi de denominació del Departament de Cultura a Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (DCMC) ha significat una vinculació molt més estreta entre la cultura i la comunicació al llarg dels darrers quatre anys.

Notes

²¹ Bonet, L. «Les polítiques culturals a Catalunya: un espai d'acords bàsics en un context d'alt dinamisme». A: GOMÀ, R.; SUBIRATS, J. [coord.] *Govern i polítiques públiques a Catalunya: Autonomia i benestar*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, p. 303-325, 2001.

²² http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/CNCA/documents/arxiu/Informe%20Anual_CoNCA_2010_Cat.pdf

²³ <http://www.conselldecultura.cat>

²⁴ <http://www.gencat.cat/pladegovern>

COMPETÈNCIA, PRESA DE DECISIONS I ADMINISTRACIÓ

3.1 Estructura organitzativa

Organigrama general del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya

<i>Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació</i>	Gabinet de la Conselleria de Cultura	→	Oficina de Relacions Institucionals
		→	Oficina de Comunicació i Premsa
		→	Oficina de Protocol
		→	Secretaria de la Conselleria de Cultura
	Secretaria General	→	Direcció de Serveis
		→	Subdirecció General d'Equipaments Culturals
		→	Oficina de Planificació Estratègica
		→	Gabinet Tècnic
		→	Assessoria Jurídica
		→	Serveis Territorials a Barcelona
		→	Serveis Territorials a Girona
		→	Serveis Territorials a Lleida
		→	Serveis Territorials a Tarragona
		→	Serveis Territorials a les Terres de l'Ebre
		→	Serveis Territorials a la Catalunya Central
		→	Registre de la Propietat Intel·lectual de Catalunya
	Secretaria de Cultura	→	Direcció General del Patrimoni Cultural
		→	Direcció General de Cooperació Cultural
		→	Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana
	Secretaria de Mitjans de Comunicació	→	Direcció General de Comunicació i Serveis de Difusió Audiovisuals
		→	Direcció General d'Innovació i Cooperació amb els Mitjans de Comunicació
		→	Servei de Gestió

Entitats autònomes, ens públics, societats mercantils, consorcis i fundacions

Entitats Autònomes Administratives (EAA)	→	Institució de les Lletres Catalanes
	→	Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya
	→	Entitat Autònoma Museus d'Arqueologia
	→	Biblioteca de Catalunya
Entitats Autònomes Comercials i Financeres (EACF)	→	Entitat Autònoma de Difusió Cultural
Entitats de Dret Públic (EDP)	→	Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA)
	→	Consell Nacional de la Cultura i de les Arts
	→	Institut Català de les Indústries Culturals
Societats Mercantils (SM)	→	Televisió de Catalunya, SA (TVC)
	→	Catalunya Ràdio SRG, SA
	→	TVC Edicions i Publicacions, SA
	→	CCRTV Serveis Generals, SA
	→	Teatre Nacional de Catalunya, SA (TNC)
	→	TVC Multimèdia, SL
	→	CCRTV Interactiva, SA
	→	Activa Multimèdia Digital, SA
	→	Intercatalònia, SA
Consortis (CONS)	→	Consorti del Palau de la Música Catalana
	→	Consorti de l'Auditori i l'Orquestra
	→	Consorti del Teatre Fortuny de Reus
	→	Consorti Museu Nacional d'Art de Catalunya
	→	Consorti Museu d'Art Contemporani de Barcelona
Fundacions (FUND)	→	Fundació Privada Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional Mediterrània

Entitats autònomes administratives (EAA): Estan dotades de personalitat jurídica, patrimoni i tresoreria propis. Duen a terme, per compte de l'Administració de la qual depenen i en règim de descentralització funcional, activitats administratives que són titularitat d'aquesta, que inclouen l'exercici de potestats públiques així com activitats de foment.

Entitats autònomes comercials i financeres (EACF): Es caracteritzen perquè poden dur a terme funcions comercials i financeres i actuen sotmeses al dret públic, llevat d'allò establert en la seva llei de creació o en els seus estatuts.

Entitats de dret públic sotmeses a l'ordenament jurídic privat i altres ens públics (EDP): Es regeixen pel dret privat llevat d'aquelles matèries que estan reservades al dret públic d'acord amb les seves lleis de creació o els seus estatuts.

Societats mercantils (SM): Es regeixen per l'Estatut de l'Empresa Pública Catalana i les normes de dret privat. Poden estar participades per l'Administració de la Generalitat o per altres entitats dependents d'aquesta.

Consorcis (Cons): Són ens públics constituïts en el marc dels convenis de col·laboració formalitzats per la Generalitat i les seves entitats amb altres administracions o entitats públiques o privades sense ànim de lucre amb finalitats d'interès públic o d'utilitat social. Tenen personalitat jurídica, patrimoni i tresoreria propis i actuen sotmesos al dret públic.

Fundacions (Fund): Els correspon fer activitats de foment o de caire social que no puguin ser prestades directament per l'Administració o pels seus ens autònoms administratius i es regeixen per la legislació catalana de fundacions.

3.2 Descripció general del sistema

La Constitució espanyola de 1978 va crear una nova organització territorial a l'Estat espanyol, amb tres nivells administratius de govern: el Govern central, les comunitats autònomes i les corporacions locals. Atenent a les àrees de com-

petència establertes a la Constitució, els tres nivells de govern tenen responsabilitats generals en l'àmbit cultural. De la mateixa manera, la norma constitucional separa les responsabilitats del Govern central de les responsabilitats de les comunitats autònomes (vegeu capítol 5).

Les competències en matèria de cultura de les comunitats autònomes són àmplies. En aquest sentit, la Constitució atorga a les comunitats la gestió i la normativa de control d'àrees on la intervenció pública ha estat tradicional: museus, biblioteques, arts escèniques, etc. Tot i que els mu-

seus, biblioteques i arxius nacionals resten sota el control central, en molts casos la responsabilitat del seu funcionament s'ha delegat a les regions. A Catalunya, igual que en altres comunitats amb llengua i cultura pròpies, la participació del Govern en matèria cultural és superior a la d'altres comunitats de l'Estat. Aquest nivell de compromís amb la revitalització i el desenvolupament de la cultura pròpia va portar al reconeixement, primer en l'Estatut d'autonomia del 1979 i després en el del 2006, de la cultura com a competència exclusiva del Govern autonòmic.

A escala local, la Llei de règim local del 1985 ²⁵ dona als municipis competències en matèria de patrimoni local, activitats culturals i "activitats d'oci". La llei estableix que els municipis amb una població superior a 5.000 habitants estan obligats a prestar serveis de biblioteca i permet als municipis promoure "activitats complementàries a les proveïdes per altres nivells de govern i, en particular, aquelles relacionades amb la cultura". A la pràctica, les autoritats locals tenen poders il·limitats per promoure activitats culturals a escala municipal. La seva proximitat al ciutadà i la rendibilitat política d'aquestes activitats explica la gran expansió de les activitats culturals d'àmbit local a l'inici dels anys noranta. En l'ac-

tualitat, gran part de la despesa en cultura es fa a escala local (vegeu capítol 6).

Un cas especial és el de Barcelona, que ha aconseguit el reconeixement de capitalitat cultural a través de la Carta Municipal ²⁶ (2006) i que la situa al mateix nivell que la resta de capitals culturals europees. Aquesta capitalitat s'ha consolidat mitjançant un conveni subscrit entre els ministeris de Cultura i d'Economia i Hisenda de l'Estat espanyol i l'Ajuntament de Barcelona.

En suma, el marc normatiu i competencial establert per la Constitució espanyola ha donat una gran autonomia a tots els nivells de govern en l'establiment de les seves polítiques i prioritats. En aquest sentit, és el territori i les seves pròpies exigències culturals i socials el que realment ha vertebrat les finalitats i les estratègies que cal implementar.

A Catalunya, igual que en altres comunitats amb llengua i cultura pròpies, la participació del govern en matèria cultural és superior a la d'altres comunitats de l'Estat

Barcelona ha aconseguit el reconeixement de capitalitat cultural a través de la Carta Municipal (2006), que la situa al mateix nivell que la resta de capitals culturals europees

3.3 Cooperació entre conselleries i entre nivells de govern

En les relacions entre la Generalitat i el Govern central, aquest darrer té el mandat constitucional de procurar la comunicació cultural entre les diferents regions “en col·laboració amb elles”. Per fer-ho, el Govern central té una unitat específica (Subdirecció General de Comunicació amb les Comunitats Autònomes) sota el control de la Secretaria General Tècnica del Ministeri de Cultura (MCU) d'Espanya.²⁷ Entre les seves funcions destaquen les de: cooperar amb les regions en els seus programes culturals; promoure la comunicació interregional en l'àmbit; difondre la riquesa del patrimoni cultural de les regions, així com l'intercanvi d'informació sobre polítiques culturals. És també responsable d'assegurar que la diversitat cultural de les regions d'Espanya sigui àmpliament reconeguda a l'exterior, una funció que porta a terme en cooperació amb el Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació i les ambaixades i els consolats espanyols arreu del món.

A la pràctica, els mecanismes per coordinar les activitats en matèria cultural dels governs central i regionals han funcionat amb diferents graus d'èxit. Per tal de donar compliment a la norma constitucional es va crear la Conferència Sectorial de Cultura que, al llarg del període 1992-1995, es va reunir un total de quatre cops. En els anys 2002 i 2003 es va reunir l'anomenat Fòrum de Comunicació Cultural: Administració General de l'Estat - Comunitats Autònomes amb l'objectiu de donar resposta a la necessitat expressada tant per les comunitats autònomes com pel mateix Ministeri d'Educació, Cultura i Esport de disposar d'un marc d'intercanvi d'informació. Però no és fins a l'any 2004 que es reprenen les reunions del Ple de la Conferència Sectorial i s'aprova el Reglament d'Organització i Funcionament de la Conferència Sectorial. D'aquesta manera es vol assegurar un sistema de funcionament i una continuïtat per a aquest òrgan de cooperació. Igualment es proposa la constitució de la Comissió Tècnica Sectorial d'Afers Culturals com a òrgan de suport a la Conferència Sectorial. Tant el Ple de la Conferència Sectorial com la Comissió Tècnica Sectorial d'Afers Culturals poden constituir, a més, grups de treball, de caràcter permanent o temporal, quan la importància o les característiques especials dels temes que s'han de tractar així ho demanin. Entre les línies d'acció cultural que l'MCU es planteja per a la legislatura actual (2008-2012) destaca l'apropament de les relacions amb les administracions territorials.

L'acció coordinada dels diferents nivells de govern ha estat molt fructífera en la recuperació i la preservació del patrimoni cultural

Tanmateix, la coordinació entre el Govern central i les comunitats autònomes, en aquest cas Catalunya, es manifesta en el funcionament de moltes institucions i equipaments culturals emblemàtics (com ara l'Auditori,²⁸ el Palau de la Música Catalana,²⁹ el Gran Teatre del Liceu,³⁰ el Museu d'Art Contemporani de Barcelona [MACBA],³¹ el Museu Nacional d'Art de Catalunya [MNAC],³² etc.). La cooperació en molts d'aquests casos acostuma a adoptar fórmules de consorci, de manera que el finançament i la gestió d'aquestes institucions són compartits pels diferents nivells de govern.

La recuperació i la preservació del patrimoni nacional és una de les àrees en les quals l'acció combinada dels diferents nivells de govern s'ha mostrat més fructífera. Des dels inicis dels anys noranta hi ha hagut una proliferació d'acords de cooperació entre diferents nivells de govern, fonamentalment lligats a la reordenació urbanística associada a la construcció d'equipaments i monuments de prestigi. En el 2008, per exemple, l'MCU conjuntament amb el de Foment, i amb càrrec a l'1% cultural, van reconstruir la cúpula del Pavelló de Nostra Senyora de la Mercè de l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau a Barcelona, declarat patrimoni de la humanitat per la UNESCO el 1997, i també van rehabilitar el Celler Cooperatiu de Rubí a Barcelona. En el 2010 i també amb càrrec a l'1% cultural s'ha finançat a Barcelona la restauració de cobertes i façanes del Pavelló de Sant Leopold i de cúpules i cobertes del pavelló central de l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau, així com la rehabilitació del portal de la Pau, la casa de manteniment i la casa del governador de les Drassanes Reials. A Tarragona, el Ministeri de Foment participa en la restauració de l'antic monestir de Sant Francesc de Montblanc que es convertirà en el Centre Cultural Anselm Turmeda.

Pel que fa a les relacions entre comunitats autònomes, el nivell d'intercanvi tècnic i d'informació és més aviat reduït. Tanmateix, cal destacar l'IRL, en el qual són presents les comunitats de Catalunya i les Illes Balears i que té com a finalitat la projecció exterior de la llengua catalana i de la cultura. A inicis del 2008, Catalunya i les Illes Balears van signar un acord

de cooperació estable en matèria cultural, amb l'objectiu de reactivar les relacions de cooperació cultural, especialment en els camps de la promoció del patrimoni cultural i de la difusió de les expressions artístiques. Al llarg del 2008 les comunitats de Catalunya, Galícia i el País Basc van signar un acord de col·laboració i cooperació estable en els àmbits de patrimoni cultural, les arts, les indústries culturals i la cultura popular, amb l'objectiu final de consolidar un marc de treball conjunt que faciliti l'aprofitament mutu de l'experiència en política cultural de cada una de les tres comunitats. A inicis del 2009, la Generalitat de Catalunya i el Govern Balear van signar dos convenis per a la reciprocitat d'emissions entre TV3 i IB3 en el nou marc de la TDT. En el marc d'aquests acords, al gener del 2010, els dos governs van convenir l'emissió en TDT del Canal 33, el Canal Super3/300 i el 3/24 a les Illes Balears. Igualment, al mes d'octubre del 2010, els governs d'Aragó i Catalunya van signar un acord que garanteix la difusió de les emissions dels canals de Televisió de Catalunya a la Franja de Ponent i de la Televisió d'Aragó a les zones territorials d'influència. Durant el 2009, els governs català i valencià van voler donar cobertura legal a les emissions de les televisions públiques en els territoris respectius, i van instar el Govern espanyol a facilitar l'acord. Per altra banda, el conveni RAICES (2005) entre l'ICIC, l'Instituto Nacional de Cine y Artes Audiovisuales d'Argentina i el Consorcio Audiovisual de Galícia preveu la creació d'un fons destinat a la pro-

moció de les coproduccions en què participin conjuntament empreses productores catalanes, gallegues i argentines.

L'Institut Ramon Llull té com a finalitat la projecció exterior de la llengua catalana i de la cultura

En termes de cooperació a escala municipal, a més dels consorcis que impliquen els governs central i regional i els ajuntaments de les principals ciutats catalanes, cal assenyalar també el paper de les quatre diputacions provincials catalanes. En aquest sentit, cal destacar la seva contribució al

desenvolupament d'activitats culturals, de caràcter intermunicipal en l'àmbit dels museus, les biblioteques, els arxius i les arts escèniques. A escala municipal, cal assenyalar també la cooperació entre els departaments de cultura, educació, urbanisme i turisme, motivada, en molts casos, per l'elaboració de plans estratègics o d'acció municipal. Des que l'*Agenda 21 per la Cultura*³³ va ser aprovada al maig de 2004, un nombre creixent de ciutats i municipis catalans l'han adoptat en l'àmbit local, entre aquests Arenys de Mar, Barcelona, el Bruc, Calafell, Campdevànol, Gavà, Girona, Granollers, Lleida, Mataró, Olot, Pineda de Mar, Sabadell o Sanaüja. Per tal de promoure els principis declarats en el document, la *Unió de Ciutats i Governes Locals*³⁴ va establir un Grup de treball en cultura, encapçalat pel regidor de cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

Amb l'objectiu de millorar la coordinació i la cooperació de les polítiques culturals entre el DCMC i les diputacions i la resta d'administracions locals catalanes, el 25 de juliol de 2008 es va constituir la Comissió Mixta de Cultura que té, entre d'altres, les funcions següents: intercanviar informació referent a les polítiques culturals, elaborar propostes de cooperació i les corresponents línies d'actuació, proposar criteris de coordinació i crear i impulsar grups de treball tècnics. Cal destacar, així mateix, el paper de la Direcció General de Cooperació Cultural,³⁵ dependent del DCMC, que té entre les seves funcions fomentar la cooperació amb les altres administracions públiques en l'àmbit de les seves competències.

En l'àmbit concret de cooperació amb les diputacions provincials, el DCMC va signar al febrer de 2009 un conveni de col·laboració amb la Diputació de Girona per millorar el patrimoni arquitectònic i museístic de les comarques gironines al

llarg dels anys 2009 i 2010. En l'àmbit bibliotecari, ambdós organismes van signar, al desembre de 2009, un conveni per a la compra de fons bibliogràfics i gairebé un any més tard van convenir la delegació a la Diputació de la prestació del servei regional de suport a les biblioteques públiques. També en l'àmbit bibliotecari, a finals del 2009, el DCMC va signar amb la Diputació de Barcelona un conveni per a l'adquisició de fons bibliogràfics. El DCMC també col·labora amb la Diputació de Lleida en la recuperació del patrimoni arquitectònic de les comarques lleidatanes, i ajuda els municipis de menor capacitat econòmica.

En el marc del Programa 1% cultural el govern destina l'u per cent de totes les obres que promou a actuacions de conservació i restauració del patrimoni arquitectònic i arqueològic

Pel que fa a les relacions entre òrgans de govern de la Generalitat de Catalunya, en el marc del Programa 1% cultural, amb el qual el Govern destina l'u per cent de totes les obres que promou a actuacions de conservació i restauració del patrimoni arquitectònic i arqueològic, el DCMC i el Departament de Política Territorial i Obres Públiques ³⁶ van signar, al mes de març de 2009, nous protocols de col·laboració gràcies als quals el Govern de la Generalitat finançarà 180 actuacions en el patrimoni cultural català, complementant les seves actuacions amb les dels municipis. Més recentment, el Departament d'Economia i Finances (DECF) ³⁷ i el de Justícia,³⁸ conjuntament amb el DCMC, han adoptat un seguit de 16 mesures amb l'objectiu de reforçar el control de les subvencions públiques i millorar-ne la transparència.

Per últim, en el marc dels plans locals d'ocupació impulsats per la Generalitat de Catalunya per afrontar la crisi, al febrer de 2010, el DCMC va signar un conveni amb el Departament de Treball per ocupar més de mil persones en atur en la digitalització d'arxius públics o d'interès públic de Catalunya. Al juliol del mateix any, el CAC i el CoNCA van signar un acord per a l'intercanvi d'informació, dades i estudis sobre la cultura i la creació, i per a la participació del CoNCA en la recerca i anàlisi de les programacions audiovisuals portades a terme pel CAC.

3.4 Cooperació cultural internacional

3.4.1 Descripció de les principals estructures i tendències

Catalunya és un país amb una llarga tradició d'obertura cap a l'exterior. La seva situació geogràfica entre Europa i la Mediterrània ha anat consolidant uns fluxos de comunicació i intercanvi que han forjat una personalitat oberta més enllà d'unes fronteres que no han estat mai impermeables.

Amb la pèrdua dels drets i llibertats de Catalunya l'any 1714 (amb la derrota de Catalunya enfront de les tropes espanyoles de Felip V de Borbó), les relacions internacionals van esdevenir una matèria reservada exclusivament a l'Estat espanyol. Aquest fet va comportar importants limitacions per a l'acció exterior de Catalunya, tot i que la implicació de la societat civil va permetre el manteniment de forts vincles amb l'exterior i de nombroses iniciatives de solidaritat i amistat amb la comunitat internacional.

Des de la restauració de la Generalitat de Catalunya l'any 1977, el Govern català ha anat desenvolupant una acció exterior pròpia. Als inicis del segle XXI, després de més de dues dècades d'autogovern, en el context d'un món globalitzat i interdependent i d'una Europa unida, la definició d'una política exterior ambiciosa esdevé un repte i alhora una necessitat per a una nació sense estat com Catalunya. D'una banda, perquè el ple reconeixement de la realitat nacional demana un reconeixement internacional, molt especialment de la llengua i la cultura pròpies. De l'altra, perquè el desenvolupament de les competències i les polítiques pròpies té en molts casos un component que traspasa els límits administratius de les fronteres.

La manca d'una cobertura estatutària expressa no ha estat obstacle perquè al llarg de tots aquests anys el dia a dia hagi permès la consolidació de l'activitat internacional de la Generalitat. En l'actualitat, l'Estatut d'autonomia del 2006 ³⁹ reconeix i defineix les relacions de Catalunya amb la resta de l'Estat, amb la Unió Europea (UE) i amb la resta del món.

Com a exemple d'aquesta internacionalitat, al novembre de 2008, Barcelona va ser elegida oficialment seu de la Secretaria del Procés de Barcelona: Unió per la Mediterrània. Aquesta candidatura, promoguda pels governs espanyol i català i l'Ajuntament de Barcelona, constitueix un pas decisiu cap a la consolidació de l'Associació Euromediterrània que va néixer a la ciutat de Barcelona el 1995. L'objectiu d'aquest Procés és fomentar el diàleg i la cooperació entre les dues ribes de la Mediterrània,

Als inicis del segle XXI, la definició d'una política exterior ambiciosa esdevé un repte i alhora una necessitat per a una nació sense estat com Catalunya

Des del 2008, Barcelona és la seu de la Secretaria del Procés de Barcelona: Unió per la Mediterrània

i disposar d'un marc estable de relacions multilaterals i de seguiment de projectes i iniciatives de cooperació en diversos àmbits, en el qual es faciliti la comprensió entre les cultures i els pobles de la Mediterrània. Tot això mitjançant el desenvolupament dels recursos humans, el foment del coneixement de les diferents cultures i religions i els intercanvis entre la societat civil.

3.4.2 Actors públics i diplomàcia cultural

Dins del Govern català, el Comissionat d'Afers Exteriors i Cooperació ⁴⁰ és l'òrgan responsable de la coordinació i l'impuls de la política exterior de la Generalitat. El Comissionat, adscrit al Departament de la Vicepresidència,⁴¹ s'estructura en la Direcció General de Relacions Internacionals, la Direcció General de Cooperació al Desenvolupament i Acció Humanitària i la Direcció General de Projecte Internacional d'Organitzacions Catalanes. El Comissionat és responsable de les relacions bilaterals amb els governs regionals i estatals d'Europa i de la resta del món; de la cooperació transfronterera; de la política de cooperació al desenvolupament; de les relacions governamentals amb l'Organització de les Nacions Unides (ONU), l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO) i la resta d'organitzacions multilaterals, excepte la UE; del suport a la internacionalització de la societat civil; del suport als catalans residents a l'exterior; de les delegacions de la Generalitat a l'exterior (excepte la Delegació davant la UE) i de la política de projecció exterior del Govern.

En l'àmbit estrictament cultural i des d'una perspectiva de desenvolupament empresarial, el 1992 el Govern va crear el Consorci Català de Promoció Exterior de la Cultura (COPEC) amb l'objectiu principal de promoure la presència catalana en els mercats exteriors. En l'actualitat, l'ICIC ha assumit, en l'àmbit de les seves competències, les funcions de l'anterior COPEC. En concret, l'Àrea de Promoció Internacional de l'ICIC potencia la producció i promoció internacionals de projectes professionals i afavoreix l'exportació de la producció cultural catalana.

L'Àrea de Promoció Internacional de l'ICIC disposa d'una xarxa d'oficines a l'estranger des de les quals es vol facilitar i agilitar la relació entre les empreses catalanes i els mercats objectiu i oferir una important experiència i un coneixement *in situ* dels mercats exteriors. En concret, l'ICIC disposa de cinc oficines localitzades a Berlín, Brussel·les, Londres, Milà i París. Entre les eines d'internacionalització que l'ICIC posa a l'abast de les empreses culturals destaquen els estudis, l'anàlisi de mercats, els projectes personalitzats de consultoria, l'assessorament per a projectes d'internacionalització o la diagnosi de

L'Institut Català de les Indústries Culturals disposa de cinc oficines localitzades a Berlín, Brussel·les, Londres, Milà i París

viabilitat de projectes d'exportació que facin possible la seva internacionalització. L'any 2005, l'ICIC va posar en marxa la marca *Catalan! Arts* ⁴² amb la intenció de donar més visibilitat a les empreses culturals catalanes a les fires, els festivals i els mercats del sector. Cal destacar que la marca *Catalan! Music* és la primera oficina d'exportació del sector de la música de l'Estat reconeguda internacionalment, pel fet de ser acceptada com a membre de l'European Music Office.⁴³ En els propers anys *Catalan! Music* intensificarà la presència de la música catalana en els mercats dels països

europeus més propers —Regne Unit, França, Espanya, Portugal, Itàlia i Alemanya—, així com en el nord-americà. Al novembre de 2010, *Catalan! Music* i el festival Celtic Connections-Showcase Scotland van signar un acord de col·laboració que fixa les bases per fer accions específiques fins a l'any 2013. Una altra iniciativa de l'ICIC per tal de donar a conèixer la música catalana als mercats internacionals ha estat l'edició del CD *World Music from Catalonia 2010*.

El DCMC de la Generalitat de Catalunya també ha impulsat, a través de programes específics, la internacionalització en àmbits concrets, com per exemple, el de l'audiovisual. El caràcter estratègic d'aquest sector, tant des d'un punt de vista cultural com econòmic, va portar el 1986 a crear la marca *Catalan Films* per difondre l'audiovisual català arreu del món. Avui, el consorci *Catalan Films & TV* ⁴⁴ té com a objectiu principal ser el motor de la internacionalització de les empreses audiovisuals catalanes, establint lligams locals, nacionals i internacionals i promovent la presència de productes i empreses catalanes en tot el món.

Més enllà de l'ICIC i de la promoció dels productes i de les empreses catalanes, hi ha tot un seguit d'organismes que s'han encarregat de la projecció exterior de la llengua i la cultura catalanes. En aquest sentit, l'IRL, creat el 2002, s'ocupa de promoure l'ensenyament de la llengua, la literatura i la cultura catalanes a les universitats i altres centres d'estudis superiors de fora del domini lingüístic, especialment per mitjà de l'impuls i el suport a la xarxa de lectorats, i de la creació de càtedres i altres estudis permanents de llengua i cultura catalanes.

El 2006, l'IRL, conjuntament amb el Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació,⁴⁵ i la Secretaria de Política Lingüística ⁴⁶ de la Generalitat van acordar la creació d'un Consell Assessor de la Xarxa Universitària Internacional amb Estudis de Català amb la finalitat principal d'establir un pont de diàleg entre els acadèmics i experts en catalanística a l'estranger i representants del professorat universitari dels Països Catalans. D'altra banda, diverses universitats del món imparteixen especialitzacions en llengua i literatura catalanes a través dels seus departaments de catalanística. Aquest és el cas de les universitats de Birmingham, Paris Sorbonne - Paris IV, l'Institut Brasiler de Filosofia i Ciència, Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt am Main, Università degli Studi di Napoli Federico Deutschen Katalanistenverbands e.V i la North American Catalan Society.

El 1993, la Generalitat de Catalunya va crear el *Centre Cultural Blanquerna* ⁴⁷ a Madrid amb l'objectiu de difondre la cultura catalana a la capital de l'Estat espanyol. En aquest sentit, la institució treballa per tal de donar a conèixer la realitat històrica i cultural de Catalunya a Madrid i crear les condicions que facilitin l'intercanvi cultural, incrementin el coneixement recíproc i contribueixin al diàleg, l'entesa i el respecte entre tots els ciutadans d'Espanya.

El veïnatge amb França ha facilitat els intercanvis culturals amb aquest país, en el marc de programes o polítiques regionals o de la UE, com per exemple:

- La *Comunitat de Treball dels Pirineus* és un organisme interregional de cooperació transfronterera entre el Principat d'Andorra, les regions franceses d'Aquitània, Llenguadoc-Rosselló i Migdia-Pirineus, i les comunitats autònomes d'Aragó, País Basc, Navarra i Catalunya. Entre els seus objectius s'inclou la recuperació del patrimoni cultural per tal de potenciar el paper del desenvolupament cultural com a element d'identificació i vincle pirinenc.
- L'*Euroregió Pirineus Mediterrània* és una iniciativa conjunta dels governs d'Aragó, Catalunya, les Illes Balears i dels consells regionals de Llenguadoc-Rosselló i Migdia-Pirineus per donar suport a projectes proposats pels actors socials, institucionals i econòmics del territori.
- Els *4 Motors per a Europa*, fruit d'un acord de cooperació entre el govern de Catalunya i les regions de Baden-Württemberg (Alemanya), Llombardia (Itàlia) i Roine-Alps (França), té com a objectiu impulsar la participació dels actors regionals en la construcció europea. En l'àmbit cultural, s'han creat residències d'artistes i cooperacions en l'àmbit de la producció audiovisual i el teatre infantil.
- Catalunya s'adherí el 1986 a l'*Associació de Regions Frontereres Europees*, fundada l'any 1971, amb l'objectiu de defensar els interessos de les regions frontereres en l'àmbit de la UE. Actualment, 90 regions de les 115 regions frontereres que hi ha a Europa són membres de l'Associació.
- La *Xarxa de Districtes de Creativitat*, que agrupa 12 regions punteres en els àmbits de la innovació i la creativitat, té com a objectius intercanviar experiències reeixides de projectes innovadors, originals i capaços de generar ocupació i creixement sostenible, així com participar conjuntament en projectes europeus.

El consorci Catalan Films & TV és el motor de la internacionalització de les empreses audiovisuals catalanes

El veïnatge amb França ha facilitat els intercanvis culturals amb aquest país, en el marc de programes o polítiques regionals o de la Unió Europea

- La *Conferència de Regions Perifèriques i Marítimes* és una organització que té 154 regions membres corresponents a 26 estats de tot Europa. Catalunya forma part de la comissió intermediterrània, la qual impulsa el desenvolupament comú de la zona en els àmbits econòmic, polític i cultural, així com la promoció del diàleg euromediterrani.
- L'*Assemblea de Regions d'Europa* és una organització política creada el 1985 amb l'objectiu d'afavorir el treball conjunt de les regions europees. En l'actualitat, consta de 250 regions membres de 32 països, entre les quals es troba Catalunya. El treball de l'Assemblea s'organitza en quatre comitès, un dels quals, el Comitè D, tracta temes com la cultura, els mitjans de comunicació i la tecnologia de la informació.
- El *Programa Operatiu de Cooperació Territorial Espanya-França-Andorra 2007-2013* constitueix la quarta generació de suport financer comunitari orientat a reforçar la integració econòmica i social de la zona fronterera entre Espanya i França. L'estratègia del programa es basa en la posada en valor dels aspectes complementaris en l'un i l'altre costat de la frontera reforçant el coneixement mutu, els vincles entre territoris, la posada en comú de recursos i l'obertura comuna a l'exterior.

Més enllà dels països veïns, els països nòrdics, i en particular Suècia, són una altra àrea important per a la projecció exterior de Catalunya. A principis dels noranta, aquesta relació es concretava principalment en manifestacions culturals, però al 1996 el Govern de la Generalitat va signar un acord de cooperació amb la regió sueca de Gävleborg. L'acord, renovat al març del 2001, ha assegurat un vincle institucional permanent, ha facilitat la presència de la Generalitat en el debat sobre regionalisme a l'àrea escandinava i ha permès una cooperació més fluida en l'àmbit cultural.

Les activitats culturals a l'exterior també recauen en institucions com ara:

- l'*Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed)*,⁴⁸ creat pel Govern català, el Ministeri d'Afers Exteriors de l'Estat espanyol i l'Ajuntament de Barcelona l'any 1989, que contribueix a la promoció de les institucions catalanes i espanyoles en l'àrea del Mediterrani, promou el desenvolupament de projectes de cooperació i hi participa;
- la *Casa Amèrica Catalunya*,⁴⁹ descendent de la Casa d'Amèrica de Barcelona fundada el 1911 i hereva de l'Institut Català de Cooperació Iberoamericana, que té com a finalitat principal ampliar, enfortir i aproximar, des dels diversos àmbits de la cooperació, les relacions entre la comunitat iberoamericana i Catalunya. També gestiona beques per a estudiants de tot el món convocades per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament.
- la *Casa Àsia* ⁵⁰ a Barcelona, creada el 2001 pel Ministeri d'Afers Exteriors de l'Estat espanyol, el Govern català i l'Ajuntament de Barcelona, que té com a principal objectiu la promoció i implantació de projectes i activitats que contribueixin a un major enteniment mutu, i incrementin les relacions entre Espanya i els països asiàtics i del Pacífic.

A aquestes institucions se sumaran la Casa del Marroc i la Casa Rússia, que entraran en funcionament al llarg dels propers mesos, ambdues amb seu a Barcelona.

En un altre nivell, algunes ciutats (o altres organismes, com universitats) contribueixen a la cooperació internacional, molt sovint dins del marc de la UE (pobles agermanats, Eurocities, Eurorégion Culturelle, ACRE, etc.), però també en el con-

text Iberoamericà, en el si de la Xarxa INTERLOCAL de ciutats iberoamericanes per la cultura,⁵¹ impulsada conjuntament per l'Organització d'Estats Iberoamericans per a l'Educació, la Ciència i la Cultura ⁵² i la Diputació de Barcelona. En el cas de Barcelona, la ciutat va acollir el 1992, els Jocs Olímpics i en el 2004, el Fòrum Universal de les Cultures,⁵³ dos grans projectes de regeneració cultural i urbana en què varen participar diversos nivells de govern i que varen tenir un impacte internacional destacable, en especial els Jocs Olímpics.

La ciutat de Barcelona va acollir dos grans projectes de regeneració cultural i urbana: els Jocs Olímpics i el Fòrum Universal de les Cultures

A més, el Govern de Catalunya, a través d'Artesania Catalunya,⁵⁴ ha signat un conveni amb la Cambra d'Artesania de Casablanca en matèria de promoció d'aquesta disciplina. Un altre exemple és el projecte anomenat *Quebec-Catalunya, reptes comuns d'acolliment lingüístic*, que s'emmarca en el V Comitè Mixt Quebec-Catalunya 2008-2010 dels dos governs, i pretén compartir les experiències i les bones pràctiques en ensenyament de la llengua d'acollida

3.4.3 Actors i programes europeus i internacionals

El Govern de Catalunya considera una de les seves prioritats la participació en els grans reptes que afronta la comunitat internacional. D'aquí l'interès a participar en els organismes internacionals competents en matèries d'interès rellevant per a Catalunya, especialment la UNESCO i altres organismes de caràcter cultural.

El Govern de Catalunya ha signat acords de col·laboració amb diverses agències i fons de l'ONU dedicats a la cooperació, al desenvolupament i a la construcció de la pau. La signatura d'aquests acords ha permès al Govern de Catalunya participar, com un actor més, en la definició d'estratègies de planificació i seguiment d'aquests programes internacionals. Amb la UNESCO, la Generalitat de Catalunya ha signat dos memoràndums d'Entesa (2003⁵⁵ i 2006⁵⁶) on s'expressa un reconeixement mutu. Ambdues institucions van acordar que signarien la renovació del memoràndum d'entesa al setembre de 2009, amb l'objectiu de reconèixer legalment la presència de la cultura catalana a la UNESCO i governamentalitzar les relacions entre el Govern català i la UNESCO. En l'actualitat, el memoràndum es troba en fase final d'aprovació. El Centre UNESCO de Catalunya⁵⁷ ha actuat durant molts anys com a intermediari privilegiat entre Catalunya i aquest organisme. En els darrers anys, el Govern de Catalunya també ha donat suport actiu a l'aprovació de la *Convenció sobre la Protecció i la Promoció de la Diversitat de les Expressions Culturals*. A través del Departament de la Vicepresidència i del DCMC, el Govern ha posat de manifest la voluntat de participar activament en el procés de concreció pràctica dels acords que es deriven de l'instrument internacional. En aquest sentit, al setembre de 2008, el Govern català, juntament amb la Comissió Alemanya per a la UNESCO i la Fundació Interarts varen organitzar el programa U40 Cultural Diversity 2030 a Barcelona.

La Generalitat de Catalunya ha signat dos memoràndums d'Entesa amb la UNESCO (2003 i 2006) on s'expressa un reconeixement mutu

Com a aportació a la preparació de la Presidència espanyola de la UE durant el primer semestre de 2010, el Govern català va lliurar al Govern espanyol un document⁵⁸ on expressava la seva voluntat que Espanya fos presentada com un Estat plural i profundament descentralitzat, que és respectuós amb l'estructura autonòmica i plurilingüe de l'Estat. El document apostava per avançar en la implementació arreu de la UE de la *Convenció sobre la protecció i la promoció de la diversitat de les expressions culturals* de la UNESCO i de l'Agenda Europea per a la Cultura en un Món Globalitzat. A més, advocava per la protecció i promoció del patrimoni cultural europeu, així com pel suport a les indústries culturals en tant que potenciadores de la diversitat cultural de les regions i països.

3.4.4 Cooperació professional directa

També en l'àmbit interprofessional s'estableixen acords de cooperació transnacional, com ara els següents:

- L'Entitat Autònoma de Difusió Cultural (EADC),⁵⁹ del DCMC del Govern català, ha iniciat un programa per tal que algunes de les produccions visuals encarregades pel Centre d'Art Santa Mònica siguin itinerants.⁶⁰
- L'Oficina de Difusió Artística (ODA)⁶¹ de l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona, juntament amb altres institucions europees, col·labora en el projecte de la Plataforma europea d'informació, recerca i intercanvis professionals per a les arts de carrer i les arts del circ, liderat pel Centre Nacional Francès de Recursos de les Arts del Carrer i de les Arts del Circ HorsLesMurs.
- El Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB),⁶² juntament amb l'Institut Français d'Architecture (París), l'Architecture Foundation (Londres), el Nederlands Architectuurinstituut (Rotterdam), l'Architekturzentrum Wien (Viena)

S'han establert diversos acords de cooperació transnacional en l'àmbit interprofessional

i el Museum of Finnish Architecture (Helsinki) convoquen el Premi Europeu de l'Espai Públic Urbà des de l'any 2000.

- L'any 2004, sis museus espanyols van signar un acord de col·laboració amb el Museum of Modern Art de Nova York en el programa International Open Exchange, amb l'objectiu que els directors d'educació dels museus participants compartissin experiències. De Catalunya, va participar-hi CaixaForum.⁶³
- El Centre d'Art i Natura de Farrera ⁶⁴ té un programa d'intercanvis iniciat el 2005 amb altres centres residencials de treball per a artistes d'arreu del món (com per exemple, el centre finlandès Helsinki International Artist-in-Residence Programme i el centre irlandès The Tyrone Guthrie).
- L'any 2006, un grup de museus de l'àrea de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània van decidir associar-se i treballar conjuntament en alguns àmbits, com ara l'intercanvi d'exposicions, la comunicació, la reflexió sobre l'art contemporani i la millora de la relació entre els públics. Els museus de Catalunya que es van integrar a la xarxa són el Centre d'Art Santa Mònica, la Fundació Joan Miró,⁶⁵ el MACBA i la Fundació Antoni Tàpies, de Barcelona.
- El Col·legi d'Arquitectes de Catalunya,⁶⁶ que ha obert una oficina a la Xina, està signant convenis amb societats professionals i municipis xinesos per establir relacions i fer projectes concrets.
- La relació de Can Xalant, Centre de Creació i Pensament Contemporani de Mataró,⁶⁷ amb altres centres internacionals de característiques similars, possibilita un programa d'intercanvis d'artistes. Aquest és el cas del Centre Matucana 100 de Santiago de Xile, el Platform Garanti d'Istanbul, el Levante de Rosario, el Kër-Thiossane de Dakar o el Centro Colombo Americano de Medellín.
- La Casa Amarilla,⁶⁸ associació cultural sense ànim de lucre, és la secretaria tècnica i dinamitzadora de la Xarxa Grogga, Xarxa Euroamericana d'Entitats que treballen en projectes socioculturals amb joves en situació de risc o marginalitat. Creada a iniciativa de la Fundació Imago (Colòmbia) i l'Escola de Circ Rogelio Rivel i Pallassos sense Fronteres (Barcelona), actualment la xarxa té 14 membres d'Europa i Amèrica Llatina.
- La Fundació Antoni Tàpies,⁶⁹ amb la col·laboració del Witte de With, el Center for Contemporary Art (Rotterdam), la Universitat Internacional d'Andalusia (Sevilla), l'Arteleku (Sant Sebastià) i l'Akademie Schloss Solitude (Stuttgart), organitza Representacions àrabs contemporànies, un projecte que facilita la producció, la circulació i els intercanvis entre els diferents centres culturals del món àrab i la resta del món.

3.4.5 Diàleg i cooperació intercultural transregional

Un dels actors més importants en el diàleg entre la UE i altres països del Mediterrani és l'IEMed. Localitzat a Barcelona, és un centre per a la reflexió i el debat en les societats mediterrànies, un think-tank especialitzat en les relacions euromediterrànies i un promotor de la cooperació. L'Institut promou el coneixement a través de la recerca i l'estudi; porta a terme activitats de formació i promoció; impulsa la participació de la societat civil en el Partenariat Euromediterrani, també anomenat *Procés Barcelona* (vegeu també el capítol 3.4.1); promou i participa en el desenvolupament de projectes de cooperació; treballa en favor de les xarxes del Mediterrani; organitza exhibicions i activitats culturals; publica llibres i diaris i actua com a observador de la situació general en el Mediterrani. L'Institut va ser creat com a coordinador de la *Xarxa Espanyola de la Fundació Euromediterrània Anna Lindh*. Aquesta Fundació és la primera institució creada per 35 països del *Partenariat Euromediterrani*, amb l'objectiu de millorar la comprensió mútua i la qualitat del diàleg cultural entre les dues bandes del Mediterrani. La Fundació Euromediterrània Anna Lindh ⁷⁰ estimula el diàleg cultural, dóna suport als intercanvis, la cooperació i la mobilitat, en especial entre els joves, i organitza activitats en el marc del Procés de Barcelona. Concebuda com una "xarxa de xarxes", la Fundació Euromediterrània Anna Lindh comprèn 35 xarxes de diferents països. La xarxa espanyola està formada per 82 membres, representants d'organitzacions de la societat civil.

La *Xarxa Europa Diversa*⁷¹ és una organització virtual adreçada a persones i institucions, dedicada a comprendre, discutir i treballar conjuntament la situació de la diversitat cultural en el marc de la nova Europa. Entre els seus membres fundadors s'hi troben: la Fundació Jaume Bofill,⁷² l'IMed, la Universitat Oberta de Catalunya (UOC),⁷³ el Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions⁷⁴ i l'Associació UNESCO per al diàleg intercultural de Catalunya - Intercultura. El principal objectiu de la xarxa és contribuir, des de la perspectiva de Catalunya, a la construcció d'Europa en termes de diversitat cultural.

La *Fundació Interarts* (Observatori Europeu per a la Recerca Cultural i la Cooperació Cultural Internacional),⁷⁵ un *think tank* cultural i un observatori per a polítiques culturals, té com a objectius promoure el diàleg cultural i l'intercanvi professional, a més de concebre i desenvolupar estratègies per a la intervenció en temes de ciutats creatives i d'emprenedoria cultural. Creada el 1995, com a associació independent mitjançant un acord entre les autoritats catalanes, el Consell d'Europa i *partners* internacionals, *Interarts* combina els avantatges de ser un organisme independent amb una important presència internacional i un compromís amb l'àmbit públic.

Vegeu també el capítol 3.4.3 i el capítol 4.2.7.

3.4.6 Altres temes rellevants

L'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD),⁷⁶ creada l'octubre de 2003, és l'entitat encarregada d'executar i gestionar la política de cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya. Entre els objectius estrictament culturals de l'Agència destaquen la defensa i la promoció de la cultura, la llengua i la identitat pròpies, així com el respecte pel pluralisme i la diversitat.

El *Pla director de cooperació al desenvolupament (2007-2010)*,⁷⁷ principal instrument de planificació estratègica, ha establert, amb una periodicitat quadriennal, les previsions de recursos i les prioritats geogràfiques i sectorials dels darrers quatre anys que s'han anat concretant en els plans anuals, i que han marcat les línies de la seva política en matèria de cooperació al desenvolupament. La línia estratègica de desenvolupament, que és la que ha concentrat el volum més important d'actuacions i recursos, contempla que una part d'aquests (el 20%) es destini a la cooperació cultural, a la cooperació amb els pobles indígenes, al suport als processos de normalització lingüística en països amb llengües minoritzades, al foment del teixit associatiu o al suport a l'autonomia i els drets de les persones amb discapacitats dels països del sud.

En el període 2003-2009, la Generalitat de Catalunya ha donat suport a diverses accions internacionals en l'àmbit cultural, entre les quals destaquen: la recuperació i la promoció del patrimoni cultural de l'eix Tichitt-Walata (Mauritània); la reconstrucció d'un centre cultural a Mostar (Bòsnia i Hercegovina); el projecte de l'Associació teatral companyia La Jarra Azul per a la promoció de l'aportació cultural de les dones (Mèxic); la recuperació de la música tradicional i la reconstrucció cultural de l'Afganistan; un viver d'indústries creatives a Guatemala; el programa de formació de professionals iberoamericans en el sector cultural; el projecte de cooperació i solidaritat arxivística (Uruguai, Argentina, Marroc i Brasil); el projecte "Des-earte... Paz!" (Colòmbia); el programa Sostenibilitat cultural: patrimoni, llengua i gènere (Algèria); el fòrum de discussió virtual i exposició d'artistes plàstics iberoamericans Somni de Millors Vides (Argentina); la formació de professors de llengua kurda per a la revitalització del teixit cultural (Turquia); la sensibilització amb l'art i el riure (Mocambic); l'enfortiment de la identitat andina des d'un enfocament intercultural a la vall de Cusco (Perú); el seminari taller Criteris i tècniques de modernització arquitectònica dels centres històrics (Egipte); la contribució a la rehabilitació del barri Ain Jadeda a Tel Rumaida, Hebron (Palestina); la restauració i ampliació del Museu de la Solidaritat Salvador Allende (Xile); el projecte ZUMBI II per a l'intercanvi de processos partici-

L'Institut Europeu de la Mediterrània, localitzat a Barcelona, és un dels actors més importants en el diàleg entre la Unió Europea i altres països del Mediterrani

L'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament executa i gestiona la política de cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya

patius a través de la dinamització cultural i intercultural (Brasil); la creació d'un Museu Comunitari a Moxos (Bolívia); el projecte Sasiku d'enfortiment de l'educació intercultural bilingüe a l'Equador; el projecte "Turisme i artesanía: impuls a la creació de pimes liderades per dones i joves dels municipis rurals de la ruta del Tequila (Mèxic)"; el centre cultural i informatiu juvenil Casa de la Juventud de Capiatà (Paraguai); i l'organització del II Seminari Global sobre Diversitat Lingüística, Globalització i Desenvolupament (Brasil).

A mitjan 2010, el Parlament de Catalunya va aprovar el nou *Pla director de cooperació al desenvolupament 2011-2014*.⁷⁸ Entre les prioritats del nou Pla destaca el foment del respecte integral i la consolidació dels drets humans, la governança democràtica i l'enfortiment del teixit social i, en aquest sentit, assenyalava el compromís de la política de cooperació del Govern català amb la defensa i la promoció de la cultura, la llengua i la identitat pròpies. El nou Pla proposa destinar el 15% dels recursos a projectes de sectors diversos alineats amb l'agenda internacional de desenvolupament, entre ells la cooperació cultural.

Pel que fa a les comunitats catalanes a l'exterior, el Comissionat d'Afers Exteriors i Cooperació, a través de l'Àrea de les Comunitats Catalanes de l'Exterior, dóna suport a entitats privades que la Generalitat de Catalunya ha reconegut com a comunitats catalanes de l'exterior. Es tracta d'entitats constituïdes per gent catalana o catalanòfila que tenen com a objectiu,

Les comunitats catalanes de l'exterior han desenvolupat en la història recent del país un paper cabdal en el manteniment i la difusió de la cultura i la realitat catalanes

entre d'altres, la promoció de Catalunya i el suport a la comunitat catalana resident a l'exterior de Catalunya. Les comunitats catalanes de l'exterior, també conegudes com a casals o centres catalans, han desenvolupat, en el decurs de la història recent del país, un paper cabdal en el manteniment i la difusió de la cultura i la realitat catalanes, sobretot pel que fa a la llengua. En l'actualitat, hi ha 120 entitats establertes en una quarantena de països que esdevenen punts de referència de Catalunya arreu del món.

Notes

²⁵ http://www.boe.es/aeboe/consultas/bases_datos/doc.php?id=BOE-A-1985-5392

²⁶ http://w3.bcn.es/V04/Home/V04HomeLinkPI/0,2687,394566_399596_2,00.html

²⁷ <http://www.mcu.es>

²⁸ <http://www.auditori.com>

²⁹ <http://www.palaumusica.org>

³⁰ <http://www.liceubarcelona.com>

³¹ <http://www.macba.cat>

³² <http://www.mnac.cat>

³³ <http://www.agenda21culture.net>

³⁴ <http://www.cities-localgovernments.org>

³⁵ [http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament/menuitem.e41c095e35dd13f9f62e14d4b0c0e1a0/?vgnext-](http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament/menuitem.e41c095e35dd13f9f62e14d4b0c0e1a0/?vgnext-toid=55db6790ded1a010VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnextchannel=55db6790ded1a010VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnextfmt=default)

[toid=55db6790ded1a010VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnextchannel=55db6790ded1a010VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnextfmt=default](http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament/menuitem.e41c095e35dd13f9f62e14d4b0c0e1a0/?vgnext-toid=55db6790ded1a010VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnextchannel=55db6790ded1a010VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnextfmt=default)

³⁶ <http://www.gencat.cat/ptop>

³⁷ <http://www.gencat.cat/economia>

³⁸ <http://www.gencat.cat/justicia>

³⁹ http://www.parlament.cat/porteso/estatut/eac_ca_20061116.pdf

⁴⁰ <http://www.gencat.cat/afersexteriors>

⁴¹ <http://www.gencat.cat/vicepresidencia>

⁴² <http://www.catalanarts.cat>

⁴³ <http://www.emo.org>

⁴⁴ <http://www.catalanfilms.cat>

⁴⁵ <http://www.gencat.es/dursi>

⁴⁶ <http://www.gencat.cat/llengua/secretaria>

⁴⁷ <http://www.cbblanquerna.cat/>

⁴⁸ <http://www.iemed.org>

⁴⁹ <http://www.americat.net>

⁵⁰ <http://www.casaasia.es>

⁵¹ <http://www.diba.es/interlocal/index.htm>

⁵² <http://www.oei.es>

⁵³ <http://www.barcelona2004.org>

⁵⁴ <http://www.artesania-catalunya.com>

⁵⁵ http://www20.gencat.cat/docs/Departament_de_la_Vicepresidencia/Arees%20Actuacio%20anterior/Secretaria%20d'Afers%20Exteriors/_2_POLITICA%20EXTERIOR/2_2_Ambit_tematic/MOU%20UNESCO%202003.pdf

⁵⁶ http://www20.gencat.cat/docs/Departament_de_la_Vicepresidencia/Arees%20Actuacio%20anterior/Secretaria%20d'Afers%20Exteriors/_2_POLITICA%20EXTERIOR/2_2_Ambit_tematic/Memorandum%202006%20signat%20Unesco.pdf

⁵⁷ <http://www.unescocat.org>

⁵⁸ <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/RELEXT/Uni%C3%B3%20Europea/Activitat%20institucional/Documents/Arxius/contribuci%C3%B3%20presid%20esp%20Consell%20UE.pdf>

⁵⁹ <http://www.gencat.cat/cultura/EADC>

⁶⁰ <http://www.artssantamonica.cat>

⁶¹ <http://www.diba.es/oda/>

⁶² <http://www.cccb.org>

⁶³ http://obrasocial.lacaixa.es/nuestroscentros/caixaforumbarcelona/caixaforumbarcelona_es.html

⁶⁴ <http://www.farreracan.cat>

⁶⁵ <http://www.fundaciomiro-bcn.org>

⁶⁶ <http://www.coac.net>

⁶⁷ <http://www.canxalant.org>

⁶⁸ <http://www.lacasamarilla.org>

⁶⁹ <http://www.fundaciotapies.org>

⁷⁰ <http://www.euromedalex.org>

⁷¹ <http://www.europadiversa.org>

⁷² <http://www.fbofill.cat>

⁷³ <http://www.uoc.es>

⁷⁴ <http://www.ciemen.cat>

⁷⁵ <http://www.interarts.net>

⁷⁶ <http://www.gencat.cat/cooperacioexterior/cooperacio>

⁷⁷ http://www20.gencat.cat/docs/cooperaciocatalana/Continuts/06pla_director/00presentacio/textcompleterpla07-10.pdf

⁷⁸ http://www20.gencat.cat/docs/cooperaciocatalana/Continuts/01ACCD/05pla_director/Pla%20director_2011_2014_aprovat_al%20Parlament_22_juliol_2010.pdf

QÜESTIONS ACTUALS DE DEBAT I TENDÈNCIES DE LA POLÍTICA CULTURAL

4.1 Principals qüestions i prioritats de la política cultural

Els grans objectius de la política cultural de l'etapa de govern iniciada el 2004 es troben recollits en els plans de govern corresponents als períodes 2004-2007 i 2007-2010. En un entorn caracteritzat per una societat catalana molt diversa, el

repte principal del Govern rau en la creació de les condicions perquè aquesta societat pugui créixer a través de la igualtat i la llibertat, però també perquè pugui sentir-se partícip d'un projecte col·lectiu que assegurï la pervivència i l'extensió del català, reconegui la diversitat lingüística i cultural com a font d'enriquiment i assegurï la projecció externa de la cultura catalana.

Aquest repte s'ha concretat al llarg de tot aquest període en quatre grans objectius de política cultural:

- Avançar en l'accés a la cultura per a tota la ciutadania, garantint els drets culturals i assegurant l'equilibri territorial de les programacions i els equipaments.
- Modernitzar la cultura catalana, impulsant la competitivitat de les indústries culturals, garantint-ne la projecció exterior i la incorporació de les noves tecnologies.
- Apostar per la creació cultural, impulsant la participació i el desenvolupament del tercer sector, i aproximant a la població els centres d'educació artística.
- Impulsar la preservació del patrimoni cultural, a la vegada que els grans equipaments nacionals s'estructuren en xarxa pel territori.

En matèria de política lingüística, el gran repte del Govern per als propers anys és la transformació de l'elevat grau de coneixement de la llengua catalana (segons dades de l'*Enquesta d'usos lingüístics de la població*,⁷⁹ l'any 2008, un 78,3% de la població parlava català i un 94,6% l'entenia) en un índex més alt d'ús social (l'any 2008, un 35,6% de la població tenia el català com a llengua d'ús social). Tanmateix, l'augment progressiu de la immigració al territori català fa que el manteniment del grau de coneixement del català sigui també un objectiu essencial de la política lingüística.

4.2 Qüestions específiques de política cultural i debats recents

El repte principal del govern rau a crear les condicions perquè una societat catalana molt diversa pugui sentir-se partícip d'un projecte col·lectiu que assegurï la pervivència del català, reconegui la diversitat lingüística i cultural i assegurï la projecció de la cultura catalana

4.2.1 Qüestions conceptuals de les polítiques artístiques

El Govern català atorga un lloc important a la promoció de les arts i la creativitat. Creat l'any 2008, el CoNCA és l'entitat responsable del desenvolupament de la cultura i de les arts a Catalunya. Seguint el model anglosaxó dels *arts councils*, el CoNCA vetlla pel desenvolupament de l'activitat cultural, col·labora en l'ordenació de la política cultural relacionada amb la creació artística i organitza la política de suport i de promoció de la creació artística i cultural.

Al juny del 2010, el CoNCA va presentar el seu primer *Informe anual*

sobre l'estat de la cultura a Catalunya.⁸⁰ Aquest document analitza aspectes generals i teòrics sobre la cultura i les arts a Catalunya, i fa un diagnòstic de l'estat dels diversos sectors artístics i creatius del país: arts visuals, fotografia, audiovisual, disseny, arquitectura, teatre, dansa, circ, música, llibres i edició, cultura científica, i cultura popular i tradicional catalanes.

4.2.2 Polítiques i qüestions sobre patrimoni

Catalunya té una llarga tradició de protecció del seu patrimoni cultural i natural. La política cultural en l'àmbit de la preservació, defensa, documentació i difusió del patrimoni cultural de Catalunya és competència de la Direcció General del Patrimoni Cultural,⁸¹ que depèn del DCMC. El disseny de polítiques culturals en aquest àmbit ha estat enfocat a posar de manifest la riquesa cultural patrimonial, el seu valor històric i artístic, el seu paper com a peça clau de sentiments col·lectius de pertinença i com a valor que singularitza i qualifica el territori, però també com a motor de desenvolupament econòmic. És aquesta darrera coincidència entre els objectius de les polítiques de revaloració patrimonial i les de desenvolupament econòmic territorial i atracció turística la que ha permès un salt qualitatiu en termes de lideratge i d'esforç pressupostari. En aquest sentit, s'han engegat programes força ambiciosos de rehabilitació de monuments i centres històrics.

Les principals accions del Govern en la legislatura 2007-2010 s'han centrat en l'elaboració d'un mapa dels valors patrimonials actuals, que permeti disposar d'una visió global de tot el patrimoni del país; l'impuls a les polítiques de cooperació amb el món local, amb la consolidació dels consells de patrimoni de la legislatura anterior i la creació de nous en diverses ciutats catalanes, així com l'agilització de les intervencions patrimonials als municipis, mitjançant la descentralització de la Direcció General del Patrimoni Cultural.

En l'àmbit museístic, cal destacar el *Pla de museus de Catalunya*⁸² elaborat per la Generalitat de Catalunya, en el qual es proposa una reorganització museística del país que millori la qualitat dels centres i coordini les polítiques dels museus nacionals amb les dels museus locals. El Pla, aprovat per la Junta de Museus de Catalunya al desembre del 2007, preveu redefinir les xarxes de museus nacionals amb criteris d'excel·lència, especialització i territorialitat, i potenciar el treball en microxarxes i xarxes territorials de proximitat, a banda de les dels museus nacionals. Un dels seus objectius específics és fixar el nombre de museus nacionals en quatre, creant el de Societat i el de Ciències Naturals, que s'afegiran als altres dos que ja funcionen, el MNAC i el de la Ciència i de la Tècnica.⁸³ En compliment de les línies previstes en el Pla, s'han constituït la *Xarxa de Museus d'Etnologia*, la *Xarxa de Museus Locals de Catalunya – Girona*, la *Xarxa de Museus i Jaciments Arqueològics de Catalunya*, així com la *Xarxa de Museus d'Història i monuments de Catalunya*, i s'ha iniciat la creació dels serveis d'atenció als museus (SAM), que assessoraran i donaran suport tècnic als museus dels respectius àmbits territorials. El primer SAM es va inaugurar a Lleida al febrer de 2009 i posteriorment se n'han creat altres a les Terres de l'Ebre i al Pirineu. Una altra actuació rellevant en aquest àmbit és la remodelació del Museu d'Arqueologia de Catalunya, que coincideix amb el 75è aniversari de la seva inauguració i els 15 anys del seu traspass a la Generalitat. La primera fase ha conclòs el 2010 i tot el procés finalitzarà el 2013.

Al maig de 2009, el DCMC i l'Ajuntament de Barcelona van signar un acord per tal de posar en marxa equipaments museístics i culturals a la capital catalana. En aquest acord s'establien les bases per impulsar la creació del Museu Nacional de Ciències Naturals de Catalunya, i la gestió del Disseny Hub Barcelona (DHUB)⁸⁴ i del Centre d'Art Contemporani Barcelona. Per altra banda, al gener de 2010, el DCMC i l'Ajuntament de Badalona van presentar el Pla director del Museu del Còmic i la Il·lustració de Catalunya, que s'ubicarà a la ciutat de Badalona.

Les polítiques en l'àmbit del patrimoni cultural han posat de manifest el seu valor històric i artístic i com a peça clau de sentiments col·lectius de pertinença, però també com a motor de desenvolupament econòmic

El Pla de museus de Catalunya proposa una reorganització museística del país que millori la qualitat dels centres i coordini les polítiques dels museus nacionals i locals

El Pla integral per a l'arqueologia a Catalunya facilitarà l'aplicació d'un nou model de gestió del patrimoni arqueològic i adaptarà l'arqueologia a les necessitats de la societat actual

Al juliol de 2009 va ser presentat el *Pla integral per a l'arqueologia a Catalunya* (PIACAT) ⁸⁵ amb l'objectiu de facilitar l'aplicació d'un nou model de gestió del patrimoni arqueològic català i adaptar l'arqueologia a les necessitats de la societat actual. En el PIACAT es preveu reestructurar la Direcció General del Patrimoni Cultural, crear nous òrgans per a una major coordinació entre l'Administració i els diversos agents que intervenen en el patrimoni arqueològic, així com agilitar la tramitació administrativa de les

actuacions. El PIACAT recull també la necessitat d'establir un codi deontològic, la creació d'un registre d'empreses d'arqueologia i paleontologia i d'un col·legi professional d'arqueòlegs de Catalunya, la creació d'un Pla de recerca arqueològica de Catalunya, així com l'increment de la difusió científica, la comunicació social i la vessant educativa de l'arqueologia.

Entre les iniciatives més recents per tal d'arribar a nous públics, amb llenguatges més actuals i amb les eines que proporciona Internet, la Direcció General del Patrimoni Cultural ha posat en marxa la web patrimoni.gencat ⁸⁶ que presenta el patrimoni català amb continguts innovadors i amb la idea de promoure la participació social. També es va crear, l'any 2002, l'aplicació ANC@ula, gràcies a la col·laboració entre el DCMC i el Departament d'Educació. ANC@ula és una eina per facilitar la recerca de documents de l'Arxiu Nacional de Catalunya, especialment adreçada a les escoles i els instituts de Catalunya.

Un altre tema rellevant en qüestions de patrimoni ha estat la presentació davant la UNESCO de la candidatura dels castells com a patrimoni cultural i immaterial de la humanitat, per part de representants del DCMC, la Coordinadora de Col·les Castelleres, la revista *Castells* i el Centre UNESCO de Catalunya. La candidatura va rebre el suport del Parlament de Catalunya al juny de 2008. Finalment, al novembre de 2010, el Comitè Intergovernamental per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial de la UNESCO va decidir incloure els castells en la Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat.

Igualment, cal esmentar que el DCMC, en consens amb representants de les diputacions i entitats associatives, va elaborar una resolució amb l'objectiu d'intercedir davant del Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç per tal que adaptés al patrimoni festiu català la directiva europea (Directiva 2007/23/CE, de 23 de maig) sobre la posada en el mercat d'articles pirotècnics. El Govern espanyol va aprovar mitjançant el Reial decret 563/2010, de 7 de maig, un nou Reglament d'articles pirotècnics i cartutxeria que incorpora les demandes del Govern català i elimina en les festes tradicionals les restriccions respecte als límits d'edat i les distàncies de seguretat establertes a la UE. No obstant això, la normativa exigeix la formació acreditada dels membres dels grups de foc i que les celebracions tinguin caràcter religiós, cultural o tradicional.

4.2.3 Indústries culturals: polítiques i programes

La creació en el 2000 de l'ICIC (Llei 20/2000) va ser una primera delimitació del concepte "indústria cultural". Aquest cobreix les produccions culturals del món audiovisual, la premsa, la ràdio, la televisió, els llibres, la música, les arts escèniques, les arts visuals o multimèdia, així com la seva distribució.

Les darreres dades publicades per l'MCU a l'*Anuario de Estadísticas Culturales 2010* ⁸⁷ mostren el pes important de les empreses catalanes en el volum total de l'Estat espanyol. En el 2009, les empreses culturals catalanes van representar el 19,6% de les empreses culturals espanyoles, tan sols per darrere de la comunitat de Madrid (amb un 22,5% del total espanyol). Per activitat econòmica, les empreses del sector de les biblioteques, els arxius i els museus (21,9%), de fabricació d'aparells de recepció, enregistrament i reproducció de so i imatge (21,5%) i d'activitats de fotografia (19,3%) catalanes són majoritàries a l'Estat espanyol.

Pel que fa a la generació de valor afegit, les dades ⁸⁸ posen de relleu com el valor afegit brut dels sectors culturals a Catalunya, el 2005 era de 1.615 milions d'euros. Els sectors més destacats el 2005 van ser l'audiovisual (547 milions d'euros), el llibre (507,5 milions d'euros) i la premsa (433,4 milions d'euros). Quant a l'evolució al llarg del període 1999-2005, els sectors del llibre i la premsa han tendit a perdre pes relatiu vers el sector audiovisual que ha experimentat un

notable creixement. En aquest darrer cas, cal remarcar que —a diferència del llibre i de la premsa— en el sector audiovisual hi ha una important presència d'empreses públiques.

En el cas concret de l'àmbit audiovisual, l'any 2008 es van registrar un total de 2.026 produccions a Catalunya, de les quals 66 van ser llargmetratges, un 15% més respecte de l'any 2007. Entre el 2005 i el 2008, Catalunya va acollir el rodatge de quatre grans produccions —*El Perfum*, *La dona de l'anarquista*, *Vicky Cristina Barcelona* i *Serrallonga*— que van deixar un total d'11,3 milions d'euros al territori.⁸⁹

Tanmateix, la política del DCMC en la legislatura 2007-2010 ha posat l'èmfasi no tant en la producció com en la promoció, el màrqueting i la distribució, per millorar d'aquesta manera la modernització, la innovació, la internacionalització i l'autonomia de les empreses catalanes. Ha estat també objectiu del Govern en aquest àmbit millorar les quotes de consum de productes culturals catalans i/o en català, tant en el mercat interior com exterior. En l'esmentada línia, cal destacar iniciatives com ara la del *Centre de Desenvolupament Audiovisual (CDA)*,⁹⁰ unitat de l'Àrea de l'Audiovisual de l'ICIC, que té com a objectiu el suport al desenvolupament de projectes audiovisuals en determinades fases del procés de preproducció de la pel·lícula. A més el CDA organitza el *Mercat Internacional de Drets Audiovisuals*, amb l'objectiu d'afavorir la col·laboració entre les indústries editorial i audiovisual. Per altra banda, per tal de promoure i facilitar els rodatsges a tot Catalunya, es va crear la *Barcelona-Catalunya Film Commission*,⁹¹ un servei de la Generalitat de Catalunya i de l'Ajuntament de Barcelona. En darrer terme, el *Servei de Desenvolupament Empresarial (SDE)*⁹² de l'ICIC ofereix activitats formatives i de consultoria a les empreses del sector amb l'objectiu de contribuir a millorar la competitivitat i la innovació de la gestió de les empreses culturals. L'SDE va ser escollit *Best Practice* en la trobada del programa europeu *Creative Metropoles* feta al març de 2010 a Estocolm.

El DCMC ha posat en marxa, en els darrers anys, diverses eines de finançament de projectes culturals que són pioneres a la resta de l'Estat espanyol:

- Les aportacions reintegrables són un instrument de finançament *a priori* per a projectes culturals que disposin d'una clara voluntat de rendibilitat i d'inserció en el mercat de béns i serveis culturals, amb una proposta econòmicament viable. Aquest instrument representa un compromís de retorn dels fons concedits en funció dels resultats d'explotació comercial del bé cultural o espectacle en viu que es tracti.
- El *Crèdit Cultura* és una iniciativa creada amb l'objectiu de facilitar i abaratir l'accés al finançament de les indústries culturals. El DCMC, a través de l'ICIC, ha signat un conveni de col·laboració amb cinc entitats financeres, en el qual s'estableixen tres línies de finançament: avals, préstecs a llarg termini i préstecs a curt termini o de tresoreria.
- La línia de préstecs per invertir en innovació i desenvolupament empresarial dóna suport a les inversions relacionades amb l'ampliació de les línies de negoci, els processos tecnològics i/o béns d'equipament que ajudin a millorar la competitivitat, els processos de concentració empresarial i els actius immaterials.
- *Publicitat a risc* és un conveni de col·laboració entre l'ICIC i Televisió de Catalunya (TVC) amb l'objectiu de desenvolupar polítiques culturals de publicitat vinculades als resultats d'explotació de productes o béns culturals i d'espectacles produïts o comercialitzats per indústries culturals catalanes.
- En l'àmbit audiovisual s'ha subscrit un conveni entre l'ICIC i l'Institut Català de Finances (ICF)⁹³ per a la creació del fons d'inversió *Mesfilms Inversions*, una nova línia de finançament —diferenciada de les tradicionals ajudes a fons perdut— per a les empreses interessades a promoure projectes de producció cinematogràfica i audiovisual.

La política del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació en la legislatura 2007-2010 ha posat l'èmfasi no tant en la producció audiovisual com en la promoció, el màrqueting i la distribució

El Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació ha posat en marxa diverses eines de finançament de projectes culturals que són pioneres a l'Estat espanyol

Pel que fa a les polítiques de reorganització territorial, des del 2004, el Govern de Catalunya i l'Ajuntament de la ciutat de Terrassa impulsen el projecte *Parc Audiovisual de Catalunya*.⁹⁴ Aquest projecte ha significat la creació a la ciutat de Terrassa d'un centre d'activitat audiovisual competitiu a escala internacional, en el qual les administracions posen a disposició del sector audiovisual un conjunt d'instal·lacions de producció on s'integren activitats temporals i empreses i activitats residents, així com serveis externs concertats. Aquest projecte es complementa amb un altre: el *Parc Barcelona Media (PBM)*⁹⁵ en el districte tecnològic de la ciutat —*Districte 22@*— creat per reforçar la posició productiva, cultural i de recerca de Barcelona i Catalunya. El PBM, que és resultat de la col·laboració entre la Universitat Pompeu Fabra (UPF), l'Ajuntament de Barcelona i el grup empresarial Mediapro, és una plataforma de serveis de la comunicació i audiovisuals, en la qual empreses privades i la Universitat treballen conjuntament compartint els mateixos espais. En concret, dins del PBM, el 2008 es va inaugurar *Imagina Centre Audiovisual*, un centre multidisciplinari destinat a millorar la competitivitat i la representativitat de les companyies del sector audiovisual. També es troba en funcionament el *Centre d'Innovació Barcelona Media*, que es dedica a la recerca aplicada en l'àmbit de la comunicació o dels mitjans de comunicació, i a la transferència de coneixements i de tecnologia a la indústria d'aquest sector. Per altra banda, a començaments del 2009, ha engegat l'activitat acadèmica al campus de la Comunicació-Poblenou, on la UPF concentra tota la formació, la recerca i la producció en l'àmbit de la comunicació i les tecnologies de la informació. Més recentment, en el 2010, i també en el districte tecnològic de la ciutat s'ha inaugurat l'edifici Media-TIC, promogut pel Consorci de la Zona Franca de Barcelona i la societat 22@Barcelona. En aquest immoble, que pretén ser un punt de trobada de les activitats i empreses de tecnologies de la informació i la comunicació, s'ubicaran l'Internet Interdisciplinary Institute i l'eLearn Center de la UOC, així com el Barcelona Digital Centre Tecnològic.

En els darrers anys, s'han posat en marxa nombrosos programes de postgrau especialment adreçats a professionals del món de les indústries de la cultura. Cal assenyalar que Catalunya ha estat una de les primeres comunitats autònomes

a donar resposta a les necessitats formatives del sector. En l'actualitat, pràcticament totes les universitats catalanes ofereixen cursos de postgrau en aquest àmbit:

Pràcticament totes les universitats catalanes ofereixen cursos de postgrau adreçats a professionals del món de les indústries de la cultura

- La Universitat de Barcelona (UB),⁹⁶ amb una llarga trajectòria en aquest àmbit, imparteix un postgrau en producció i gestió d'espectacles, un màster en gestió d'empreses i institucions culturals, un màster en gestió i direcció d'empreses de moda, diversos màsters oficials en gestió cultural, en gestió de continguts digitals i en guions de cinema i televisió,

així com un doctorat en gestió de la cultura i del patrimoni. En un àmbit més professionalitzador, l'Escola Superior de Cinema i Audiovisuals de Catalunya (ESCAC), centre adscrit a la UB, inclou en la seva oferta de cursos, estudis de graduat superior en cinema i audiovisuals, així com màsters en màrqueting, distribució i vendes cinematogràfiques, en direcció cinematogràfica, en documental i societat, en producció i direcció artística, en direcció de fotografia cinematogràfica, en composició d'efectes digitals, i en muntatge cinematogràfic. A més, l'ESCAC ofereix postgraus en direcció de fotografia cinematogràfica; en producció cinematogràfica —*line producing*; i en guió de llargmetratges de ficció.

- La Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)⁹⁷ imparteix programes de màster en creació de videojocs, en edició, en traducció audiovisual, en disseny multimèdia, en escriptura per a la televisió i el cinema, en arts i indústries gràfiques, i en disseny i gestió de la producció audiovisual.
- La UPF⁹⁸ ofereix els màsters en edició, en gestió d'empreses de comunicació, en innovació i qualitat televisives (conjuntament amb la UAB), en tecnologies del so i de la música (conjuntament amb l'Escola Superior de Música de Catalunya), en documental de creació, i en indústries editorials: llibres i revistes i nous mitjans, així com diversos diplomes de postgrau en producció industrial del llibre, en gestió d'empreses en la indústria de la música, i en direcció i gestió d'institucions, empreses i plataformes culturals. A més, l'Institut Universitari de

l'Audiovisual, de la UPF, ofereix una sèrie de programes de postgrau en arts digitals, animació, creació de videojocs, vídeo digital, composició musical, efectes visuals i tecnologies digitals per a l'escena.

- La Universitat Politècnica de Catalunya⁹⁹ organitza un màster en disseny i creació de videojocs i un altre en animació, art digital i videojocs.
- La Universitat Internacional de Catalunya¹⁰⁰ disposa d'ensenyaments de màster oficial i postgrau en gestió cultural, inclòs un màster en gestió cultural (ofert en anglès).
- La Universitat Ramon Llull¹⁰¹ té un postgrau en producció i comunicació cultural i màsters en creació, disseny i enginyeria multimèdia; en ficció en cinema i televisió —producció i realització; en direcció de cinema i televisió; en arts digitals; en producció i gestió de l'empresa audiovisual, i en creació i direcció de reportatges a la televisió - Telerealitat.
- La UOC ofereix un màster en creació i producció multimèdia: tecnologies i aplicacions, i postgraus en sectors i indústries culturals; en gestió i polítiques culturals, en col·laboració amb la Universitat de Girona (UdG);¹⁰² en disseny i comunicació multimèdia; en innovació en creació de continguts audiovisuals; en disseny i programació de videojocs; en llibre, literatura i lectura en la societat de la informació; i en innovació cultural: arts, mitjans digitals i cultura popular. A més, la UOC lidera el màster interuniversitari de gestió cultural, en modalitat virtual, organitzat juntament amb la UdG i la Universitat de les Illes Balears, amb la col·laboració de la Càtedra UNESCO de Polítiques Culturals i Cooperació¹⁰³ de la UdG.

4.2.4 Diversitat cultural i polítiques d'inclusió

Un dels principals factors de canvi de la societat catalana, molt especialment des de l'any 2000, és el fet migratori. Per diversos factors, majoritàriament laborals, l'arribada a Catalunya de població nascuda en altres països ha esdevingut una realitat que accentua la diversitat pròpia de la societat catalana. La necessitat de tractar globalment tots els aspectes vinculats a la immigració va aconsellar la redacció d'un nou pacte social i polític que permetés establir el consens necessari per garantir la cohesió social. Entre les idees que recull el *Pacte Nacional per a la Immigració*,¹⁰⁴ signat al desembre de 2008 pel Govern de la Generalitat, els grups parlamentaris, agents socials i entitats representatives del col·lectiu d'immigrants, destaca la integració d'una cultura pública comuna, basada en l'equilibri entre la valoració positiva de la diversitat i la necessitat d'elements de cohesió. Una de les mesures més rellevants d'aquest Pacte, com és la creació d'un servei universal de primera acollida arreu del territori, ha quedat materialitzada en la *Llei d'acollida de les persones immigrades i les retornades a Catalunya*, aprovada a l'abril de 2010.

En el *Pla de ciutadania i immigració 2005-2008*,¹⁰⁵ aprovat a mitjan 2005, s'hi recullen tot un conjunt de principis, objectius, prioritats i programes que actuen sobre l'impacte de l'arribada de la població immigrant a Catalunya. Entre els objectius i línies d'intervenció del Govern en aquest àmbit destaquen el reconeixement de la diversitat cultural, així com de la interculturalitat, entesa des d'una perspectiva dinàmica de la cultura i de les cultures, la promoció de la cohesió social i de l'estabilitat en un entorn de diversitat creixent, així com la defensa de la llengua i la construcció d'una identitat catalana més forta, més rica i més plural. En el darrer *Pla de ciutadania i immigració 2009-2012*,¹⁰⁶ el quart elaborat pel Govern de Catalunya, que implica tots els departaments de la Generalitat i adapta les línies estratègiques dels plans anteriors a la realitat actual, s'estableixen com a objectius prioritaris: avançar en la gestió de les polítiques migratòries, garantir l'accés als serveis públics en igualtat de condicions, i promoure la integració de les persones immigrades en una cultura pública comuna basada en la pluralitat.

En l'àmbit de la comunicació, cal destacar la presentació de la *Guia sobre el tractament de la diversitat cultural en els mitjans de comunicació*,¹⁰⁷ elaborada pel Col·legi de Periodistes de Catalunya i que ha tingut la col·laboració de la Secretaria de Mitjans de Comunicació, la Secretaria per a la Immigració, el CAC, la Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual, el Pla In-

L'arribada a Catalunya de població nascuda en altres països accentua la diversitat pròpia de la societat catalana

Nombroses accions promouen la cultura i la creació artística com a “instrument” per a la integració social dels immigrants i de les minories culturals

tegral del Poble Gitano¹⁰⁸ i el Centre UNESCO de Catalunya. Amb aquesta guia es pretén donar eines als professionals de la comunicació per informar rigorosament del nou context social entenent la diversitat cultural com una font de riquesa.

L'any 2000, el nombre d'estrangers amb autorització de residència a Catalunya era de 214.996, el 3,4% sobre el total de la població a Catalunya i el 24% sobre el total d'estrangers a Espanya. Nou anys més tard, en el 2009, el nombre d'estrangers a Catalunya havia pujat a 1.061.079, és a dir, el 14,5% de la població a Catalunya, 4,1 punts percentuals més que a la mitjana de l'Estat espanyol (10,4%), i el 22,2% sobre el total d'estrangers a Espanya. Atenent al lloc d'origen, els grups més nombrosos a 31 de desembre de 2009 a Catalunya procedien d'Iberoamèrica (30,1%) i Àfrica (29,5%), seguits per l'Europa comunitària (25,8%) i Àsia (10,9%). Per països, la comunitat més nombrosa d'immigrants és la del Marroc (246.921), seguida per la de Romania (95.502), la d'Equador (87.216), la de la Xina (47.539) i la de Colòmbia (47.238).

En l'àmbit local, hi ha nombroses accions que promouen la cultura i la creació artística com a “instrument” per a la integració social de les comunitats d'immigrants i de les minories culturals, actuant com a “pont” entre aquests grups i la població autòctona. Entre els diferents objectius que poden estar presents en aquestes accions destaquen:

- L'augment de la visibilitat a través dels mitjans de comunicació: l'Associació Migra Media produeix material audiovisual i documentació;
- L'augment de les habilitats de les minories: l'Associació ETANE¹⁰⁹ és un grup de treball de l'Àfrica subsahariana que, des del 1991, organitza programes de formació per a professors i alumnes a Barcelona;
- El foment de l'intercanvi cultural: l'Associació Sociocultural IBN BATUTA,¹¹⁰ fundada per joves marroquins, porta a terme activitats interculturals;
- L'accés al coneixement, a la cultura i als recursos: La Formiga,¹¹¹ entitat sense ànim de lucre, fa activitats en contra de les desigualtats socials i d'origen i a favor de la solidaritat;
- La dinamització comunitària i la cohesió social: la Fundació Tot Raval¹¹² posa èmfasi a millorar la qualitat de vida en un barri on el 45% de la població és estrangera, mitjançant projectes amb un clar component cultural;
- La difusió i el manteniment de les cultures tradicionals: l'Asociación Cultural de Capoeira Angola Vadição¹¹³ divulga el patrimoni cultural afrobrasiler a través de la pràctica de la capoeira;
- El coneixement, el diàleg i la cooperació entre diferents confessions religioses: l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós ha donat suport a la creació de la Coral Interreligiosa La Pau;
- La incorporació dels immigrants a les entitats culturals catalanes: la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya¹¹⁴ organitza el programa “Tots som una colla”, amb l'objectiu de cohesionar les persones nouvingudes i la població autòctona mitjançant els castells;
- La formació artística i cultural: ACULCO Barcelona,¹¹⁵ associació que porta a terme projectes culturals per a la integració de la població immigrant, ha organitzat tallers bàsics de coneixements de l'àrea audiovisual per a joves de diferents orígens.

4.2.5 Qüestions i polítiques lingüístiques

A Catalunya conviuen tres llengües oficials: el català, el castellà i la varietat aranesa de la llengua occitana. Tot i que el coneixement del català i del castellà constitueix, simultàniament, un deure i un dret de tots els ciutadans de Catalunya, la situació de desigualtat que es produeix entre el català (i l'occità a la Val d'Aran) i el castellà fa que els poders públics atorguin una atenció especial a la llengua catalana.

**A Catalunya conviuen tres
llengües oficials: el català, el
castellà i la varietat aranesa de la
llengua occitana**

Els principals reptes per a l'acció de govern que comporta la qüestió lingüística a Catalunya se centren en l'assoliment d'un règim de convivència lingüística en l'àmbit públic que faci efectiu el respecte als drets lingüístics recollits en el marc legislatiu vigent i que alhora garanteixi l'acollida de les persones nouvingudes. Amb aquesta política es pretén compatibilitzar ade-

quadament dos objectius: d'una banda, que el català esdevingui llengua comuna i de cohesió social, compartida per tota la ciutadania, i, de l'altra, que tots els ciutadans, independentment de quina sigui la seva llengua habitual, puguin participar en la vida pública, exercir els seus drets en condicions equitatives i mantenir relacions interculturals satisfactòries.

És voluntat del Govern que aquests objectius s'assoleixin garantint la no discriminació lingüística i amb la convicció que l'avenç del coneixement i de l'ús del català no sigui vist com un objectiu que impliqui el retrocés del castellà, ni el castellà sigui considerat com un obstacle per a la consolidació del català.

És a través de la Secretaria de Política Lingüística que el Govern català planifica, coordina i executa la política lingüística. L'acció de govern en aquest àmbit apareix recollida en el *Pla de política lingüística per a la VIII legislatura*.¹¹⁶ Aquest pla té com a missió potenciar l'ús del català en totes les vessants de la vida, tant pública com privada. És per això que el Pla apunta dues vies estratègiques: fomentar l'ús social del català i fer de la política lingüística una política pública amb caràcter transversal. La primera de les línies estratègiques es concreta en dos objectius: augmentar el coneixement del català de la població adulta de Catalunya en un context de foment de l'aprenentatge de les llengües més rellevants per a la promoció social de les persones i incrementar l'associació de valors positius a l'ús del català com a llengua moderna i útil per a la promoció social a Catalunya. La segona línia també es concreta en dos objectius: promoure el català en l'àmbit del treball, la justícia i entre les persones nouvingudes i reforçar l'espai comunicatiu del català en el seu àmbit lingüístic.

Atesa l'elevada incidència de la immigració a Catalunya, a partir dels anys 2004-2005 es van posar en marxa plans d'acolliment lingüístic, amb la finalitat de fer que la llengua catalana facilités la integració social de les persones immigrants. En l'actualitat, hi ha 22 plans d'acolliment lingüístic en marxa que combinen l'ensenyament de la llengua catalana amb les activitats de coneixement cultural i de l'entorn. En el marc d'aquests plans es coordinen les diferents administracions (Generalitat, ajuntaments, consells comarcals i diputacions) amb les organitzacions que treballen amb la immigració. També en el marc del *Pla de ciutadania i immigració 2009-2012* (vegeu capítol 4.2.4), el *Pla integral d'acollida* coordina el treball en xarxa amb el conjunt de les associacions, institucions i administracions que participen en el procés d'incorporació de les persones nouvingudes en programes de formació en llengua i coneixement de l'entorn.

En l'àmbit concret dels productes culturals, hi ha mesures específiques de difusió en català o aranès. Aquest és el cas dels mitjans de radiodifusió i televisió concessionats per la Generalitat o les corporacions locals que han de cobrir determinades quotes lingüístiques en la seva programació: 50% del temps d'emissió en llengua catalana i 25% de cançons interpretades en llengua catalana dins de la programació de música cantada. Hi ha també una línia de subvencions de la Generalitat per a iniciatives destinades a augmentar les estrenes comercials de llargmetratges doblats o subtitulats en llengua catalana.

4.2.6 Pluralisme mediàtic i diversitat de continguts

La legislació aprovada el 1983 va permetre a les comunitats autònomes de tenir els seus propis mitjans de radiodifusió finançats públicament. Aquest mateix any, Catalunya va posar en marxa TV3¹¹⁷ i Catalunya Ràdio,¹¹⁸ amb l'objectiu de crear un imaginari col·lectiu des de la ràdio i la televisió públiques. Tret de la primera legislatura (1980-1984) de govern demo-

**Són objectius del Govern, d'una
banda, que el català esdevingui
llengua comuna de cohesió social
i, de l'altra, que tots els
ciutadans, independentment de
quina sigui la seva llengua
habitual, puguin participar en la
vida pública i exercir els seus
drets en condicions equitatives**

Les emissores de ràdio i televisió propietat de la Generalitat han estat sempre un dels pilars de la política cultural

cràtic i fins al 2007, amb la seva integració al Departament de Cultura, la política de mitjans de comunicació ha depès sempre de la Presidència.

Cal destacar també el paper a Catalunya del segon canal de RTVE (Corporación Radio Televisión Española),¹¹⁹ TV2, que emet alguns dels seus

programes en les llengües de les diferents regions bilingües.

Des del seu naixement, les emissores de ràdio i televisió propietat de la Generalitat han estat un dels pilars de la política cultural. La creixent onada migratòria ha portat els mitjans de comunicació públics, sobretot locals, però també regionals, a buscar noves fórmules per fer més visible aquesta nova realitat social, però també més accessibles aquests mitjans a la població nouvinguda, facilitant així la seva integració. Cal destacar la creació de la *Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual*,¹²⁰ impulsada pel CAC amb la idea de sensibilitzar i fomentar bones pràctiques perquè els mitjans de comunicació audiovisuals reflecteixin la diversitat de la societat civil.

En aquest sentit, cal esmentar que Catalunya ha estat pionera en la creació d'un organisme regulador de la comunicació audiovisual. El CAC té com a finalitat vetllar pel compliment de la normativa aplicable als prestadors de serveis de comunicació audiovisual, tant els públics com els privats i té com a principis d'actuació la defensa de la llibertat d'expressió i d'informació, del pluralisme, de la neutralitat i l'honestat informatives, així com de la lliure concurrència en el sector.

Atès que el nou context audiovisual reclama una definició de la funció i les obligacions del servei públic, el 2007 es va

aprovar la Llei de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA)¹²¹ (Llei 11/2007) que ha de garantir uns mitjans públics des-governamentalitzats, més professionals i viables econòmicament. El Consell de Govern de la CCMA va aprovar al juliol de 2010 la primera part del Llibre d'estil que establirà tant el marc editorial i lingüístic com les normes periodístiques i professionals dels diversos mitjans que integren aquest ens.

Gràcies als acords de reciprocitat televisiva amb els respectius governs, la Generalitat de Catalunya està fent possible l'emissió dels canals de la

CCMA a tots els territoris de parla catalana. En l'actualitat, aquests canals ja es poden veure a les Illes Balears, la Catalunya Nord, Andorra i a les comarques de la Franja de Ponent (vegeu el capítol 3.3).

Pel que fa als objectius de fomentar l'ús social de la llengua occitana i garantir una oferta audiovisual pròpia a l'Aran, el DCMC, la CCMA i el Conselh Generau d'Aran han acordat crear una plataforma de televisió per Internet, les emissions de la qual s'iniciaran previsiblement al gener de 2011.

Durant els últims anys, l'impuls a la TDT ha estat un dels eixos principals de les polítiques de comunicació a Catalunya. El Govern de la Generalitat va aprovar el 4 de març de 2008 el *Pla d'actuació de la TDT*, impulsat pel DCMC i el Departament de Governació i Administracions Públiques (DGAP).¹²² Es calcula que el trànsit a la TDT ha tingut un impacte sobre 2.200.000 llars catalanes i ha implicat un augment de l'oferta de canals en català.

Entre les mesures de suport per part del govern en matèria de comunicació destaca la concessió de diverses subvencions que el DCMC atorga amb la finalitat de consolidar les empreses i les entitats que operin en l'espai català de comunicació, així com de fomentar el periodisme.

Vegeu també el capítol 5.3.7.

4.2.7 Diàleg intercultural: actors, estratègies, programes

La promoció del diàleg intercultural és un dels objectius del Govern de Catalunya recollit en documents com, per exemple, el *Pla de ciutadania i immigració 2009-2012* del Departament d'Acció Social i Ciutadania (DASC),¹²³ o el *Pla per a la llengua i la cohesió social 2005-2008*¹²⁴ del Departament d'Educació.¹²⁵ En ambdós casos, el diàleg apareix

L'impuls a la televisió digital terrestre ha estat un dels eixos principals de les polítiques de comunicació a Catalunya en els darrers anys

Un dels objectius del Govern de Catalunya és la promoció del diàleg intercultural

estretament vinculat al fenomen de la immigració (vegeu el capítol 4.2.4 i el capítol 4.2.8).

Per la seva banda, l'Ajuntament de Barcelona va impulsar durant l'any 2009 un nou *Pla municipal per la interculturalitat*,¹²⁶ amb l'objectiu de donar resposta a les noves complexitats i oportunitats que la gran diversitat d'orígens i perfils socials dels nous ciutadans representa per a la convivència i la cohesió social.

En l'àmbit estrictament cultural, gran part de les iniciatives de promoció del diàleg intercultural a Catalunya s'han fet a escala local. En aquest sentit, cal destacar en primer terme la celebració a Barcelona en el 2004 del *Fòrum Universal de les Cultures*. Aquest esdeveniment internacional, organitzat conjuntament per l'Ajuntament de Barcelona i els governs català i espanyol, es va estructurar al voltant de tres temes centrals, aprovats per la UNESCO: diversitat cultural, desenvolupament sostenible i condicions per a la pau. Per tal d'assolir aquests objectius, al llarg dels 141 dies que va durar el Fòrum es van organitzar una gran varietat d'activitats, com ara, diàlegs, exhibicions i obres, música, dansa, titelles, òpera, cabaret, espectacles de carrer, circ i pel·lícules.

La celebració en el 2008 de l'Any Europeu del Diàleg Intercultural va portar l'Ajuntament de Barcelona a posar en marxa el programa *Barcelona Diàleg Intercultural*.¹²⁷ En el programa es recullen tot un seguit d'activitats i iniciatives en l'àmbit dels festivals, arts plàstiques, exposicions, foment de la lectura, foment de la llengua i programes educatius, que incitaven al reconeixement, coneixement, diàleg, debat, memòria i innovació, d'una realitat cultural diversa. A banda de la capital cultural catalana, molts altres ajuntaments van desenvolupar programes adreçats a promoure el diàleg intercultural al llarg del 2008, tal és el cas dels ajuntaments de Canet de Mar, Sabadell, Sant Celoni, Terrassa, o del Consell Comarcal del Garraf. Són també moltes les iniciatives que en l'àmbit local tenen com a objectiu crear nexes amb les comunitats estrangeres. Aquest darrer és el cas del LOOP Festival i Fira Internacional de Videoart de Barcelona,¹²⁸ la Ciutat de les Paraules¹²⁹ com a espai d'interacció cultural al barri del Raval o la Tardor Intercultural,¹³⁰ a Tarragona, per a la trobada i la construcció de relacions entre joves de cultures o procedències diverses.

Com a seu permanent de la Secretaria de la Unió per la Mediterrània, Barcelona ha esdevingut una peça clau en el procés de construcció del projecte euromediterrani on s'agrupen 43 països amb l'objectiu comú d'apropar les diferents cultures que viuen a les dues ribes de la Mediterrània (vegeu també el capítol 3.4.1). Peça clau d'aquest nomenament ha estat el treball fet per l'IMed (vegeu també el capítol 3.4.5).

En el marc del compliment i desenvolupament del PIACAT, al novembre de 2009, la Generalitat de Catalunya, la Comunitat Israelita de Barcelona¹³¹ i la Federación de Comunidades Judías de España van signar un protocol d'actuació en les intervencions que afectin jaciments relacionats amb la religió jueva. És el primer cop que el Govern i una comunitat religiosa estableixen conjuntament les mesures perquè les intervencions arqueològiques i antropològiques tinguin en compte els preceptes religiosos.

Un altre exemple recent és el projecte *Catalunya intercultural. Reinterpretació intercultural del patrimoni a Catalunya*,¹³² que coordinen la Fundació Bosch i Gimpera¹³³ i IBERTUR,¹³⁴ amb el suport de l'ACCD, el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i la Fundació Caixa de Catalunya.¹³⁵ Aquesta iniciativa té per objectiu fomentar el diàleg intercultural, especialment entre els joves, mitjançant la interpretació i difusió del patrimoni que conforma el territori català.

Cal destacar també el paper rellevant en la promoció del diàleg entre cultures que fan organismes del tercer sector com ara:

- *Casa Àsia*, que impulsa actuacions i projectes que contribueixen al millor coneixement i al desenvolupament de les relacions de tota índole entre les societats d'Àsia, el Pacífic, Europa i Espanya.
- *Casa Amèrica Catalunya*, que treballa per a la difusió de les cultures llatinoamericanes a Catalunya, i de la catalana a Llatinoamèrica.

Els organismes del tercer sector tenen un paper rellevant en la promoció del diàleg entre cultures

- La *Fundació CIDOB* (Centre d'Investigació de Relacions Internacionals i Desenvolupament),¹³⁶ que té un programa específic sobre dinàmiques interculturals i que, des del 1995, té entre els seus temes prioritaris la reflexió i l'anàlisi de les dinàmiques interculturals.
- La *Fundació Jaume Bofill*, que amb el programa *Entrecultures* se centra en qüestions educatives que afecten de manera específica els nois i noies de famílies immigrants.
- L'*Obra Social "la Caixa"*,¹³⁷ que ha creat el programa *Interculturalitat i Cohesió Social* adreçat a projectes que incideixin directament en les necessitats socials derivades dels moviments migratoris i la diversitat cultural.

4.2.8 Cohesió social i polítiques culturals

L'onada migratòria dels darrers anys a Catalunya i amb aquesta la presència de comunitats culturals diverses en un mateix territori va portar el 2004 a l'aprovació del *Pla per a la llengua i la cohesió social*, amb l'objectiu de promocionar i consolidar la llengua pròpia com a eix vertebrador d'un projecte educatiu plurilingüe i d'un model educatiu intercultural, amb una finalitat de cohesió social. La llengua és percebuda, doncs, com el vehicle facilitador de la interacció i el coneixement entre les diverses persones que viuen en un mateix territori.

El primer Pla Estratègic de Cultura de la ciutat de Barcelona (aprobat el 1999) contemplava la cultura com a element clau per a la cohesió social. En el procés d'actualització i d'avaluació de la implementació de les línies estratègiques d'aquest Pla, fet el 2006,¹³⁸ es va posar de relleu el paper clau de les biblioteques tant en la democratització de l'accés a

la cultura com en la disminució de la fractura digital. Altres aspectes positius en la creació d'un nexa d'unió entre la cultura i la cohesió social han estat l'aprovació de l'Agenda 21 de la Cultura i els debats del Fòrum 2004. Entre les àrees en les quals el progrés ha estat només parcial, i en les quals manca més treball, destaquen el paper dels centres cívics, la relació entre educació i cultura i el paper de les associacions culturals.

Han estat les expressions de cultura popular i tradicional les que, en els darrers anys, s'han presentat com el principal element vertebrador del

En els darrers anys, les expressions de cultura popular i tradicional s'han presentat com el principal element vertebrador del territori

territori. Aquesta capacitat de cohesió rau tant en el seu caràcter de cultura participativa com en la seva capacitat d'identificar, de generar grup i construir identitat.

4.2.9 Polítiques d'ocupació en el sector cultural

D'acord amb les dades publicades per l'MCU a l'*Anuario de Estadísticas Culturales 2010*, el 2009 hi havia 119,0 mil persones ocupades en el sector cultural a Catalunya, un 3,7% de l'ocupació total, percentatge que s'ha mantingut més o menys estable al llarg del període 2003-2009. Per darrere de la comunitat de Madrid (amb un 4,0% de l'ocupació total en el 2009), Catalunya és la segona regió espanyola amb més ocupació en el sector cultural.

En l'àmbit de les iniciatives concretes dirigides als professionals del sector cultural, cal destacar les impulsades per l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB)¹³⁹ i descrites en el seu *Pla estratègic de cultura*. Amb l'objectiu que els professionals de la cultura assoleixin els més alts graus de competència i de cooperació es contempla el suport a la gestió cultural, mitjançant la formació contínua, la identificació de bones pràctiques, el treball en xarxa, la connectivitat entre les organitzacions de professionals i el foment d'intercanvis entre les institucions culturals. El Pla també recull accions per incrementar les dinàmiques de connexió dels diferents agents culturals entre si. Amb el projecte *Barcelona Activa Cultural* es vol crear un centre de suport professional a entitats i empreses culturals de Barcelona i d'impuls, suport i assessorament a projectes innovadors dins l'àmbit cultural. A més, es pretén que funcioni com a centre de suport a la producció artística, com a viver d'empreses i com a centre de formació professional en gestió cultural.

4.2.10 Igualtat de gènere i polítiques culturals

En l'àmbit estatal, la Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, reconeix l'encara escassa presència de les dones en llocs de responsabilitat cultural. La seva major novetat consisteix en la prevenció de conductes discriminatòries i en la previsió de polítiques actives per fer efectiu el principi d'igualtat de tracte i d'oportunitats en el conjunt de les polítiques econòmica, laboral, social, cultural i artística. La llei també disposa que els plans de rellevància cultural i artística avaluats pel Consell de Ministres hauran d'incloure un informe sobre el seu impacte en termes de gènere. Entre les accions dels diferents organismes de les administracions públiques destinades a corregir les situacions de desigualtat en l'àmbit artístic i cultural, s'inclouen: *a)* l'adopció d'iniciatives per afavorir la promoció específica de les dones en la cultura i combatre la seva discriminació, *b)* el foment a la creació i producció artística i intel·lectual d'autoria femenina, *c)* la presència equilibrada de dones i homes en l'oferta artística i cultural pública, així com en els diferents òrgans consultius, científics i de decisió que hi ha en l'organigrama artístic i cultural i *d)* l'adopció de mesures d'acció positiva a la creació i producció artística i intel·lectual de les dones.

A Catalunya, la igualtat de gènere és un dels reptes més importants de la societat catalana. Així, en el marc del nou Estatut d'autonomia del 2006 es reconeixen competències exclusives en polítiques de gènere a la Generalitat de Catalunya. A més de recollir els principis rectors que hauran d'orientar les polítiques públiques des de la perspectiva de gènere, l'Estatut recull l'obligació dels poders públics de garantir el compliment del principi d'igualtat d'oportunitats entre homes i dones en l'accés a l'ocupació, la formació, la promoció professional i en les condicions de treball, així com la transversalitat en la incorporació de la perspectiva de gènere i de les dones en totes les polítiques públiques per aconseguir la igualtat real i efectiva, així com la paritat entre homes i dones. Al setembre del 2010 el Govern català va aprovar el Projecte de llei per a una nova ciutadania i per a la igualtat efectiva de dones i homes on s'estableixen les actuacions dels poders públics i els agents socials per fer efectiu el principi d'igualtat, considerant tots els àmbits que pertocquen a les dones.

L'*Institut Català de les Dones (ICD)*¹⁴⁰ és l'organisme del Govern de la Generalitat que s'encarrega de dissenyar, impulsar, coordinar i avaluar les polítiques de dones i per a les dones. Les actuacions d'aquest organisme queden recollides en el *Pla de polítiques de dones 2008-2011*,¹⁴¹ aprovat al juliol de 2008. Entre els objectius de l'actual Pla hi figura la transformació de la visió androcèntrica de la societat actual, que requereix actuar en molts àmbits, entre els quals destaquen la cultura i els mitjans de comunicació. Dades recents¹⁴² indiquen que a Catalunya les dones llegeixen més llibres, consumeixen més teatre, van a més espectacles de dansa, visiten més exposicions i practiquen més habilitats artístiques que els homes, que van més a concerts i al cinema que les dones. Però també és cert que a les biblioteques hi ha menys fons i arxius sobre dones, que als museus i als programes d'exposicions encara es dóna poca atenció a les obres femenines i que la representació de les dones en els mitjans de comunicació i en la publicitat està lluny de ser una imatge normalitzada.

En aquest sentit, la invisibilitat de les dones com a protagonistes de la realitat econòmica, política i cultural és un factor determinant observable cada dia en els mitjans de comunicació i que planteja una pèrdua de credibilitat sobre els criteris de selecció de l'agenda periodística. Per tal de donar un pas endavant en la correcció d'aquestes desigualtats, el Pla contempla, entre d'altres, els objectius específics següents: la sensibilització del sector cultural i de la societat en general sobre la necessitat de modificar i superar la concepció androcèntrica de la cultura; l'eradicació de l'androcentrisme i del sexisme en les produccions culturals; la visibilitat de les aportacions femenines a tots els àmbits culturals; l'impuls a la recuperació de la memòria històrica de les dones; la promoció de produccions culturals que reflecteixin la diversitat femenina; la incentivació de la creació cultural femenina; l'augment de la programació d'obres d'autoria femenina o la promoció de l'autoria femenina en els mitjans de comunicació. Per tal de fer efectius aquests objectius i així millorar la representació de gènere als mitjans de comunicació, l'ICD, el CAC i el Col·legi de Periodistes de Catalunya van pre-

Diferents organismes de les administracions públiques porten a terme accions destinades a corregir les situacions de desigualtat en l'àmbit artístic i cultural

La igualtat de gènere és un dels reptes més importants de la societat catalana

sentar a l'octubre del 2009 el projecte "Gènere i mitjans de comunicació. Eines per visualitzar les aportacions de les dones", que proposa elaborar materials de formació per als professionals del sector.

Recentment, en el treball *Les polítiques de dones en l'àmbit de la cultura*,¹⁴³ publicat per l'ICD, es fa una revisió de bones pràctiques afavoridores de la igualtat de gènere a Catalunya. Entre aquestes destaquen els museus que fan visible el paper de les dones a la història, com l'exposició *La ciutat de les dames. Dona i creació artística a Girona (segles X-XVIII)*¹⁴⁴ organitzada al Museu d'Història de la Ciutat de Girona; els itineraris urbans que tenen la dona com a protagonista, com la guia *Ciudadanes. Ruta de les dones de Barcelona*,¹⁴⁵ publicada per l'Ajuntament de Barcelona el 2006; la promoció de la recerca en temes relacionats amb les dones, com la beca "8 de març"¹⁴⁶ convocada per l'Ajuntament de Girona, o les programacions culturals que fan visibles les creacions de dones i, a més, satisfan les demandes de les dones, com Fem Art,¹⁴⁷ la mostra d'art de dones organitzada per Ca la Dona.

Així mateix, és important esmentar el paper de l'Observatori de les Dones en els Mitjans de Comunicació,¹⁴⁸ una iniciativa pionera a Catalunya, engegada el 2000 per cinc consells de dones del Baix Llobregat (Cornellà de Llobregat, Sant Boi de Llobregat, Esplugues de Llobregat, Sant Feliu de Llobregat, Sant Joan Despí) i Drac Màgic¹⁴⁹ (cooperativa promotora de mitjans audiovisuals), amb l'objectiu de dinamitzar el debat públic sobre el paper dels mitjans de comunicació en la superació dels arquetips de gènere. Drac Màgic també organitza, des del 1993, la *Mostra Internacional de Films de Dones de Barcelona*, una iniciativa que posa de manifest la importància de la contribució de les dones en la creació audiovisual.

Una eina essencial per fer visible l'experiència, les expectatives i les necessitats de les dones és la participació. Pel que fa a la representació política, si bé les dades mostren que la presència de les dones en aquest àmbit ha anat augmentant any rere any, encara estan lluny de ser-hi en paritat. Així, tant al Parlament de Catalunya (legislatura 2006-2010) com al Congrés dels Diputats (legislatura 2008-2012) més del 35% són dones (35,6% i 36,3%, respectivament). D'acord amb les xifres publicades en l'anuari *Dones i treball*,¹⁵⁰ l'any 2009, al sector d'activitats culturals i esportives a Catalunya, el 36,3% del total de persones escollides com a representants sindicals i el 33,1% del total de persones delegades en prevenció de riscos laborals i membres del comitè de seguretat i salut eren dones. Al més alt nivell polític, la Llei del CoNCA (6/2008) contempla en el nomenament dels seus membres l'aplicació de criteris d'igualtat de gènere.

Quant al nombre de dones que treballen en el sector cultural la xifra és elevada, en comparació amb altres sectors de l'economia. Per exemple, en l'àmbit de les biblioteques, la majoria de bibliotecàries són dones. Però també en diferents nivells de l'Administració, un nombre important de responsables en l'àmbit cultural i artístic són dones. Aquesta tendència no és més que la traducció d'una presència majoritària de dones en el sector de l'educació artística i en determinades àrees de formació en l'àmbit de les polítiques i la gestió cultural.

Segons dades de l'*Enquesta anual de serveis 2007*¹⁵¹ de l'Institut d'Estadística de Catalunya,¹⁵² el nombre total d'ocupats a la branca de "Serveis audiovisuals" va ser de 14.433, dels quals 6.335 (43,89%) eren dones; específicament en la subbranca d'activitats cinematogràfiques i de vídeo, dels 7.593 ocupats, 3.424 (45,09%) eren dones, i en activitats de ràdio i televisió, dels 6.840 ocupats, 2.912 (42,57%) eren dones. Pel que fa a la branca "Altres activitats recreatives, culturals i esportives", al 2007 es reporten 60.827 ocupats, dels quals 27.141 (44,62%) eren dones; específicament en la subbranca d'altres activitats artístiques i d'espectacles, dels 20.127 ocupats, 7.720 (38,36%) eren dones, i en activitats recreatives i culturals diverses, dels 18.678 ocupats, 10.238 (54,81%) eren dones.

Una eina de participació a l'abast del teixit associatiu femení de Catalunya és el Consell Nacional de Dones de Catalunya (CNDC),¹⁵³ òrgan participatiu i consultiu de l'ICD que reuneix les diferents entitats, associacions, grups i consells de dones del territori català per a les qüestions vinculades amb el Pla del Govern de la Generalitat de Catalunya en matèria de polítiques de dones en els àmbits polític, econòmic, social i cultural. Els camps d'actuació són els que tenen relació directa o indirecta amb el reconeixement del paper social i la qualitat de vida de les dones. Actualment, representants de 345 entitats d'arreu del territori català formen part del CNDC.

Igualment, cal destacar el treball del Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison¹⁵⁴ a Barcelona, un espai de trobada, intercanvi i creació, que recull les aportacions que en el terreny de la cultura han promogut les dones en tots els àmbits.

La Llei del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts contempla en el nomenament dels seus membres l'aplicació de criteris d'igualtat de gènere

4.2.11 Noves tecnologies i digitalització en les arts i la cultura

La Direcció General de la Societat de la Informació, que depèn de la Secretaria de Telecomunicacions i Societat de la Informació,¹⁵⁵ té entre les seves funcions el foment de l'accés i l'ús de les noves tecnologies per part de la societat civil en àmbits com la cultura o l'impuls d'accions de promoció del català en les tecnologies de la informació i la comunicació, per evitar una fractura digital lingüística.

El desenvolupament de la societat de la informació a Catalunya ha experimentat un notable creixement en relativament poc temps. Així, segons dades de l'*Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i comunicació a les llars*,¹⁵⁶ els usuaris habituals d'Internet (persones que es connecten a Internet almenys un cop a la setmana en els 3 mesos anteriors a la data de l'enquesta) han passat de representar el 80,4% en el 2005 al 92,1% en el 2009 de la població de 16-74 anys. Pel que fa al percentatge de llars amb accés a Internet, aquest ha passat del 45,1% al 62,7% en només quatre anys.

Tanmateix, encara queden alguns reptes, com per exemple, aconseguir un equilibri territorial en l'accés i l'ús de les noves tecnologies i millorar la coordinació entre les estratègies dissenyades pels diferents nivells de govern.

En l'àmbit estrictament cultural, cal destacar el paper de la BC, que ha impulsat diversos projectes vinculats amb la digitalització. En concret, la BC va ser una de les primeres biblioteques europees a participar en el projecte Google Books i ha estat convidada per la Comissió Europea a participar en el projecte *Europeana*, la biblioteca multimèdia digital europea, fent la versió en català. Altres projectes són l'*Arxiu de Revistes Catalanes Antiques*,¹⁵⁷ *Revistes Catalanes d'Accés Obert*¹⁵⁸ i *Patrimoni Digital de Catalunya (PADICAT)*.¹⁵⁹

Exemples d'iniciatives més recents del DCMC en temes de digitalització són el *Directorí electrònic de les biblioteques especialitzades*,¹⁶⁰ el cercador d'Internet Eureca!¹⁶¹ o el nou catàleg de biblioteques públiques Argus,¹⁶² tots ells projectes de la Subdirecció General de Biblioteques; el portal Arxius en línia,¹⁶³ un projecte de la Subdirecció General d'Arxius i Gestió Documental i de l'Arxiu Nacional de Catalunya; Museus en línia,¹⁶⁴ una web que mostra una selecció dels objectes que conserven els museus catalans; Pat.mapa,¹⁶⁵ un cercador intel·ligent sobre el patrimoni cultural català; Pat.arquitectura,¹⁶⁶ una web de la Direcció General de Patrimoni Cultural que ofereix un recorregut per la història i els monuments de tot Catalunya, i el nou portal de col·leccions en línia del MNAC.¹⁶⁷ A més, el DCMC ja ha començat a introduir aparells lectors de llibre electrònic a algunes biblioteques i ha editat el seu primer llibre electrònic, amb què s'inicia una línia de publicacions en aquest format.

És important també fer esment de l'*Anella Cultural*,¹⁶⁸ un projecte que posarà en xarxa les grans instal·lacions culturals de Catalunya i les interconnectarà amb les institucions territorials i municipals amb els objectius d'afavorir la innovació cultural, la descentralització i la interactivitat, i apropar les noves tecnologies i el llenguatge audiovisual a la creació cultural i la societat. Aquesta proposta, pionera en l'àmbit dels projectes de recerca, innovació i desenvolupament, és una iniciativa de la Subdirecció General de Difusió Artística del DCMC de la Generalitat de Catalunya, del CCCB, de la Fundació i2Cat¹⁶⁹ i de la Xarxa Transversal de Municipis.¹⁷⁰ Com a pas previ per fer possible la connexió en xarxa a través de l'*Anella Cultural*, al novembre de 2010, el DCMC va finançar la millora dels recursos tecnològics audiovisuals de 82 equipaments culturals municipals.

En el marc del projecte d'anelles sectorials, promogut per la Secretaria de Telecomunicacions i Societat de la Informació del DGAP, durant un any estarà en funcionament una prova pilot de l'*Anella Audiovisual de Catalunya*. Aquest projecte, impulsat pel Govern català en col·laboració amb empreses del sector audiovisual i operadores de telecomunicacions, pretén fomentar la productivitat i la competitivitat del sector mitjançant una infraestructura de telecomunicacions de banda ampla que li permetrà utilitzar diferents serveis i aplicacions TIC avançades.

Pel que fa a programes de suport a artistes que treballen amb noves tecnologies cal destacar:

- La creació el 1990 d'*ArtFutura*,¹⁷¹ el festival de cultura i creativitat digital, que s'ha convertit en el punt de referència a Espanya de l'art, la tecnologia i la cultura digital. El festival explora els projectes i les idees més importants sorgits en el panorama internacional del *new media*, el disseny d'interacció, els videojocs i l'animació digital mitjançant un extensiu programa d'activitats en museus i centres culturals en més de deu ciutats espanyoles.
- El *KRTU*¹⁷² (Cultura, Recerca, Tecnologia, Universals), un centre de noves tendències culturals amb vocació multidisciplinària, creat el 1990 pel Departament de Cultura amb la voluntat d'exercir d'observatori de les formes de cultura emergent i, alhora, d'estímul per a la creació i la investigació dins les noves tendències culturals. Recentment, les seves funcions han estat assumides per *Arts Santa Mònica*, dependent també del DCMC.
- El conveni de col·laboració signat el 2009 entre el DCMC, la UB i la UAB amb l'objectiu de difondre la cultura científica i la comunicació en l'espai *Arts Santa Mònica*.
- Hangar,¹⁷³ un centre per a la producció i la recerca artística fundat el 1997 per l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya (AAVC)¹⁷⁴ amb l'objectiu de donar suport a creadors i artistes i oferir serveis que s'adaptin a les necessitats de producció que sorgeixen en el món de la creació. L'espai està subvencionat principalment per la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona, tot i que la gestió corre a càrrec de la Fundació AAVC.

Notes

⁷⁹ <http://www.idescat.cat/cat/societat/usuarioslinguistics.html>

⁸⁰ http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/CNCA/documents/arxiu/Informe%20Anual_CoNCA_2010_Cat.pdf

⁸¹ <http://www.gencat.cat/cultura/patrimonicultural>

⁸² <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/DGPC/Plademuseustext.pdf>

⁸³ <http://www.mnactec.cat>

⁸⁴ <http://www.dhub-bcn.cat>

⁸⁵ <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SID/Documents/Documents%20VJ/Arxiu%202009/piacat.pdf>

⁸⁶ <http://patrimoni.gencat.cat>

⁸⁷ <http://www.mcu.es/estadisticas/MC/NAEC/2010/PresentacionAnuarioEC2010.html>

⁸⁸ http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/Arxiu%20GT/ECC_2009.pdf

⁸⁹ Dades de la Barcelona - Catalunya Film Commission.

⁹⁰ <http://www.gencat.cat/cultura/icic/cda>

⁹¹ <http://w10.bcn.es/APPS/bplentitat/ca/html/HomeCa.html>

⁹² <http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament/menuitem.4f810f50a62de38a5a2a63a7b0c0e1a0/?vgnextoid=2eeeb1eeac37a010VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=2eeeb1eeac37a010VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD>

[xtchannel=2eeeb1eeac37a010VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default](http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament/menuitem.4f810f50a62de38a5a2a63a7b0c0e1a0/?vgnextoid=2eeeb1eeac37a010VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=2eeeb1eeac37a010VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD)

⁹³ <http://www.icfinances.com>

⁹⁴ <http://www.parcudiovisual.cat>

⁹⁵ <http://www.parcbarcelonamedia.com>

⁹⁶ <http://www.ub.edu>

⁹⁷ <http://www.uab.es>

⁹⁸ <http://www.upf.edu>

⁹⁹ <http://www.upc.edu>

¹⁰⁰ <http://www.uic.es>

¹⁰¹ <http://www.url.es>

¹⁰² <http://www.udg.edu>

¹⁰³ <http://www.catedraunesco.com>

¹⁰⁴ <http://www.gencat.cat/dasc/pni>

¹⁰⁵ <http://www.gencat.cat/benestar/societat/convivencia/immi-gracio/pla/index.htm>

¹⁰⁶ <http://www20.gencat.cat/portal/site/dasc/menuitem.6e02226e86d88424e42a63a7b0c0e1a0/?vgnextoid=274cb9b76c5a4210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=274cb9b76c5a4210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD>

¹⁰⁷ http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/MC/SMC/Documents/guia_diversitat.pdf

- ¹⁰⁸ http://www.gencat.cat/governacio-ap/ACCIO_CIUADANA/DOCS-FORMULARIS/Pla_poble_gitano.pdf
- ¹⁰⁹ <http://www.pangea.org/etane/principalindex.htm>
- ¹¹⁰ <http://www.ascib.net>
- ¹¹¹ <http://www.laformiga.org>
- ¹¹² <http://www.totraval.org>
- ¹¹³ <http://www.capoeiravadiacao.org>
- ¹¹⁴ <http://www.cccc.cat/>
- ¹¹⁵ <http://www.aculco.org/sucursal-barcelona.php>
- ¹¹⁶ http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/SPL/Pla_VIII_legislatura.pdf
- ¹¹⁷ <http://www.tv3.cat>
- ¹¹⁸ <http://www.catràdio.cat>
- ¹¹⁹ <http://www.rtve.es>
- ¹²⁰ <http://www.cac.cat/web/mesa/index.jsp?NjI%3D&MQ%3D%3D%3D&>
- ¹²¹ <http://www.ccma.cat>
- ¹²² <http://www.gencat.cat/governacio-ap>
- ¹²³ <http://www.gencat.cat/benestar>
- ¹²⁴ http://www.xtec.cat/lic/intro/documenta/pla_lic_nov_09.pdf
- ¹²⁵ <http://www20.gencat.cat/portal/site/Educacio>
- ¹²⁶ <http://www.interculturalitat.cat>
- ¹²⁷ <http://www.bcn.cat/cultura/dialeg/cat/index.html>
- ¹²⁸ <http://www.loop-barcelona.com>
- ¹²⁹ <http://www.almazen.net/ciudad.htm>
- ¹³⁰ <http://www.tarragonajove.org>
- ¹³¹ <http://www.cibonline.org>
- ¹³² <http://www.catalunyaintercultural.cat>
- ¹³³ <http://www.fbg.ub.es>
- ¹³⁴ <http://www.gestioncultural.org/gc/ibertur>
- ¹³⁵ <http://obrasocial.caixacatalunya.es/osocial/main.html?idioma=1>
- ¹³⁶ <http://www.cidob.org>
- ¹³⁷ <http://www.fundacio.lacaixa.es>
- ¹³⁸ <http://www.bcn.es/plaestrategicdecultura>
- ¹³⁹ http://w3.bcn.es/V01/Home/V01HomeLinkPL/0,2460,7610_52522_1,00.html
- ¹⁴⁰ <http://www20.gencat.cat/portal/site/icdones>
- ¹⁴¹ http://www20.gencat.cat/docs/icdones/Institut/Documents/pla_accio/pub_eines12.pdf
- ¹⁴² http://www.fundacc.org/docroot/fundacc/pdf/la_dieta_mediatica_i_cultural_de_dones_i_homes.pdf
- ¹⁴³ <http://www20.gencat.cat/docs/icdones/Serveis/Documents/Arxius/Eines-14.pdf>
- ¹⁴⁴ http://www.girona.cat/museuciutat/cat/agenda_exposicions.php?idReg=16
- ¹⁴⁵ http://www.rutadelmodernisme.com/default.aspx?idioma=ca&contenido=body_rutadelesdones.htm
- ¹⁴⁶ <http://www.girona.cat/becca8m/>
- ¹⁴⁷ <http://www.caladona.org/femart/>
- ¹⁴⁸ <http://www.observatoridelesdones.org>
- ¹⁴⁹ <http://www.dracmagic.com>
- ¹⁵⁰ http://www20.gencat.cat/docs/treball/03%20-%20Centre%20de%20documentacio/Documents/01%20-%20Publicacions/03%20-%20Igualtat%20d_oportunitats/Arxius/Anuari%202009.pdf
- ¹⁵¹ <http://www.idescat.cat/serveis/>
- ¹⁵² <http://www.idescat.cat/cat/societat/soccult.html>
- ¹⁵³ <http://www.gencat.cat/icdona/cndc.htm>
- ¹⁵⁴ <http://www.bonnemaison-ccd.org>
- ¹⁵⁵ <http://www.gencat.cat/societatdelainformacio>
- ¹⁵⁶ <http://www.idescat.cat/cat/economia/ticl.html>
- ¹⁵⁷ <http://www.bnc.cat/digital/arca/index.html>
- ¹⁵⁸ <http://www.raco.cat>
- ¹⁵⁹ <http://www.padicat.cat>
- ¹⁶⁰ http://cultura.gencat.cat/cercadorespecialitzades/start.do?setlocale=ca_ES
- ¹⁶¹ <http://eureca.cultura.gencat.cat/>
- ¹⁶² <http://argus.biblioteques.gencat.cat/>
- ¹⁶³ <http://cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/>
- ¹⁶⁴ <http://www.museusenlinia.gencat.cat/>
- ¹⁶⁵ <http://patmapa.gencat.cat/web/guest/home>
- ¹⁶⁶ <http://patarquitectura.gencat.cat/>
- ¹⁶⁷ <http://art.mnac.cat/>
- ¹⁶⁸ <http://www.anellacultural.cat>
- ¹⁶⁹ <http://www.i2cat.net/es>
- ¹⁷⁰ <http://www.txac.cat>
- ¹⁷¹ <http://www.artfutura.org>
- ¹⁷² <http://cultura.gencat.cat/krtu>
- ¹⁷³ <http://www.hangar.org>
- ¹⁷⁴ <http://www.aavc.net>

PRINCIPAL NORMATIVA EN L'ÀMBIT DE LA CULTURA

5.1 Normativa general

5.1.1 Constitució i Estatut d'autonomia de Catalunya

La Constitució espanyola de 1978 atorga una importància considerable als assumptes culturals, pel fet que són una de les principals esferes de l'acció governamental. Aquesta importància es manifesta, per exemple, en l'assignació de tasques específiques en el camp de la cultura a les autoritats públiques i en la consideració de la cultura com un dret de tots els ciutadans. Per la seva banda, l'Estatut d'autonomia de Catalunya (Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol) també atribueix un lloc destacat a la cultura en reconèixer un seguit de drets i deures als ciutadans en l'àmbit cultural, així com les obligacions i competències que corresponen en aquest camp als poders públics. Ja en el preàmbul es destaca la diversitat cultural de Catalunya, la llibertat d'expressió, el paper de la tradició cívica i associativa i la importància de la llengua i la cultura catalanes. L'Estatut qualifica Catalunya com a nació, i fa referència al reconeixement de la nacionalitat catalana que fa la Constitució espanyola. L'Estatut reconeix el dret de totes les persones a l'accés a la cultura i al des-

envolupament de les seves capacitats creatives individuals i col·lectives, ahora que estableix el deure dels ciutadans de respectar i preservar el patrimoni cultural (art. 22).

L'Estatut d'autonomia de Catalunya atribueix un lloc destacat a la cultura, en reconèixer un seguit de drets i deures als ciutadans així com les obligacions i competències dels poders públics en l'àmbit cultural

L'Estatut inclou com a obligacions dels poders públics: a) fomentar la creativitat artística, la conservació i la difusió del patrimoni cultural de Catalunya; b) facilitar l'accés a la cultura, als béns i als serveis culturals i al patrimoni cultural, arqueològic, històric, industrial i artístic de Catalunya (art. 44); c) promoure polítiques que fomentin el reconeixement del paper de les dones en l'àmbit cultural (art. 41); d) promoure la participació individual i associativa en l'àmbit cultural (art. 43) i e) generar condi-

cions que garanteixin el dret a rebre dels mitjans de comunicació continguts caracteritzats pel pluralisme cultural (art. 52). D'acord amb l'Estatut, són també obligacions de la Generalitat promoure l'intercanvi cultural amb comunitats i territoris vinculats amb Catalunya (art. 12), fomentar els vincles culturals amb les comunitats catalanes a l'exterior (art. 13), vetllar pel coneixement i el manteniment de la memòria històrica de Catalunya com a patrimoni col·lectiu (art. 54) i protegir l'autonomia institucional de les caixes d'estalvi, atesa la funció cultural que exerceixen en el territori (art. 45). En matèria lingüística, l'article 6 reconeix el català, juntament amb el castellà, com la llengua oficial de Catalunya i afirma el dret a utilitzar ambdues llengües. En tant que llengua pròpia, els poders públics han de protegir el català, fomentant el seu ús, difusió i coneixement (art. 50).

Després de gairebé quatre anys de deliberacions sobre l'Estatut, la sentència del Tribunal Constitucional¹⁷⁵ emesa al juny del 2010 ha declarat inconstitucionals i nuls 14 articles, ha fixat la interpretació d'altres 23 preceptes i quatre disposicions, i ha avalat la resta del text. Respecte als articles abans esmentats, s'ha declarat que manquen d'eficàcia jurídica interpretativa les referències a "Catalunya com a nació" i a "la realitat nacional de Catalunya".

5.1.2 Distribució de competències

L'Estatut d'autonomia del 1979, primer, i el del 2006, després, és la norma institucional bàsica de Catalunya. L'Estatut troba el seu fonament en el model d'estat de les autonomies recollit en la Constitució espanyola del 1978. Es tracta d'un model força descentralitzat, que recull algunes característiques dels models federals i altres dels models regionals. El model de les autonomies, que té les seves arrels en el reconeixement del fet diferencial de les comunitats, estableix les competències que cada comunitat autònoma pot assumir, així com aquelles que són exclusives de l'Estat.

L'Estatut del 2006 distingeix entre competències exclusives, compartides i executives. D'acord amb l'article 127, correspon a la Generalitat de Catalunya la competència exclusiva en matèria de cultura. Aquesta competència exclusiva comprèn: les activitats artístiques i culturals que es porten a terme a Catalunya, el patrimoni cultural, i els centres de dipòsit cultural que no són de titularitat estatal. L'Estatut també atribueix a la Generalitat la competència exclusiva sobre el règim jurídic de les associacions i fundacions que desenvolupin majoritàriament les seves funcions a Catalunya (art. 118), i sobre els serveis públics de comunicació audiovisual d'àmbit local (art. 146). Quant a competències compartides, les actuacions que l'Estat faci a Catalunya en matèria d'inversió en béns i equipaments culturals requereixen l'acord previ amb la Generalitat. D'igual forma, en el cas de les activitats que l'Estat porti a terme en relació amb la projecció internacional de la cultura, els governs de l'Estat i la Generalitat articularan fórmules de col·laboració i cooperació mútues. Quant a competències executives, correspon a la Generalitat la gestió d'aquells centres de dipòsit cultural de titularitat estatal situats a Catalunya, la gestió dels quals no es reservi expressament l'Estat.

El Decret 421/2006, de 28 de novembre, assenyalava que al DCMC li correspon l'exercici de les atribucions pròpies de la Generalitat de Catalunya en els àmbits següents: *a)* la promoció i la difusió cultural; *b)* el patrimoni cultural, arxius i museus; *c)* les indústries culturals; *d)* l'activitat reguladora dels mitjans de comunicació públics i la relació amb els mitjans de comunicació de la Generalitat; *e)* la cultura tradicional i popular catalana; *f)* els equipaments culturals i *g)* la cooperació cultural i les biblioteques.

La Llei municipal i de règim local de Catalunya (Llei 8/1987, de 15 d'abril, modificada pel Decret legislatiu 2/2003, de 28 d'abril) confereix al municipi competències pròpies en matèria de patrimoni historicoartístic i d'activitats i instal·lacions culturals (art. 66). La llei contempla la possibilitat d'exercir activitats complementàries a les pròpies d'altres administracions públiques, relatives a cultura, arxius, biblioteques, museus, conservatoris de música i centres de belles arts (art. 71). En l'àmbit de la participació ciutadana, la Llei 8/1987 confereix als òrgans territorials de participació funcions deliberatives i executives en les matèries relatives a la gestió i utilització dels serveis i béns destinats a activitats culturals (art. 64.1).

Barcelona té, des del 1998, un règim especial conegut com a *Carta municipal de Barcelona* (Llei 22/1998, de 30 de desembre). La rellevància econòmica, social i cultural de Barcelona i la seva projecció internacional han motivat l'existència d'una regulació diferenciada, tant de la resta de municipis de l'Estat com de la pròpia comunitat, en certes singularitats relatives a l'organització, l'administració i les competències municipals, entre les quals s'inclouen les relatives a la cultura, a fi d'atendre de manera efectiva les demandes dels ciutadans. Aquesta regulació és un exercici de competències compartit entre l'Ajuntament i la Generalitat. La *Carta municipal de Barcelona* assenyalava que l'Ajuntament ha de proporcionar ofertes culturals d'interès per als ciutadans, promoure iniciatives culturals en els districtes i barris, estimular els projectes competitius a escala internacional així com promoure la col·laboració amb altres ciutats de llengua catalana (art. 113.1). Així mateix, considera com a àrees d'actuació de l'Ajuntament la creació i gestió d'equipaments

D'acord amb l'Estatut d'autonomia del 2006, a la Generalitat de Catalunya li correspon la competència exclusiva en matèria de cultura

Per la seva rellevància econòmica, social i cultural i la seva projecció internacional, Barcelona té, des del 1998, un règim especial conegut com Carta municipal de Barcelona

culturals municipals, la conservació i custòdia dels béns del patrimoni historicoartístic del municipi de Barcelona i l'adopció de mesures de protecció dels béns culturals (art. 114).

La legislació estatal també reflecteix la necessitat que Madrid i Barcelona, per ser les dues ciutats més poblades d'Espanya, disposin de certes especialitats per facilitar la gestió dels assumptes municipals; és per això que s'aprovà la Llei 1/2006, de 13 de març, per la qual es regula el Règim Especial del municipi de Barcelona, que constitueix, al costat de la Llei 22/1998, de la *Carta municipal de Barcelona*, la regulació del règim especial aplicable a aquesta ciutat. Aquest règim implica, al seu torn, l'assignació d'una quantitat considerable de recursos al foment cultural, provinents de l'aportació de l'Estat.

5.1.3 Assignació de recursos públics

El Decret 90/2009, de 9 de juny, de modificació del Decret 136/2008, d'1 de juliol, de reestructuració del DCMC de la Generalitat de Catalunya estableix que la Subdirecció General de Gestió Econòmica, Contractació i Patrimoni, dependent de la Direcció de Serveis, és la responsable, entre d'altres temes, de a) coordinar les funcions relacionades amb la gestió econòmica de les diferents unitats del Departament, l'elaboració de l'avantprojecte del pressupost de despeses tot impulsant la planificació dels mecanismes necessaris per elaborar-lo amb perspectiva de gènere, així com la gestió i administració d'aquest pressupost, b) desenvolupar i coordinar la planificació del Departament en matèria econòmica i estudiar les propostes i normes internes sobre la gestió econòmica, c) planificar, impulsar i efectuar el seguiment dels objectius del Departament en matèria econòmica, així com el control de la seva execució, d) supervisar la comptabilitat interna i l'habilitació del Departament i controlar les modificacions pressupostàries, e) assessorar en matèria pressupostària i comptable totes les unitats directives del Departament, f) estudiar, coordinar i controlar la

La Subdirecció General de Gestió Econòmica, Contractació i Patrimoni coordina les funcions relacionades amb la gestió econòmica del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació

tramitació dels expedients de contractació del Departament, g) supervisar la tramitació i gestió dels expedients patrimonials del Departament i h) coordinar i supervisar el procediment per a l'atorgament de les subvencions i ajuts del Departament (art. 13). Per altra banda, el Decret 421/2006, de 28 de novembre, determina que al DECF de la Generalitat de Catalunya li correspon l'exercici de les atribucions pròpies de l'administració de la Generalitat en els àmbits de les finances públiques, els pressupostos, l'eficiència de la despesa, el deute públic i la tutela financera dels ens locals (art. 3.4).

5.1.4 Normativa en matèria de Seguretat Social

La Constitució espanyola estableix en l'article 41 el dret dels espanyols a la Seguretat Social (SS) i, en l'article 149, la competència exclusiva de l'Estat sobre la legislació bàsica i règim econòmic de la SS, sense perjudici de l'execució dels seus serveis per les comunitats autònomes.

L'Estatut d'autonomia de Catalunya assenyala que, en matèria de SS, la Generalitat té competència compartida en a) el desenvolupament i l'execució de la legislació estatal, excepte les normes que configuren el règim econòmic, b) la gestió del règim econòmic, c) l'organització i la gestió del patrimoni i els serveis que integren l'assistència sanitària i els serveis socials del sistema de la SS a Catalunya, d) l'ordenació i l'exercici de les potestats administratives sobre les institucions, les empreses i les fundacions que col·laboren amb el sistema de la SS, així com la coordinació de les activitats de prevenció de riscos laborals que desenvolupin a Catalunya les mútues d'accidents de treball i malalties professionals, e) el reconeixement i gestió de les pensions no contributives, i f) la coordinació de les actuacions del sistema sanitari vinculades a les prestacions de la SS (art. 165).

El Reial decret 2621/1986 va integrar els artistes en el règim general de la Seguretat Social

En l'àmbit concret de la cultura i els artistes, el Reial decret (RD) 2621/1986, de 24 de desembre, va integrar els artistes i professionals

taurins en el règim general de la SS, tenint en compte certes particularitats del col·lectiu i mantenint algunes especialitats en la cotització, en la recaptació i en matèria protectora. En aquest sentit, el RD 2621/1986 introdueix disposicions específiques sobre els ingressos mitjans, ateses les considerables variacions mensuals que es produeixen en els ingressos dels artistes, així com disposicions relatives a la possibilitat d'una jubilació anticipada.

Pel que fa als autors, segons aquest mateix RD, estan integrats en el règim de treballadors per compte propi o autònoms. Novament, es varen fer esforços per tal d'establir un nivell just de pensió per invalidesa i un pla de jubilació, que recollís les fluctuacions en els ingressos anuals d'aquest col·lectiu. L'Estatut del treball autònom (Llei 20/2007, d'11 de juliol) assenyalava que les administracions públiques competents podran subscriure convenis amb la SS per reduir les cotitzacions d'aquells que es dediquin a activitats artesanals o artístiques en règim d'autonomia.

La Llei 40/2007, de 4 de desembre, de mesures en matèria de SS va disposar que el Govern procediria, en el termini d'un any, a l'actualització de les normes que regulen la relació laboral de caràcter especial dels artistes en espectacles públics i del règim de SS que els és aplicable, a fi de facilitar la generació de carreres de cotització amb la menor intermitència possible i d'adequar aquestes normes a les noves modalitats de prestació de serveis.

5.1.5 Normativa fiscal

En l'àmbit estatal, la Llei 49/2002, de 23 de desembre, de règim fiscal de les entitats sense ànim de lucre i dels incentius fiscals al mecenatge constitueix el marc legal que empara el patrocini i mecenatge, i representa un pas endavant respecte de la seva antecessora (Llei 30/1994, de 24 de novembre). Els propòsits de la Llei 49/2002 van més enllà de la simple regulació d'un règim fiscal específic per estimular la participació del sector privat en incloure incentius aplicables a mecenatges de particulars. La llei contempla exempcions fiscals detallades per a institucions del tercer sector en impostos nacionals i locals incloent taxes, tributs locals a les empreses, i l'impost municipal aplicat a les utilitats derivades de la venda de propietat urbana. Les institucions culturals regionals, universitats públiques i escoles universitàries, l'Institut Cervantes, l'IRL i altres organismes creats per promoure les llengües regionals tenen deduccions fiscals similars i poden beneficiar-se de donatius. Les persones físiques i les empreses també poden sol·licitar una exempció a l'impost sobre la renda sobre la quantitat donada a determinades organitzacions sense ànim lucratiu.

Quant al sector de la cinematografia i l'audiovisual, la Llei 55/2007, de 28 de desembre, del cinema, en el seu article 21, assenyalava que, per aprofitar millor els incentius fiscals que preveu la normativa tributària per a aquest sector, sobre tot els regulats en els articles 34.1 i 38.2 del text refós de la Llei de l'impost sobre societats, aprovat pel Reial decret legislatiu 4/2004, de 5 de març, l'Institut de la Cinematografia i de les Arts Audiovisuales (ICAA), ha de fomentar la constitució d'agrupacions d'interès econòmic, d'acord amb el que preveu la Llei 12/1991, de 29 de desembre, així com les inversions de les entitats de capital de risc en el sector cinematogràfic, d'acord amb el que preveu la Llei 25/2005, de 24 de novembre.

Pel que fa a l'impost estatal sobre el valor afegit (IVA), els tipus aplicats a certs béns i serveis culturals són menors que els tipus estàndards (Llei 37/1992, de 28 de desembre). Com a resultat de la crisi econòmica, al juliol de 2010 van entrar en vigor nous tipus impositius per a tots els productes, llevat d'aquells amb un IVA "súper reduït". Així, béns com els llibres, diaris i revistes paguen un tipus d'IVA "súper reduït" del 4%, mentre que els objectes d'art, antiguitats i objectes de col·lecció comercialitzats entre països de la UE han passat de pagar un impost "reduït" del 7% al 8%, igual que les entrades a teatres, sales de cinema, circs, museus, zoològics i espectacles esportius. Els serveis fets per actors i professionals de les arts escèniques també han passat de pagar l'impost "reduït" del 7% al 8%, mentre que els serveis prestats per escriptors, compositors o artistes plàstics, relacionats amb drets d'autor, segueixen estant exempts d'IVA. Altres béns i serveis culturals, com els CD o DVD, paguen l'IVA estàndard del 18% (en lloc de l'anterior 16%).

En l'àmbit estatal, els tipus de l'impost sobre el valor afegit aplicats a certs béns i serveis culturals són menors que els tipus estàndards

Per la seva banda, els artistes es beneficien d'una exempció fiscal sobre premis literaris, artístics o científics rellevants (article 7.l de la Llei 35/2006, de 28 de novembre, de l'impost sobre la renda de les persones físiques i altres normes tributàries, i article 3 del RD 439/2007, de 30 de març, pel qual s'aprova el Reglament de l'impost sobre la renda de les persones físiques).

En l'àmbit autonòmic, l'Estatut d'autonomia de Catalunya del 2006 inclou com a competència de la Generalitat l'establiment de mesures fiscals d'estímul a les activitats culturals en els tributs sobre els quals té competències normatives (art. 127.1), així com la determinació i el règim d'aplicació dels beneficis fiscals de les fundacions establerts en la normativa tributària (art. 118.2). En aquest sentit, la Llei 5/2001, de 2 de maig, de fundacions contempla com a obligació de la Generalitat, dins de les seves competències tributàries, establir incentius fiscals per a les fundacions. En matèria de patrimoni, la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català contempla beneficis fiscals per als propietaris i els titulars de drets sobre béns culturals catalogats o d'interès nacional, a més de l'exempció de l'impost sobre béns immobles per a béns culturals d'interès nacional, així com de l'impost sobre construccions, instal·lacions i obres per a obres destinades a la conservació, rehabilitació o millora de monuments declarats d'interès nacional (art. 59). La disposició addicional quarta de la Llei 17/2007, de 21 de desembre, de mesures fiscals i financeres, determina que la Generalitat pot assumir el compromís d'indemnitzar per la destrucció, la pèrdua, la sostracció o el dany d'obres d'interès cultural rellevant que se cedeixin per a llur exposició pública en museus, biblioteques o arxius de titularitat de la Generalitat o amb participació majoritària d'aquesta. El Decret 75/2009, de 12 de maig, regula l'objecte, les condicions, el procediment i els requisits per atorgar aquesta garantia, així com la manera de fer-la efectiva. En l'àmbit lingüístic, la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística contempla en el seu article 37 la possibilitat que la Generalitat i les administracions locals estableixin bonificacions i exempcions fiscals per a activitats relacionades amb la normalització de la llengua catalana.

En l'àmbit local, la Llei 1/2006, de 13 de març, per la qual es regula el règim especial del municipi de Barcelona, permet a l'Ajuntament atorgar bonificacions de fins a un 5% en el foment d'activitats de contingut cultural i historicoartístic, entre d'altres (art. 41).

5.1.6 Normativa laboral

Tot i que a l'Estat no hi ha una llei general del treball adreçada únicament a professionals de l'àmbit cultural, hi ha diverses reglamentacions i ordenances laborals que afecten els artistes com a productors de cultura. El RD 1435/1985 regula la relació especial de treball dels artistes en espectacles públics, a la qual es referia l'article 2.1.i) de l'Estatut dels treballadors (RD 8/1980, de 10 de març, avui derogat) i l'actual article 2.1.e) de l'Estatut dels treballadors (RD 1/1995, de 24 de març), entenent com a tal la relació que s'estableix entre un organitzador d'espectacles públics o empresari i aquells que es dediquen voluntàriament a la prestació d'una activitat artística per compte propi i dintre de l'àmbit d'organització i direcció d'aquells, a canvi d'una retribució. Queden incloses en l'àmbit d'aplicació, les relacions establertes per a l'execució d'activitats artístiques desenvolupades directament davant del públic o destinades a l'enregistrament de qualsevol tipus per a la seva difusió en mitjans com ara el teatre, el cinema, la radiodifusió, la televisió, les places de toros, les instal·lacions esportives, el circ, les sales de festes, les discoteques, i, en general, qualsevol local destinat habitualment o accidentalment a espectacles públics, o a actuacions de tipus artístic o d'exhibició. S'exclouen d'aquesta regulació les actuacions artístiques en un àmbit privat i les relacions laborals del personal tècnic i auxiliar que col·labori en la producció d'espectacles. Aquest RD és un cas especial, atès que la majoria de les reglamentacions tenen un caràcter general i els aspectes específics depenen de les negociacions que donen lloc a convenis col·lectius.

Hi ha diverses reglamentacions i ordenances laborals que afecten els artistes com a productors de cultura

A Catalunya s'han subscrit convenis col·lectius que inclouen actors i productors cinematogràfics, actors i actrius de teatre i televisió, personal de locals d'espectacles i d'exhibició cinematogràfica, i professionals del doblatge i la sonorització d'obres audiovisuals. Una iniciativa important és l'Estatut de l'Artista i del Creador (EAC), que té com a finalitat principal la definició dels drets i deures de l'artista, i millorar-ne les seves condi-

cions laborals, fiscals i legals. L'elaboració d'aquest Estatut correspon al DCMC de la Generalitat de Catalunya, en consens amb tots els sectors artístics. El CoNCA serà l'encarregat de defensar els drets dels artistes i el canal de comunicació entre els actors. L'aprovació de l'Estatut de l'artista possiblement prendrà algun temps a causa de la complexitat de les negociacions amb les diferents administracions competents, iniciades el 2007. Durant el 2009 diverses associacions professionals catalanes van impulsar la creació d'una Plataforma Estatal de Creadors i d'Artistes¹⁷⁶ amb l'objectiu d'elaborar un EAC. El CoNCA va autoritzar que aquesta plataforma utilitzés com a eina de treball l'*Informe per una proposta d'Estatut de l'Artista i de l'Autor*.

5.1.7 Normativa en matèria de drets d'autor

La legislació en matèria de drets d'autor és competència exclusiva del Govern central. La llei vigent de propietat intel·lectual (Llei 23/2006, de 7 de juliol, per la qual es modifica el text refós de la Llei de Propietat Intel·lectual, aprovat pel RD Legislatiu 1/1996, de 12 d'abril), en línia amb la normativa europea, ha estat formulada prenent en compte tant l'evolució tecnològica com els nous models econòmics i socials d'Espanya, i atén especialment el repte de proporcionar protecció més efectiva als creadors, permetent la difusió pacífica de les seves obres per mitjà de les indústries culturals i garantint al conjunt de la societat l'accés a una oferta cultural plural. La Llei 23/2006 té entre els seus objectius la simplificació i aclariment de les obligacions dels deutors per l'ús de les creacions, l'augment de la transparència en la gestió d'aquests drets, la introducció de mecanismes flexibles per solucionar conflictes i la redefinició del paper dels diversos nivells de govern amb competència en la matèria. L'MCU, responsable en matèria de propietat intel·lectual a través de la Subdirecció General de Propietat Intel·lectual, amb l'objectiu de dissenyar mesures per a l'establiment d'una compensació justa i equitativa per còpia privada ha creat la Comissió de Propietat Intel·lectual (anteriorment Comissió Mediadora i Arbitral de la Propietat Intel·lectual), òrgan col·legiat d'àmbit nacional que exerceix les funcions de mediació, arbitratge, fixació de quantitats substitutòries de tarifes i resolució de conflictes en els quals siguin part les entitats de gestió de drets de propietat intel·lectual, associacions d'usuaris o entitats de radiodifusió.

Amb l'objectiu d'introduir la Directiva 2001/84/CE en el sistema legal espanyol, al desembre de 2008 es va aprovar la Llei 3/2008, relativa al dret de participació en benefici de l'autor d'una obra d'art original. Aquesta normativa inclou algunes novetats respecte de la regulació prèvia, com per exemple, el càlcul del sistema de remuneració, la responsabilitat compartida del venedor i el professional del mercat de l'art en el pagament del dret o la recaptació d'aquest pagament mitjançant entitats de gestió. A més, la llei proporciona un seguit de mesures per afrontar problemes específics com la lluita contra l'intrusisme professional, el comerç d'obres d'art a Internet i l'obligació del *Fons d'ajuda a les belles arts* de lliurar un informe anual sobre l'efectivitat de la llei.

Dues peces clau en la protecció dels drets d'autor són les entitats de gestió de drets d'autor i el Registre de la Propietat Intel·lectual. Les entitats de gestió col·lectiva de drets de propietat intel·lectual (regulades en el Títol IV del Llibre III del RD Legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, i autoritzades per l'MCU) són associacions privades sense ànim de lucre dedicades a la gestió de drets de propietat intel·lectual de caràcter patrimonial per compte dels seus titulars legítims. En l'actualitat, hi ha vuit entitats de gestió col·lectiva a Espanya: Sociedad General de Autores y Editores,¹⁷⁷ Centro Español de Derechos Reprográficos,¹⁷⁸ Visual, Entidad de Gestión de Artistas Plásticos,¹⁷⁹ Derechos de Autor de Medios Audiovisuales,¹⁸⁰ Sociedad de Artistas Intérpretes o Ejecutantes de España,¹⁸¹ Artistas Intérpretes Sociedad de Gestión,¹⁸² Asociación de Gestión de Derechos Intelectuales¹⁸³ i Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales.¹⁸⁴ La Llei de propietat intel·lectual obliga les entitats de gestió de drets d'autor a dedicar el 20% de les seves remuneracions compensatòries a promoure activitats i serveis de caràcter assistencial per als seus socis.

La legislació en matèria de drets d'autor és competència exclusiva del govern central

Les entitats de gestió de drets d'autor i el Registre de la Propietat Intel·lectual són peces clau en la protecció dels drets d'autor

El Registre de la Propietat Intel·lectual, un mitjà per protegir els drets dels autors i altres titulars sobre les seves obres, actuacions o produccions, és únic per a tot el territori espanyol, encara que disposa d'una estructura descentralitzada a través dels registres territorials amb la mediació d'una Comissió de Coordinació. L'Estatut d'autonomia de Catalunya del 2006 atribueix a la Generalitat de Catalunya competències executives que es tradueixen en l'establiment i la regulació

del seu registre territorial (art. 155). El Registre Territorial de Catalunya depèn del DCMC de la Generalitat i té la seu a Barcelona, així com delegacions a Girona, Lleida i Tarragona.

L'Agència Catalana de Protecció de Dades és l'organisme responsable de vetllar pel respecte dels drets fonamentals i les llibertats públiques en matèria de protecció de dades a Catalunya

5.1.8 Normativa en matèria de protecció de dades

En l'àmbit estatal, la Constitució espanyola limita per llei l'ús de la informàtica a fi de garantir l'honor i la intimitat personal i familiar dels ciutadans i el ple exercici dels seus drets (art. 18.4). No obstant això, un dels avenços més importants en la matèria es troba en la Llei orgànica de protecció de dades de caràcter personal (Llei 15/1999, de 13 de desembre), que estableix mesures relatives al tractament que han de rebre

les dades de caràcter personal per part d'empreses, particulars o administracions públiques. L'Agència Espanyola de Protecció de Dades, creada el 1993, és un ens públic independent la finalitat del qual és vetllar pel compliment de la legislació sobre la matèria. Mitjançant el RD 1720/2007, de 21 de desembre, es va aprovar el Reglament que desenvolupa no només els mandats continguts en la Llei 15/1999, sinó també aquells que en els anys de la seva vigència s'ha demostrat que demanen una major concreció normativa. Altres lleis relacionades amb aquesta matèria són la Llei 34/2002, d'11 de juliol, de serveis de la societat de la informació i de comerç electrònic, i la Llei 56/2007, de 28 de desembre, de mesures d'impuls a la societat de la informació.

En l'àmbit autonòmic, l'Estatut d'autonomia de Catalunya del 2006, en el seu article 31, assenyalava el dret a la protecció de les dades personals contingudes en els fitxers que són competència de la Generalitat, així com el dret a accedir-hi, al seu examen i a obtenir-ne la correcció. L'Agència Catalana de Protecció de Dades és l'organisme responsable de vetllar pel respecte dels drets fonamentals i les llibertats públiques dels ciutadans en tot el que concerneix les operacions fetes mitjançant processos automatitzats o fitxers amb dades personals creats o gestionats per òrgans, ens i entitats dependents o relacionats amb les administracions públiques catalanes (Llei 5/2002, de 19 d'abril).

Aquestes regulacions són de gran transcendència per a les entitats del sector cultural, ja que els usuaris o públics potencials dels béns i serveis que les entitats ofereixen estan sensibilitzats davant aquests temes i busquen que es garanteixi la confidencialitat de la informació que aporten, per exemple, en subscriure's a butlletins informatius, adquirir entrades o participar en estudis d'opinió.

5.1.9 Normativa lingüística

La Constitució espanyola del 1978 parteix del reconeixement i l'apreciació de la diversitat lingüística d'Espanya. Juntament amb el castellà com a llengua oficial de l'Estat (art. 3.1), les llengües de les diferents regions d'Espanya són investides amb el mateix estatus oficial d'acord amb els estatuts de les comunitats a les quals pertanyen (art. 3.2). Aquest model de diversitat lingüística ha donat lloc a un seguit de confrontacions entre l'aplicació de les legislacions regionals, Catalunya inclosa, i els intents del govern estatal per regular el funcionament pràctic de l'estatus oficial de les llengües regionals. La resolució d'aquestes confrontacions, algunes de les quals s'han produït en el Tribunal Constitucional, han creat jurisprudència en el sentit que tant els governs regionals com l'estatal han de protegir per igual el plurilingüisme.

La Constitució espanyola del 1978 atorga a les llengües de les diferents regions d'Espanya el mateix estatus oficial que al castellà

A Catalunya, les regulacions més importants sobre la matèria es troben en la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística, i en l'Estatut del 2006. A més de preservar la denominació del català i el castellà com a

llengües oficials, l'Estatut de Catalunya defineix el català com a llengua pròpia, d'ús normal i preferent (art. 6.1) i reconeix l'oficialitat en el seu territori de la llengua del poble aranès (art. 6.5). És tasca del Govern de Catalunya vetllar per l'ús, la difusió i el coneixement del català en tots els àmbits i sectors (art. 50), a més de protegir el dret d'opció lingüística de la ciutadania (art. 33.1). La sentència del Tribunal Constitucional de juny de 2010 ha declarat, però, inconstitucional l'expressió "i preferent" que s'adjudica a l'ús del català en l'article 6.1 de l'Estatut del 2006 (vegeu el capítol 5.1.1).

Per la seva banda, la Llei 1/1998, que és una actualització de la Llei 7/1983, de normalització lingüística, regula l'ús de les dues llengües ofi-

cials a Catalunya, i estableix mesures que pretenen continuar amb l'impuls a l'ús públic de la llengua catalana en tots els àmbits, inclosa la regulació dels mitjans de comunicació i les indústries culturals. La llei assenyalava que en els mitjans de radiodifusió i televisió públics la llengua normalment utilitzada ha de ser la catalana (art. 25), mentre que aquells que són concessionats per la Generalitat o les corporacions locals han de cobrir determinades quotes lingüístiques en la seva programació: 50% del temps d'emissió en llengua catalana i 25% de cançons interpretades en llengua catalana dintre de la programació de música cantada (art. 26). Així mateix, la llengua catalana ha de ser utilitzada normalment en els mitjans de comunicació escrits i en les publicacions periòdiques editades per la Generalitat (art. 27). La llei contempla, a més, l'obligació de la Generalitat d'afavorir, estimular i fomentar l'ús del català en la creació literària i científica, en l'activitat editorial i en la producció i difusió cinematogràfica, musical, audiovisual i de les arts de l'espectacle. La Generalitat pot establir quotes lingüístiques de pantalla i de distribució de fins a un 50% per als productes cinematogràfics que es distribueixen i s'exhibeixen doblats o subtitulats en una llengua diferent a l'original (art. 28).

Al seu torn, la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de comunicació audiovisual de Catalunya, també fa referència a la regulació dels continguts audiovisuals. L'article 86 assenyalava l'obligació dels prestadors de serveis de comunicació audiovisual públics d'usar normalment la llengua catalana, mentre que els sotmesos a règim de llicència es regeixen per les obligacions establertes pels concessionaris de radiodifusió i televisió de gestió privada en la llei de política lingüística. Als distribuïdors de serveis de comunicació audiovisual se'ls imposa el deure de garantir que la major part de canals que ofereixen siguin en català (a la Val d'Aran, en aranès). També estableix que els prestadors de serveis de televisió han de reservar com a mínim el 51% del seu temps anual a la difusió d'obres audiovisuals europees; d'aquest temps de reserva, un mínim del 51% han de dedicar-lo a la difusió d'obres audiovisuals europees en qualsevol llengua oficial de Catalunya i com a mínim el 50% d'aquestes obres ha de ser en català. A més, el 10% del temps total d'emissió, com a mínim, ha de destinar-se a obres audiovisuals europees de productors independents i produïdes els darrers cinc anys (art. 87.2).

La Llei 8/1996, de 5 de juliol, de regulació de la programació audiovisual distribuïda per cable inclou disposicions que garanteixen la pluralitat lingüística, com ara que les entitats que presten el servei públic de radiodifusió televisiva han de dedicar el 50% del temps de reserva destinat a la difusió d'obres europees a l'emissió d'obres en alguna llengua oficial de Catalunya i ha de garantir-ne també que, com a mínim, el 50% d'aquestes obres sigui en llengua catalana. A més, les emissions de pel·lícules, sèries televisives o documentals que estiguin doblats hauran d'oferir-se simultàniament, com a mínim, doblats en català; el mateix principi s'aplicarà als productes subtitulats (art. 7).

Amb caràcter pioner respecte de la resta de l'Estat, el Govern de Catalunya ha aprovat, al juliol de 2009, el Projecte de llei de la llengua de signes catalana, que regularà els aspectes lingüístics d'aquesta llengua en un text normatiu propi i diferenciat de la normativa sobre accessibilitat de les persones sordes. S'equipara així a qualsevol altra llengua oficial i se'n regula, entre altres aspectes, l'aprenentatge, la docència, la recerca i l'acreditació professional per a la seva interpretació. El text també preveu la creació d'una titulació universitària a les facultats d'interpretació de les universitats catalanes.

La Llei de política lingüística regula l'ús de les dues llengües oficials a Catalunya, i estableix mesures que impulsen l'ús públic del català en tots els àmbits, incloent els mitjans de comunicació i les indústries culturals

Altres lleis relacionades amb el tema lingüístic són la Llei 8/1991, de 3 de maig, que assenyalava l'Institut d'Estudis Catalans (IEC)¹⁸⁵ com l'encarregat d'establir i actualitzar la normativa lingüística del català, així com la Llei 2/2000, de 4 de maig, i la Llei 20/2000, de 29 de desembre, que assignen al CAC i a l'ICIC, respectivament, la funció de vetllar pel compliment de la legislació relativa a la promoció, la preservació i la normalització de la llengua i la cultura catalanes i l'aranès.

S'haurà d'esperar, però, als propers mesos per veure com la sentència del Tribunal Constitucional i amb ella la inconstitucionalitat de "l'ús preferent del català" afecta la normativa en matèria lingüística contemplada a l'ordenament jurídic català.

5.2 Normativa cultural

En l'àmbit de l'Estat, no hi ha una legislació general per a la cultura i, en l'autonòmic, la situació és similar. El Decret 421/2006, de 28 de novembre, de creació, denominació i determinació de l'àmbit de competència dels departaments de la Generalitat de Catalunya ha donat lloc a un seguit de decrets posteriors (Decret 271/2007, d'11 de desembre; Decret 136/2008, d'1 de juliol; i Decret 90/2009, de 9 de juny, de modificació del Decret 136/2008, d'1 de juliol) que

han ampliat les competències i redefinit l'estructura organitzativa del DCMC, i n'han potenciat la presència al territori, agilitant la coordinació entre les diverses unitats que l'integren, donant-li més coherència i millorant la gestió de les funcions que les unitats orgàniques tenen encomanades.

El Consell Nacional de la Cultura i de les Arts neix amb el convenciment que les polítiques de foment i d'expansió de la cultura s'han de mantenir al marge de les conjuntures polítiques

Amb caràcter pioner a la resta de l'Estat, la creació del CoNCA (Llei 6/2008, de 13 de maig) ha estat un important replantejament de les premisses en les quals se sustenten els models vigents dels poders públics quant a la gestió cultural i al foment de la creació artística. Aquest nou organisme neix de la necessitat de renovar les polítiques culturals i de millorar i ampliar el suport a la creació, amb el convenciment que les

polítiques de foment i d'expansió de la cultura s'han de mantenir al marge de les conjuntures polítiques. Entre les principals finalitats d'aquesta entitat de dret públic destaquen l'assessorament al Govern en relació amb la política cultural i l'organització de la política de suport i de promoció de la creació artística. El Decret 40/2009, de 10 de març, ha desplegat l'organització i el règim jurídic del Consell i n'ha aprovat els estatuts.

5.3 Normativa específica per sectors culturals

5.3.1 Arts visuals i aplicades

Pel que fa a l'Estat, s'ha intentat donar suport a les arts visuals mitjançant la Llei del patrimoni històric espanyol de 1985. Aquesta llei contempla la possibilitat de substituir el pagament d'impostos amb el lliurament a l'Estat d'obres d'art, així com amb la destinació de l'u per cent del pressupost de cada obra pública a la conservació del patrimoni i el foment de la creació artística. Aquesta última mesura té el seu equivalent a Catalunya en la Llei del patrimoni cultural català (Llei 9/1993, de 30 de setembre) (vegeu el capítol 5.3.3).

També en l'àmbit estatal, el 2008 es va aprovar la Llei 3/2008, relativa al dret de participació en benefici de l'autor d'una obra d'art original, l'objectiu de la qual és estendre a l'àmbit de les arts plàstiques el dret dels autors a percebre un percentatge o benefici per la revenda de les obres creades (vegeu el capítol 5.1.7).

En la comunitat autònoma, el CoNCA (Llei 6/2008, del 13 de maig) decideix sobre el suport a la creació artística en l'àmbit de les arts visuals (vegeu el capítol 5.2). Pel que fa a altres mesures, el Decret 252/2000, de 24 de juliol, sobre l'acti-

vitat artesana a Catalunya, ha pretès donar resposta a les necessitats del sector artesà mitjançant un marc de regulació destinat a fomentar la qualitat dels seus productes en el context d'un mercat força competitiu.

5.3.2 Arts escèniques i música

Les arts escèniques i la música no tenen legislació rellevant a Espanya. No obstant això, l'estructura del Govern inclou instàncies específicament destinades a promoure l'activitat en aquests sectors. Així, l'Institut Nacional de les Arts Escèniques i de la Música (INAEM), dependent de l'MCU, és l'organisme responsable del foment de les arts escèniques i la música. En l'actualitat, l'MCU està treballant en la conversió de l'INAEM en l'Agència Estatal de les Arts Escèniques i de la Música, canvi que significarà un major grau d'autonomia i flexibilitat en la seva gestió. A més, s'espera l'aprovació de la Llei de les arts escèniques i de la música, en consens amb les administracions autonòmiques i locals, així com amb els sectors implicats.

Per altra banda, des de l'interès per generar canals de participació efectiva dels sectors de la música, la dansa, el teatre i el circ, l'MCU va impulsar la creació del Consell Estatal de les Arts Escèniques i de la Música (Ordre CUL/814/2008, de 24 de març). Aquesta entitat, constituïda com a òrgan col·legiat, representatiu i assessor, té com a objectiu facilitar la cooperació i la comunicació entre els agents, a més de fer arribar a l'Administració central les idees i peticions d'aquests sectors. Entre els seus membres es troben representants d'associacions i organitzacions del sector, de les administracions estatal, autonòmica i local, i vocals seleccionats en atenció al seu reconegut prestigi, experiència o coneixements tècnics especials. Per tal d'assolir una major participació dels sectors artístics en l'assessorament dels centres de producció i gestió, mitjançant el RD 497/2010, de 30 d'abril (que substitueix la normativa de març de 2008), es va establir una nova estructura i funcions del Consell Estatal de les Arts Escèniques i de la Música, així com dels consells sectorials de la música, la dansa, el teatre i el circ.

En l'àmbit autonòmic, entre les funcions que s'atribueixen al CoNCA (vegeu el capítol 5.2) destaca el suport a creadors i entitats pel que fa a la promoció, el foment, la difusió i la projecció de la creació artística en l'àmbit de les arts escèniques i de la música. Així mateix, l'ICIC (Llei 20/2000, de 29 de desembre) impulsa el desenvolupament de les empreses dedicades a la producció, la distribució i la comercialització d'espectacles en viu.

Quant a l'articulació entre els nivells de Govern estatal, autonòmic i local en matèria d'arts escèniques i música un exemple destacable el constitueix el Consorci del Pla de Rehabilitació i Equipament de Teatres de Barcelona (Resolució de 18 de gener de 2002, de la Direcció General de Cooperació i Comunicació Cultural). El Consorci és el resultat d'un conveni de col·laboració entre el llavors anomenat Ministeri d'Educació, Cultura i Esport, a través de l'INAEM, el Govern de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona i ha estat prorrogat fins al 2010 (Resolució de 12 de març de 2007, de la Direcció General de Cooperació i Comunicació Cultural). Un altre exemple és el Mercat de les Flors – Centre de les Arts de Moviment, que va néixer l'any 1985 com a teatre municipal i es va constituir en consorci integrat per l'Ajuntament de Barcelona i per la Generalitat de Catalunya, amb la col·laboració de l'MCU, el 14 de juny de 2007 (Acord CPS/185/2006, de 24 d'octubre).

Pel que fa a les relacions entre els nivells inferiors de govern, amb el Decret 48/2009, de 24 de març, es va aprovar la creació del Sistema Públic d'Equipaments Escènics i Musicals de Catalunya, un conjunt organitzat d'entitats titulars d'equipaments escènics i musicals participats per la Generalitat i d'ens locals promotors de programacions escèniques i musicals. Entre les funcions del Sistema destaquen: l'establiment de mecanismes de cooperació tècnica i de suport econòmic de la Generalitat a les entitats que en formin part; l'establiment dels serveis bàsics en arts escèniques i mu-

La Llei 3/2008 estén a l'àmbit de les arts plàstiques el dret dels autors d'obres d'art originals a participar dels beneficis per la revenda de les obres creades

El Consell Nacional de la Cultura i de les Arts decideix sobre el suport a creadors i entitats de l'àmbit de les arts escèniques i de la música

El Sistema Públic d'Equipaments Escènics i Musicals de Catalunya permetrà racionalitzar i coordinar els recursos econòmics destinats a les arts escèniques i musicals

sicals; l'acord sobre les funcions dels diferents equipaments escènics i musicals; la posada en marxa dels instruments de suport, així com la creació dels mecanismes de coordinació amb el sector. Com a part del Sistema, al desembre de 2010, es va fer el 1r Fòrum dels teatres i auditoris públics de Catalunya, amb l'objectiu de debatre, entre d'altres temes, la missió i els reptes de futur dels teatres i auditoris públics, així com les noves orientacions en les línies d'activitat i de gestió de públics als equipaments escenicomusicals.

El sector discogràfic també ha rebut atenció estatal per mitjà del *Plan integral para la disminución y eliminación de las actividades vulneradoras de la propiedad intelectual* del 2005 i per la Llei 23/2006 que modifica el text refós de la Llei de propietat intel·lectual del 1996. Com a part de les mesures de col·laboració i cooperació de l'esmentat Pla, el Govern va crear la Comissió intersectorial per actuar contra les activitats que vulneren els drets de propietat intel·lectual (RD 1228/2005, de 13 d'octubre) constituïda per representants de les administracions públiques amb responsabilitat en la lluita contra les activitats vulneradores de la propietat intel·lectual, per entitats de gestió de drets de la propietat intel·lectual, la indústria de les tecnologies de la informació i de les comunicacions i les associacions de consumidors. Formen part d'aquesta Comissió, entre d'altres, tres representants de les comunitats autònomes i un representant de l'Ajuntament de Barcelona.

5.3.3 Patrimoni cultural

Pel que fa a l'Estat, la Constitució del 1978 assenyalava com a responsabilitat de les autoritats la preservació i l'enriquiment del patrimoni històric, cultural i artístic d'Espanya. En congruència amb aquest apartat de la Constitució, la Llei 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol va constituir un pas important cap al desenvolupament de legislacions sobre la matèria en l'àmbit autonòmic. De fet, a partir dels debats que va generar, part dels quals es van resoldre en el Tribunal Constitucional, es va afermar un model en el qual els nivells estatal i autonòmic haurien d'assumir de forma conjunta i coordinada les responsabilitats sobre la matèria. Els importants canvis produïts en matèria de patrimoni cultural en els darrers vint anys han posat de manifest la necessitat d'una reforma de la Llei 16/1985. Amb aquest motiu, el 2008, l'MCU va constituir una Comissió encarregada d'elaborar l'esborrany de la nova Llei del patrimoni cultural. Per altra banda, la creació de la Xarxa de Museus d'Espanya (RD 1305/2009, de 31 de juliol) permetrà la incorporació de les diferents administracions públiques i institucions amb responsabilitat en matèria de museus en una organització de cooperació institucional que permeti millorar la projecció nacional i internacional, l'excel·lència i les bones pràctiques dels museus.

Catalunya ha desenvolupat progressivament el seu propi marc legal sobre el patrimoni cultural. L'Estatut d'autonomia del 2006 atorga a la Generalitat competència exclusiva sobre el patrimoni cultural de Catalunya, pel fet que és responsable de garantir mesures per al seu enriquiment, difusió, protecció i recuperació, però també perquè és responsable de la creació, la gestió i la protecció d'arxius, biblioteques, museus i altres centres de dipòsit cultural que no siguin de titularitat estatal (art. 127). Exceptuant, doncs, els béns immobles i els centres de dipòsit cultural de titularitat estatal, l'Estatut fa de la Generalitat la institució responsable del règim jurídic aplicable a les actuacions sobre béns mobles i immobles integrants del patrimoni cultural de Catalunya, dels centres que integren el sistema d'arxius i biblioteques, dels museus i altres centres de dipòsit cultural, així com dels béns que hi són dipositats.

Un dels primers esforços legislatius es troba en la Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus, que estableix el règim aplicable a tots els museus, amb algunes especificacions per als museus públics. La llei creà tant el Registre de Museus de Catalunya, inventari oficial dels museus catalans, com la Junta de Museus de Catalunya, per a la coordinació superior entre els diversos museus i la fixació de prioritats, i establí l'articulació del sistema museístic de Catalunya, mitjançant la classificació en museus nacionals, museus d'interès nacional, museus comarcals i locals, museus monogràfics i altres museus.

Posteriorment, es va promulgar la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, que representa el marc de referència per a les diferents lleis sectorials que han fixat l'ordenació de cada sector específic, com són els arxius, els museus, el sistema bibliotecari, la cultura popular i tradicional i l'associacionisme cultural. La Llei 9/1993 té per objecte "la protecció, la conservació, l'acreixement, la investigació, la difusió i el foment del patrimoni cultural català" (art. 1.1). Des d'una perspectiva històrica i antropològica àmplia, la llei inclou dintre del patrimoni cultural català aquells béns mobles o immobles de titularitat pública o privada relacionats amb la història i la cultura de Catalunya (art. 1.2), a més dels béns immaterials propis de la cultura popular i tradicional i de les particularitats lingüístiques. La llei estableix un sistema de classificació per a la protecció del patrimoni cultural que inclou: *a*) béns declarats d'interès nacional (els més rellevants), *b*) béns catalogats (els quals, tot i no ser d'interès nacional, compleixen els requisits per ser inclosos en el catàleg del patrimoni cultural) i *c*) els béns restants que, tot i no ser declarats ni catalogats, compleixen les característiques establertes en la definició de patrimoni cultural. La llei crea el Consell Assessor del Patrimoni Cultural Català, com a òrgan consultiu i assessor de les administracions públiques i contempla un seguit de mesures, tant generals com específiques, de protecció, foment i difusió per als béns del patrimoni cultural, entre les quals destaca l'1 per cent cultural que la Generalitat ha de reservar en els pressupostos de les obres públiques que finansi per invertir-lo en la conservació, la restauració, l'excavació i l'adquisició dels béns protegits per aquesta llei.

En consonància amb els marcs legislatius més amplis, el Govern de Catalunya, mitjançant la col·laboració de diferents nivells, ha desenvolupat instruments específics per a la conservació i l'enriquiment del patrimoni cultural. Exemples d'aquests instruments són el Centre d'Arqueologia Subaquàtica de la Direcció General del Patrimoni Cultural (Decret 237/1992, de 13 d'octubre), el Consell del Patrimoni Cultural de Barcelona (art. 115 de la Llei 22/1998, de 29 de desembre, de la Carta Municipal de Barcelona), la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació de Béns del Patrimoni Cultural de Catalunya (Decret 175/1999, de 29 de juny), el reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic de Catalunya (Decret 78/2002, de 5 març) o les comissions territorials del patrimoni cultural de Catalunya (Decret 276/2005, de 27 desembre).

Quant al patrimoni documental, la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents de Catalunya (que substitueix la Llei 6/1985, de 26 d'abril, d'arxius) té per objecte "impulsar la gestió i garantir la preservació de la documentació de Catalunya, tant pública com privada, d'acord amb els seus valors, per posar-la al servei dels interessos generals; establir els drets i deures dels titulars dels mateixos i dels ciutadans, i regular el Sistema d'Arxius de Catalunya" (art. 1).

Altres disposicions que complementen el marc legal en matèria d'arxius són el Decret 61/1982, de 22 de gener, que regula la Inspecció General d'Arxius i la Inspecció General de Biblioteques; el Decret 110/1988, de 5 de maig, que regula l'organització de la Xarxa d'Arxius Històrics Comarcals; el Decret 2/1995, de 10 de gener, de reestructuració de l'Arxiu Nacional de Catalunya; el Decret 76/1996, de 5 de març, que regula el sistema general de gestió de la documentació administrativa i l'organització dels arxius de la Generalitat de Catalunya; el Decret 52/2006, de 28 de març, sobre la composició i el funcionament del Consell Nacional d'Arxius; el Decret 13/2008, de 22 de gener, sobre accés, avaluació i selecció de documents; i el Decret 190/2009, de 9 de desembre, dels requisits dels arxius del Sistema d'Arxius de Catalunya, del procediment d'integració i del Registre d'Arxius de Catalunya. A l'octubre de 2010, es va sotmetre a informació pública el Projecte de decret d'organització i funcionament de la Xarxa d'Arxius Comarcals.

Per altra banda, el marc legal per a la protecció, el foment i la difusió de la cultura tradicional i popular de Catalunya, entesa com el conjunt de manifestacions de la memòria i la vida col·lectives, tant passades com presents, es troba en

La Llei de museus, de 1990, ha estat un dels primers esforços legislatius en matèria de patrimoni cultural

La Llei 9/1993 té per objecte la protecció, la conservació, l'acreixement, la investigació, la difusió i el foment del patrimoni cultural català

la Llei 2/1993, de 5 de març, de foment i protecció de la cultura popular i tradicional i de l'associacionisme cultural (vegeu el capítol 5.3.8). Aquesta llei, dirigida als diferents àmbits de la cultura tradicional catalana, a les entitats populars de cultura i a les que promouen l'estudi, la difusió i la conservació del patrimoni etnològic, marca el camp d'actuació i les competències de les administracions públiques, estableix la presència de la cultura popular i tradicional en el sistema educatiu i defineix el patrimoni etnològic de Catalunya, les festes d'interès nacional i el paper dels museus i els arxius històrics comarcals i locals. A més, crea el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana (CPCPTC),¹⁸⁶ com a òrgan consultiu del Departament de Cultura. Recentment, s'ha aprovat el reglament del CPCPTC (Decret 147/2010, de 26 d'octubre), que el defineix com el màxim òrgan consultiu del DCMC competent en les matèries regulades per la Llei 2/1993, de 5 de març.

En aquesta matèria també destaquen el Decret 319/1994, de 16 de novembre, que regula la declaració de celebracions de cultura tradicional catalana com a festes tradicionals d'interès nacional, i el Decret 389/2006, de 17 d'octubre, que contempla la creació del Catàleg del Patrimoni Festiu de Catalunya i el reconeixement de la rellevància especial d'algunes festes i elements festius a través de diferents categories.

5.3.4 Literatura i biblioteques

A l'Estat, la regulació bàsica sobre biblioteques està continguda en la Llei 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol. A més, Espanya disposa d'una sèrie de regulacions específiques, que afecten diferents subsectors culturals, entre els quals el de la literatura i la gestió de biblioteques. Un dels últims avenços legislatius sobre la matèria es troba en la Llei 10/2007, de 22 de juny, de la lectura, del llibre i de les biblioteques. Aquesta llei té com a propòsits el foment de la lectura, la defensa de la diversitat cultural i la modernització de la definició de llibre, d'acord amb la realitat tecnològica contemporània.

La Llei estatal 10/2007 va significar també la consolidació d'un sistema dual en el qual, exceptuant el cas d'edicions escolars, s'estableix un preu fix a la venda de llibres. Així mateix, la llei contempla el cobrament de drets d'autor per préstec bibliotecari, la promoció de la creació literària, el foment de la indústria editorial i la creació d'un Observatori de la lectura i del llibre, en el qual participen sis representants de les comunitats autònomes, designats per la Conferència Sectorial de Cultura.

Pel que fa a la labor legislativa de la Generalitat de Catalunya s'inscriu en la línia de desenvolupar regulacions específiques sobre biblioteques i lectura, independentment de la legislació sobre patrimoni. Regulacions d'aquest tipus responen a la inclusió de l'àmbit bibliotecari dins les competències exclusives de la Generalitat en matèria de cultura (art. 127 de l'Estatut d'autonomia del 2006). La legislació més important en aquest sentit es troba en la Llei 4/1993, de 18 març, del Sistema Bibliotecari de Catalunya, que té el seu origen en la llei homòloga de l'any 1981, i es concep com un mitjà per garantir el dret dels ciutadans i ciutadanes a la lectura i informació públiques. Aquesta llei estableix "les bases i les estructures fonamentals necessàries per a la planificació, la creació, l'organització, el funcionament i la coordinació del Sistema Bibliotecari de Catalunya" (art. 1).

Quant a altres legislacions rellevants, el Decret 61/1982, de 22 de gener, que regula la Inspecció General d'Arxius i Biblioteques de Catalunya, entitat dependent del DCMC, és un exemple específic d'instància de control. Un altre cas particularment interessant és el de la Llei 20/1987, de 12 de novembre, de creació de l'Entitat Autònoma Institució de les Lletres Catalanes (ILC),¹⁸⁷

La Llei del Sistema Bibliotecari de Catalunya està adreçada a garantir el dret dels ciutadans i ciutadanes a la lectura i informació públiques

el fi de la qual és promoure la creació literària en llengua catalana i donar-la a conèixer dins i fora de Catalunya. Finalment, i com a exemple recent de legislacions en relació amb la indústria del llibre, cal esmentar el Decret 5/2008, de 21 de gener, pel qual s'assignen al DCMC les funcions i els serveis traspassats a la Generalitat de Catalunya relatius a l'assignació de l'ISBN i de l'ISSN.

5.3.5 Arquitectura i planificació espacial

L'Estatut d'autonomia de Catalunya del 2006 estableix un marc general sobre la matèria. En concret, l'article 149 especifica que correspon a la Generalitat la competència exclusiva en matèria d'ordenació del territori i del paisatge, inclosa la determinació de mesures específiques de promoció de l'equilibri territorial, demogràfic, socioeconòmic i ambiental.

Amb anterioritat es va promulgar la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge amb la finalitat de fer compatible el desenvolupament econòmic i urbanístic amb la qualitat de l'entorn, atenent als valors patrimonials, culturals i econòmics. La llei va sorgir en resposta a l'adhesió de Catalunya al Conveni Europeu del Paisatge, aprovat pel Consell d'Europa en el 2000 (Resolució 364/VI, de 14 de desembre de 2000). Concebuda com a mitjà per frenar la urbanització desmesurada, la degradació urbana i la congestió de paisatges urbans, la llei contempla mesures i defineix els instruments per reconèixer jurídicament el valor del paisatge i per promoure actuacions per a la seva conservació i millora.

5.3.6 Cinema, vídeo i fotografia

Els àmbits cinematogràfic i de les arts audiovisuals en general, impulsats pels diferents governs tant pel que fa a la producció com al consum, han estat objecte de tot un seguit de regulacions. Les tendències que poden identificar-se en aquestes regulacions i en les seves posteriors esmenes fan referència a la creixent apreciació del cinema com a valor cultural genuí i a la relativització de la distinció entre cinematografia i arts audiovisuals, àmbits cada cop menys separats entre si.

Des del punt de vista estatal, la regulació més recent es troba a la Llei 55/2007, de 28 de desembre, del cinema, la implementació de la qual depèn de l'ICAA. Aquesta llei, que substitueix la Llei 15/2001, de 9 de juliol, de foment i promoció de la cinematografia i el sector audiovisual, es caracteritza pel fet que estableix mesures destinades a conservar el patrimoni cinematogràfic i audiovisual com a part de la identitat i diversitat cultural, així com a promoure i fomentar la producció, distribució i exhibició d'obres en aquests àmbits. La llei pretén facilitar l'activitat d'empreses de producció cinematogràfica originàries d'Espanya o que, pertanyents a estats membres de la UE o de l'Espai Econòmic Europeu, estiguin establertes a Espanya. Un aspecte nou de la llei consisteix en la integració de la cinematografia dins del sector audiovisual, la qual cosa té repercussions considerables en la difusió, la promoció i el finançament de la indústria cinematogràfica. L'única part de la Llei 15/2001 que no ha estat derogada per la Llei 55/2007 és la disposició addicional segona, la qual obliga els operadors televisius de canals en la programació dels quals s'incloguin llargmetratges cinematogràfics de producció actual, a invertir, cada any, almenys el 5% dels ingressos totals d'explotació de l'exercici anterior en el finançament anticipat de la producció de llargmetratges, curtmetratges i pel·lícules per a televisions europees. El 60% d'aquest finançament haurà de destinar-se a produccions la llengua original de les quals sigui qualsevol de les oficials a Espanya.

L'articulat de la Llei 55/2007 estableix algunes disposicions concretes per a les comunitats autònomes, com ara l'obligació dels beneficiaris de les ajudes públiques a lliurar una còpia de l'obra cinematogràfica o audiovisual a les Filmoteques de les comunitats (art. 6); el lliurament d'informes per part de l'òrgan competent al director de l'ICAA sobre la qualificació de pel·lícules i obres audiovisuals (art. 8); l'obligació de vetllar per la lliure competència en el mercat (art. 10); l'expedició del certificat de nacionalitat espanyola d'una pel·lícula o d'una obra audiovisual no destinada a la seva explotació comercial en sales d'exhibició (art. 12) o la col·laboració amb les administracions locals en la creació de sales de titularitat municipal que promoguin el cinema (art. 15).

Quant a les mesures de foment i incentius a la cinematografia i l'audio-

La Llei 8/2005 contempla mesures de protecció, gestió i ordenació del paisatge, atenent als valors patrimonials, culturals i econòmics

A l'Estat, la Llei del cinema estableix mesures destinades a conservar el patrimoni cinematogràfic i audiovisual i a promoure i fomentar la producció, la distribució i l'exhibició d'obres en aquests àmbits

visual, la Llei 55/2007 menciona en el seu article 29 que es podran establir, en col·laboració amb les comunitats autònomes, mesures de suport per a sales d'exhibició independents que en la seva programació anual incloguin més d'un 40% de llargmetratges comunitaris i iberoamericans, de preferència en versió original, així com un nombre mínim de curtmetratges amb les mateixes característiques. Igualment podran establir-se ajudes per a la modernització tecnològica de les sales d'exhibició independents. A més, amb la finalitat de promoure la conservació del patrimoni cinematogràfic, podran concedir-se ajudes per a la realització d'interpositius i internegatius de pel·lícules a les empreses productores o titulars de pel·lícules que no n'exportin el negatiu original i dipositin el corresponent suport en la Filmoteca Espanyola o en la Filmoteca de la comunitat autònoma competent (art. 30). Així mateix, amb l'objectiu de fomentar la cinematografia i l'audiovisual en llengües cooficials diferents del castellà, s'establirà un fons d'ajudes o crèdits que seran transferits als organismes competents de les comunitats autònomes, que els gestionaran segons les seves competències (art. 36). Segons la disposició addicional sisena, l'MCU, mitjançant conveni, concretarà aquests crèdits, de manera que la dotació que rebi anualment cada comunitat autònoma amb llengua cooficial sigui equivalent a la suma d'aportacions que aquesta comunitat hagi destinat en l'exercici anterior al suport i foment de l'audiovisual en llengua cooficial diferent del castellà. Aquesta dotació no serà superior al 50% del total de les ajudes que les empreses audiovisuals residents en aquesta comunitat hagin rebut de l'ICAA en l'exercici anterior.

L'RD 2062/2008, de 12 de desembre, desenvolupa la Llei 55/2007 del cinema, en els aspectes relatius a la qualificació de les obres cinematogràfiques i audiovisuals, la seva nacionalitat, el Registre Administratiu d'Empreses Cinematogràfiques i Audiovisuals, normes per a les sales d'exhibició, regulació de les coproduccions amb empreses estrangeres, mesures de foment a la cinematografia i l'audiovisual i òrgans col·legiats amb competències consultives en aquestes matèries. Després d'amplis debats amb els representants de la indústria cinematogràfica, el Govern va aprovar l'Ordre Ministerial (Ordre CUL/2834/2009) que desenvolupa la Llei del cinema en matèria d'ajudes públiques. Tot i que l'Ordre va entrar en vigor a l'octubre del 2009, la seva aplicació va quedar subjecta a l'aprovació de la Comissió Europea, que va arribar al gener del 2010.

En l'àmbit autonòmic, l'Estatut d'autonomia de Catalunya del 2006 atribueix a la Generalitat la competència exclusiva en territori català pel que fa al foment i la difusió de la creació i la producció audiovisuals, així com la regulació i la inspecció de les sales d'exhibició cinematogràfica, les mesures de protecció de la indústria cinematogràfica, el control i la concessió de llicències de doblatge a les empreses distribuïdores i la qualificació de pel·lícules i materials audiovisuals en funció de l'edat i dels valors culturals (art. 127).

Quant a regulacions específiques, la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de comunicació audiovisual de Catalunya, va ser aprovada amb l'objectiu d'actualitzar i integrar legislacions anteriors i així donar resposta als canvis generats per les noves tecnologies i a la necessitat de noves formes de gestió. La llei, que emfatitza el dret de la ciutadania a disposar d'un sistema audiovisual adequat al seu entorn i la importància de tenir mitjans competitius, atorga un major protagonisme al CAC com a instància reguladora independent. La llei posa també èmfasi en la regulació dels continguts audiovisuals, i inclou mesures per a la protecció de la infància i la joventut (art. 81), mesures relatives a l'accessibilitat de persones amb discapacitats (art. 84), obligacions per fomentar la llengua i la cultura catalanes i l'aranès (art. 86) i obligacions en matèria de difusió d'obres europees (art. 87) (vegeu també el capítol 5.1.9). Així mateix, assenyalava el deure del Govern de la Generalitat de fomentar, promoure i protegir el sector audiovisual, donant prioritat a les obres i els con-

tinguts produïts originalment en català o en aranès i amb el 51% de responsables artístics, tècnics i de continguts residents en els territoris de parla catalana (art. 120); a més, estableix un seguit d'obligacions dels prestadors de serveis de televisió per tal que contribueixin al desenvolupament del sector audiovisual i de la cinematografia (art. 121) i garanteixin la integritat de les obres cinematogràfiques (art. 122). Igualment contempla accions de foment de la indústria audiovisual i ci-

La Llei de comunicació audiovisual de Catalunya assenyalava el deure del govern català de fomentar, promoure i protegir el sector audiovisual, donant prioritat a les obres i els continguts produïts en català

nematogràfica de Catalunya (art. 123) i de la cultura audiovisual (art. 124), així com mesures per a la protecció del patrimoni audiovisual català (art. 125) i per a la promoció de l'espai audiovisual català (Art. 126).

Altres regulacions relacionades amb l'àmbit són el Decret 267/1999, de 28 de setembre, sobre règim administratiu de la cinematografia i l'audiovisual i el Decret 210/2005, de 27 de setembre, que crea la Comissió de Qualificació d'Obres Audiovisuals, òrgan d'assessorament, consulta i proposta de l'ICIC en matèria de qualificació per grups d'edat d'obres audiovisuals.

La Llei del cinema de Catalunya, llarg temps sol·licitada pel sector, va ser una de les principals iniciatives legislatives de l'any 2006 del DCMC. Al març de 2009, el DCMC va fer públiques les bases de la Llei del cinema, i es van iniciar els tràmits per aprovar l'avantprojecte de llei. Després d'intensos debats amb el sector i de treballs conjunts amb la Secretaria de Política Lingüística, la Llei 20/2010, de 7 de juliol, del cinema va ser finalment aprovada pel Parlament. La llei té com a principals objectius l'establiment del marc normatiu pel qual s'han de regir les empreses cinematogràfiques, la producció, la distribució, la comercialització i l'exhibició d'obres cinematogràfiques i audiovisuals, així com els aspectes relacionats amb el foment, la preservació i difusió del patrimoni cinematogràfic i la promoció de l'oferta cinematogràfica original, doblada i subtitulada en català. En qualsevol dels casos, aquesta llei ha de garantir la llibertat artística i de creació, la diversitat cultural i lingüística i el paper estratègic del cinema des del punt de vista industrial.

Per garantir la diversitat lingüística, la llei estableix l'obligació de les empreses distribuïdores de distribuir en versió catalana el 50% de totes les còpies de les obres cinematogràfiques estrenades a Catalunya, doblades o subtitulades, exceptuant d'aquesta obligació les obres cinematogràfiques europees doblades de les quals es distribueixin a Catalunya menys de setze còpies. En el cas dels suports digitals, totes les còpies distribuïdes hauran d'incorporar l'accés lingüístic en català. El termini màxim per aplicar plenament aquestes obligacions serà de cinc anys. Per tal de fomentar la difusió del cinema català i europeu en versió original subtitulada i potenciar la cultura cinematogràfica, la llei preveu la creació de la *Xarxa Concertada de Pantalles Cinematogràfiques de Catalunya*, formada per les sales d'exhibició cinematogràfica que s'hi adhereixin mitjançant convenis amb la Generalitat de Catalunya.

Amb l'objectiu d'impulsar el cinema com a motor econòmic, la llei estableix la creació de diversos fons de foment, com ara el de la producció d'obres cinematogràfiques i audiovisuals (del qual un mínim del 50% s'haurà de destinar a la producció de projectes cinematogràfics i audiovisuals en versió original catalana); el de la distribució independent; el de l'exhibició; el de la difusió i la promoció de les obres i de la cultura cinematogràfica; i el de la competitivitat empresarial. Tenint en compte l'adaptació del sector a l'era digital, la llei determina que el Govern haurà de promoure polítiques de suport per adequar les sales a l'exhibició d'obres cinematogràfiques o audiovisuals en format digital. La llei també estableix que l'*Acord Marc per al Foment de l'Activitat Cinematogràfica i Audiovisual*, integrat per l'ICIC, la CCMA, l'ICF i el Departament de la Generalitat competent en innovació i empresa, serà l'instrument de coordinació i cooperació dels òrgans i entitats de la Generalitat de Catalunya que concedeixen ajuts. D'acord amb la nova normativa, correspon a l'ICIC vetllar per la lliure competència en el mercat, i al Govern promoure la col·laboració amb els governs dels altres territoris de parla catalana.

Per primera vegada, la llei contempla la millora de les condicions laborals dels treballadors del sector. En aquest sentit, el Govern impulsarà l'elaboració d'un estudi sobre la negociació col·lectiva en l'àmbit cinematogràfic i audiovisual. Finalment, la llei assenyalava que les administracions públiques hauran de promoure l'accessibilitat a les obres cinematogràfiques de les persones amb discapacitat així com establir una relació més estreta entre el sistema educatiu i la cultura cinematogràfica i audiovisual.

Pel que fa al foment general de les indústries culturals a Catalunya, la creació de l'ICIC (Llei 20/2000, de 29 de desembre) ha estat un pas important en la promoció d'aquestes indústries. La finalitat de l'organisme,

La creació de l'Institut Català de les Indústries Culturals ha estat un pas important en el foment d'aquestes indústries

en tant que entitat centralitzadora de les polítiques relatives a les indústries culturals de la Generalitat de Catalunya, és coordinar els esforços dels agents involucrats en el sector mitjançant un esquema participatiu, sempre vinculat al conjunt més ampli de polítiques de suport a la creació cultural.

Respecte dels recursos destinats a l'enfortiment de les indústries culturals, l'article 35 de la Llei 6/2004, de 16 de juliol, de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2004 contempla la creació del *Fons per a les indústries culturals* a partir de l'ampliació d'un antic fons de garantia destinat al finançament de la producció cinematogràfica. El nou fons autoritza el Govern a utilitzar part dels seus recursos a la participació com a accionista, a través de l'ICIC, en societats creades per al desenvolupament de projectes culturals. Aquesta autorització ha estat mantinguda en l'article 42 de la Llei 25/2009, del 23 de desembre, de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2010.

A escala local, la Llei 22/1998, de 30 de desembre, de la Carta municipal de Barcelona contempla l'obligació de l'Ajuntament d'incentivar la presència en la ciutat de les indústries culturals (art. 113).

Vegeu també el capítol 4.2.3.

5.3.7 Mitjans de comunicació

A l'Estat, la Llei 4/1980, de 10 de gener, d'estatut de la ràdio i la televisió, va definir el paper fonamental de les xarxes de ràdio i televisió de l'Estat i la presència de la televisió espanyola amb els seus dos canals. La Llei 46/1983, de 26 de desembre, reguladora del tercer canal de televisió, va permetre a les comunitats autònomes posar en funcionament les seves pròpies operacions de radiodifusió i transmissió televisiva amb fons públics. Posteriorment i per mitjà de la Llei 10/1988, de 3 de maig, de televisió privada, l'espectre audiovisual es va obrir a la iniciativa privada amb un objectiu bàsicament comercial.

Des de començaments dels anys noranta, les televisions estatal i regional públiques han coexistit amb la televisió privada. La proliferació actual de canals públics i privats, a escala nacional, regional i, més recentment, local, ha generat una forta competència pels ingressos disponibles per publicitat. Els dèficits massius acumulats pel Govern i els canals controlats per les comunitats autònomes, juntament amb el deteriorament del seu contingut cultural, han alimentat un debat sobre com haurien de ser finançats els canals de propietat pública.

Els mitjans de comunicació de titularitat pública són un servei públic i estan obligats a respectar la "diversitat política, religiosa, social, cultural i lingüística". Recentment, amb l'aprovació de la Llei 17/2006, de 5 de juny, de la ràdio i la televisió de titularitat estatal, la institució pública Ràdio Televisió Espanyola (RTVE) ha estat reemplaçada per la Corporació RTVE, una corporació estatal dotada d'especial autonomia. La nova llei vol, d'una banda, proporcionar una estructura legal per a la ràdio i la televisió públiques que garanteixi la seva independència, neutralitat i objectivitat, i estableixi estructures organitzatives i un model de finançament que permeti portar a terme la seva missió com a servei públic. Per altra banda, busca reforçar el paper del Parlament i preveu la supervisió de l'activitat de la Corporació per una autoritat audiovisual independent. Entre les tasques encomanades a la Corporació destaquen: la de promoure la cohesió territorial i la diversitat cultural i lingüística d'Espanya; emetre canals de ràdio i TV internacional que difonguin les llengües i cultures d'Espanya en altres països; donar suport a la integració social de les minories i atendre els grups socials amb necessitats específiques; promoure el coneixement de les arts, la ciència, la història i la cultura; i produir material audiovisual digital i multimèdia en les llengües d'Espanya, com a contribució al desenvolupament de les indústries culturals espanyoles i europees.

La necessitat d'avançar de forma adequada en la transició cap a la televisió i la ràdio digitals terrestres a Espanya, a fi d'accedir a una oferta de major qualitat i pluralitat, justifica l'aprovació de la Llei 10/2005, del 14 de juny, de mesures urgents per a l'impuls de la TDT, de liberalització de la televisió per cable i de foment del pluralisme, que asseguri el desplegament correcte de nous canals i programes en les diferents cobertures territorials, així com la seva adequada cobertura legal.

Al març de 2010 es va aprovar la Llei general de la comunicació audiovisual (Llei 7/2010, de 31 de març) que regula la comunicació audiovisual de cobertura estatal i estableix les normes bàsiques en matèria audiovisual.

Pel que fa a Catalunya, l'Estatut d'autonomia del 2006 assigna als poders públics la responsabilitat de promoure les condicions per garantir als ciutadans el dret de rebre dels mitjans de comunicació informació veraç, plural i respectuosa amb la dignitat de les persones, així com per garantir l'accés sense discriminacions als serveis audiovisuals en l'àmbit de Catalunya (art. 52). Segons l'article 146, correspon a la Generalitat la competència exclusiva sobre l'organització de la prestació del servei públic de comunicació audiovisual de la Generalitat i dels serveis públics de comunicació audiovisual d'àmbit local, així com la competència compartida sobre la regulació i el control dels serveis de comunicació audiovisual que utilitzin els suports i les tecnologies disponibles dirigits al públic de Catalunya. En matèria de mitjans de comunicació social, s'inclou l'obligació de fomentar el pluralisme lingüístic i cultural de Catalunya.

L'Estatut assenyalava el CAC com a autoritat reguladora independent en l'àmbit de la comunicació audiovisual pública i privada (art. 82). El CAC té la seva legislació específica en la Llei 2/2000, de 4 de maig, que el defineix com "un òrgan independent amb competències reguladores i sancionadores sobre els continguts del sector audiovisual a Catalunya". El CAC és responsable de vetllar pel compliment de la legislació i les directives de les diferents administracions que tenen competència en aquest àmbit, així com pel pluralisme polític, religiós, social, lingüístic i cultural en el conjunt del sistema audiovisual, per la neutralitat i honestat informatives i pel compliment de les normes relatives a l'ús de la llengua catalana i l'impuls de l'aranès (art.1). Com a primera autoritat reguladora independent en l'Estat espanyol, el CAC ha estat un referent per als consells creats amb posterioritat a altres comunitats autònomes. El CAC es regeix també per la llei marc del sector, la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya (vegeu el capítol 5.3.6).

El Consell Audiovisual de Catalunya és un òrgan independent amb competències reguladores i sancionadores sobre els continguts del sector

Per la seva banda, la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV), ens públic creat per la Llei 10/1983, de 30 de maig, ha exercit un paper important en la normalització cultural i lingüística de Catalunya, així com en l'impuls i el desenvolupament de la indústria audiovisual catalana. Amb la Llei 11/2007, d'11 d'octubre, la CCRTV passà a denominar-se Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA), ampliant així les seves funcions i adequant-se als canvis tecnològics i socioculturals. La Llei 11/2007 (art. 22) estableix el català com a llengua institucional per prestar el servei públic de comunicació audiovisual (vegeu el capítol 5.1.9). Pel que fa a la difusió d'obres europees, catalanes i independents, la CCMA queda subjecta al que estableixi la legislació aplicable en matèria de comunicació audiovisual (art. 23). La CCMA tots els anys ha de destinar, com a mínim, un 6% de la xifra total dels ingressos obtinguts en l'exercici anterior al finançament avançat de la producció de llargmetratges i curtmetratges cinematogràfics, pel·lícules per a la televisió, pel·lícules de nous realitzadors, pel·lícules experimentals, documentals, programes pilot i sèries d'animació. El contracte programa que la CCMA ha de subscriure amb el Govern de la Generalitat ha de concretar la proporció de finançament que ha de destinar-se a obres catalanes i, com a mínim, ha d'establir un percentatge específic per a les obres i per a les sèries d'animació produïdes per productors catalans independents (art. 24). Mitjançant la Resolució 612/VIII del Parlament de Catalunya s'ha aprovat el primer Mandat marc del sistema públic audiovisual, un document normatiu que estableix les línies bàsiques d'acció del sistema públic audiovisual català.

Pel que fa a regulacions més específiques, la Llei 8/1996, de 5 de juliol, de regulació de la programació audiovisual distribuïda per cable estén als canals difosos per cable la legislació en matèria de continguts de la televisió difosa per ones terrestres. La llei regula les relacions entre l'operador i els programadors independents, a fi de garantir la lliure concurrència i evitar situacions de domini de mercat, i obre l'opció d'afegir

La Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals exerceix un paper important en la normalització cultural i lingüística, així com en l'impuls i el desenvolupament de la indústria audiovisual catalana

Al març del 2008, el govern de la Generalitat de Catalunya va aprovar el **Pla d'actuació de la televisió digital terrestre**

serveis de radiodifusió i televisió que siguin qualificats d'interès públic. A més, inclou mesures per protegir el pluralisme lingüístic de Catalunya, a l'igual que la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística, que impulsa l'ús públic del català en els mitjans de comunicació (vegeu el capítol 5.1.9). Per la seva banda, la Llei 24/2003, de 4 de juliol, crea el Col·legi Professional de l'Audiovisual de Catalunya, i dóna un nou reconeixement i impuls a aquesta professió, dotant-la d'una organització

capaç de defensar els seus interessos i delimitar la seva normativa deontològica dins de la legalitat vigent.

Cal assenyalar que el Govern de la Generalitat va aprovar al març del 2008 el *Pla d'actuació de la TDT*, que tenia per objectiu garantir la cobertura de la TDT arreu de Catalunya. El Pla d'actuació de la TDT, impulsat pel DCMC i el DGAP, va permetre assolir la sincronització de l'encesa digital de totes les televisions digitals d'àmbit local, nacional i estatal a les 41 comarques catalanes, fent arribar el senyal de TDT a tots els municipis del país. L'oferta pública de televisió digital terrestre a Catalunya continua tenint dos grans operadors: l'estatal (RTVE, amb la Primera i La 2, com a principals canals), i l'autonòmic (CCMA, amb TV3, 33/K3 i 3/24, com a principals canals). Respecte a l'oferta privada en obert, els quatre principals operadors de cobertura estatal són Antena 3, Telecinco, Cuatro (recentment comprat per Telecinco) i La Sexta. Dins de la televisió local destaca SIES.tv,¹⁸⁸ una cadena de televisió per Internet destinada al territori de llengua catalana amb continguts basats en l'actualitat cultural. Quant a la ràdio pública, Catalunya presenta un model en tres nivells: l'estatal (Ràdio Nacional d'Espanya, de la Corporació RTVE), l'autonòmic (Catalunya Ràdio, que gestiona la CCMA) i el local (COMRàdio, impulsat pel Consorci de Comunicació Local). En els camps editorial i periodístic tenen la seva activitat els més importants grups empresarials de comunicació catalans. Planeta és actualment el principal grup multimèdia de Catalunya, però també cal destacar els grups Zeta, Godó i RBA.¹⁸⁹

En l'actualitat, el DCMC està tramitant el Decret dels serveis de comunicació audiovisuals sense ànim de lucre a Catalunya, que ha d'establir el marc reglamentari per garantir l'accés d'aquests mitjans a l'espai públic de comunicació en condicions d'igualtat (en els termes de la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya), descrivint els requisits i les obligacions d'aquestes entitats. El Decret serà aplicable als serveis de comunicació audiovisual que ofereixin continguts destinats a donar resposta a les necessitats socials, culturals i de comunicació específiques de les comunitats i els grups socials a què donen cobertura, i que són prestats per entitats sense ànim de lucre. Així mateix, podrà aplicar-se als serveis de comunicació audiovisual que presten les universitats. El projecte de Decret va ser publicat al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya al juliol de 2010 i ha estat sotmès a informació pública.

5.3.8 Altres àrees de legislació cultural específica

La legislació relativa a associacions i fundacions és de rellevància particular per a l'àmbit cultural. En l'àmbit estatal, l'article 22 de la Constitució del 1978 recull el valor fonamental del dret a l'associació. Per la seva banda, la Llei orgànica 1/2002, de 22 de març, reguladora del dret d'associació, va ser aprovada amb la finalitat de proveir un marc regulador per a totes aquelles formes d'organització que mancaven d'una legislació específica. Respecte al lloc que ocupa la cultura en aquesta llei, un dels principals requisits perquè una associació pugui considerar-se d'utilitat pública és el compromís amb la cultura. El fet de cobrir aquest requisit representa per a les associacions alguns avantatges, particularment pel que fa a les obligacions fiscals.

Pel que fa a les fundacions, la Llei estatal 50/2002, de 26 de desembre, de fundacions va representar una simplificació dels procediments i va remoure part dels controls imposats per l'Estat que, a partir d'aquell moment, hauria d'assumir només una funció d'assessoria i orientació. En la Llei 50/2002 s'especifiquen els tipus d'objectius culturals que una fundació ha de perseguir per poder ser considerada d'interès general. D'aquesta manera, s'obre la possibilitat de crear una fundació destinada al benefici de particulars, sempre que això comporti el propòsit de conservar i facilitar l'accés públic al patrimoni cultural, d'acord amb el que estableix la Llei del patrimoni històric de 1985.

Les autonomies poden concedir l'estatus d'associació o fundació a aquelles que operin en la seva major part dintre del territori; per a això, els registres autonòmics han d'estar coordinats amb els registres centrals. L'Estatut del 2006 de Catalunya recull en el seu article 43 l'obligació del Govern de promoure, entre d'altres, la participació associativa en àmbits com el cultural. Per la seva banda, l'article 118 contempla la competència exclusiva de la Generalitat pel que fa al règim jurídic (modalitats, registre, beneficis fiscals, ajudes, etc.) de les associacions i fundacions que desenvolupin la major part de les seves funcions a Catalunya.

Quant a regulacions específiques, la Llei 7/1997, de 18 de juny, d'associacions de Catalunya, concebuda en el marc de la tradició d'associacionisme com a aspecte clau de la identitat social i cultural de Catalunya, té com a finalitat principal establir un marc general per a les associacions sobre les quals la Generalitat té competència exclusiva. En un nivell més específic es troba la Llei 2/1993, de 5 de març, de foment i protecció de la cultura popular i tradicional i de l'associacionisme cultural. Aquesta llei és un reconeixement al món associatiu en l'espai cultural català i, en aquest sentit, el seu objectiu és potenciar la dinamització de l'associacionisme cultural i la protecció dels seus béns patrimonials. En l'esmentada llei s'estableixen els criteris per definir si una associació pot ser declarada "d'interès cultural", es contempla la creació d'un fons destinat a fomentar l'associacionisme cultural i la creació del CPCPTC, que té entre les seves finalitats donar suport a la vida associativa i les activitats de dinamització cultural.

Per la seva banda, la Llei 5/2001, de 2 de maig, de fundacions, estableix la línia que més endavant seria continuada per la seva homòloga a escala estatal, i es constitueix en una eina per facilitar les activitats i funcions d'aquestes entitats, simplificant els requisits per a la seva constitució i eliminant obstacles per a la seva gestió.

Amb posterioritat, la Llei 4/2008, de 24 d'abril, del llibre tercer del Codi civil de Catalunya, que té com a objectiu re-fondre, sistematitzar i harmonitzar la legislació catalana d'associacions i fundacions, continguda en la Llei 7/1997, del 18 de juny, d'associacions, i la Llei 5/2001, de 2 de maig, de fundacions, actualitza alguns aspectes del règim jurídic en l'àmbit específic de les associacions i les fundacions. Amb aquesta actualització es pretén afavorir l'operativitat, així com garantir que associacions i fundacions puguin complir de manera més efectiva les finalitats que els són pròpies. S'ha establert un termini de tres anys per tal que aquestes entitats puguin adaptar els seus estatuts a la nova llei.

L'Estatut del 2006 recull l'obligació del govern de promoure la participació associativa en l'àmbit cultural

Notes

¹⁷⁵ <http://www.tribunalconstitucional.es/es/jurisprudencia/Paginas/Sentencia.aspx?cod=9873>

¹⁷⁶ <http://peca-estatuto.blogspot.com/>

¹⁷⁷ <http://www.sgae.es/>

¹⁷⁸ <http://www.cedro.org>

¹⁷⁹ <http://www.vegape.es>

¹⁸⁰ <http://www.damaautor.es/>

¹⁸¹ <http://www.aie.es>

¹⁸² <http://www.aisge.es>

¹⁸³ <http://www.agedi.es>

¹⁸⁴ <http://www.egeda.es>

¹⁸⁵ <http://www.iec.cat>

¹⁸⁶ <http://cultura.gencat.cat/cpcptc/index.htm>

¹⁸⁷ <http://cultura.gencat.net/ILC>

¹⁸⁸ <http://sies.tv>

¹⁸⁹ Institut de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona: *Informe de la comunicació a Catalunya 2007-2008*. Bellaterra: Institut de la Comunicació, Universitat Autònoma de Barcelona, 2009. Consultable a l'adreça següent: <http://www.portalcomunicacion.com/informe/index.asp>

FINANÇAMENT DE LA CULTURA

6.1 Panorama general

La Constitució espanyola del 1978 estableix un sistema administratiu descentralitzat en tres nivells de govern: central, autonòmic i local.

A Catalunya, els tres nivells de govern inverteixen en cultura, tot i que la major part de la despesa en cultura correspon a les autoritats territorials, que conjuntament representen el 96,68% de la despesa pública cultural (vegeu el capítol 6.2).

La crisi econòmica iniciada a finals del 2007 ha afectat especialment els pressupostos de cultura de les administracions central i local. L'elevada situació d'endeutament de les administracions ha portat a una disminució en els pressupostos de cultura de molts dels equipaments i activitats culturals del territori. No obstant això, el pressupost del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació per als dos darrers anys (2009 i 2010), per als quals encara no es disposa de dades comparables, ha mantingut la mateixa proporció que l'any 2008 (al voltant del 2,2% del pressupost de la Generalitat). En ambdós anys s'ha tractat, però, d'un pressupost d'austeritat en què s'ha prioritzat l'impuls a les indústries culturals per tal d'afrontar la crisi.

6.2 Despesa pública en cultura

6.2.1 Indicadors agregats

La despesa pública en cultura per persona l'any 2008 va ser de 224,63 euros. Per nivells de govern, la despesa per persona de l'Estat central va ser de 7,45 euros, i la de les autoritats autonòmica i local, de 119,29 i 97,89 euros, respectivament.

Al llarg del període 2003-2008, per al qual es disposa de xifres comparables, l'evolució de la despesa pública en cultura per persona ha estat positiva. Aquesta ha crescut un 102,3%, en termes nominals, i un 84,6%, en euros constants del 2006. Per nivells de govern, el central ha experimentat al llarg del període una disminució del 27,1% en termes nominals (i del 9,4% en termes reals), mentre que els nivells territorials han crescut, en un percentatge del 310,1% en termes nominals (i del 292,4% en euros constants del 2006) en el cas de l'autonòmic, i del 36,4% en termes nominals (i del 18,7% en euros del 2006) en el cas del govern local. Cal assenyalar, però, que el considerable augment que s'ha produït des del punt de vista autonòmic respon, en part, a la inclusió de la despesa pública en mitjans de comunicació, que no es tenia en compte en les dades del 2003 (si es considera estrictament la despesa en cultura dels tres nivells de govern, aquesta hauria crescut un 37,1%, en termes nominals, i un 19,4% en termes reals al llarg del període 2003-2008).

L'any 2008, la despesa pública en cultura va representar aproximadament el 0,77% del PIB d'aquell any i el 5,44% de la despesa pública total. Ambdues magnituds han experimentat una evolució positiva al llarg del període 2003-2008: mentre que la despesa pública en cultura respecte al PIB ha crescut, en termes nominals, un 63,92% en relació amb l'any 2003 (en què la despesa pública en cultura representava el 0,47% del PIB), la despesa pública en cultura respecte de la despesa pública total ha crescut un 26,68% (era del 4,29% el 2003).

6.2.2 Desglossament de la despesa pública en cultura per nivells de govern

Les dades de la taula 1 posen de relleu l'elevat nivell de descentralització de la despesa pública en cultura. Tal i com s'ha vist en el capítol 6.1, els governs territorials (autonòmic i local) són responsables de més del 95% de la despesa que es fa en cultura a Catalunya.

El 2008, la despesa pública total en cultura i mitjans de comunicació de les tres administracions va ser d'1.654.201 milers d'euros. Per nivells de govern, el 2008, l'Estat central va gastar en cultura a Catalunya 54.882 milers d'euros (un 3,32% del total). Les autoritats autonòmica i local van gastar conjuntament 1.599.319 milers d'euros, dels quals el 54,9% els va gastar el Govern autonòmic i el 45,1%, els governs locals.

Al llarg del període 2003-2008, per al qual es disposa de dades comparables, el volum total de recursos públics destinats a la cultura pels tres nivells de govern va créixer un 122,2%, en termes nominals, fet que representa un creixement real del 104,5% en euros del 2006. Per nivells de govern, s'observa com la despesa del nivell central experimenta una disminució, en termes nominals, al llarg dels sis anys del 20,0% (i del 2,3%, en euros constants del 2006). Pel que fa als nivells de govern territorials, l'autonòmic és el que experimenta un creixement més elevat, del 350,4%, mentre que el nivell local creix un 49,9%, tots dos en termes nominals (en euros constants del 2006, aquests creixements són del 332,7% i del 32,2%, respectivament). Com al capítol 6.2.1, cal assenyalar que el notable augment que s'ha produït des del punt de vista autonòmic respon a la inclusió de la despesa pública en mitjans de comunicació, que no es tenia en compte en les dades del 2003 (si es considera estrictament la despesa en cultura de les tres administracions, aquesta hauria crescut un 50,6%, en termes nominals, i un 32,9, en termes reals, al llarg del període 2003-2008).

Els governs territorials, autonòmic i local, són responsables de més del 95% de la despesa en cultura

A Catalunya, els tres nivells de govern inverteixen en cultura: autonòmic (53,10%), local (43,58%) i central (3,32%)

Taula 1. Despesa pública en cultura a Catalunya: per nivells de govern, en milers d'euros, 2003-2008

Nivell de govern	2003			2008		
	Total	%	Per persona	Total	%	Per persona
Estat *	68.568	9,21	10,23	54.882	3,32	7,45
Autonòmic **	195.023	26,19	29,09	878.439	53,10	119,29
Local ***	480.977	64,60	71,74	720.880	43,58	97,89
Total	744.568	100,00	111,06	1.654.201	100,00	224,63

Fonts:

(*) Inclou les subvencions i inversions nominatives en cultura dels Pressupostos Generals de l'Estat a institucions catalanes publicades pel Gabinet Tècnic del DCMC de la Generalitat de Catalunya (diferents anys).

(**) Pressupost executat pel DCMC. Memòria del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya¹⁹⁰ (diferents anys). Les dades de l'any 2003 no inclouen l'àmbit de mitjans de comunicació.

(***) Municipis i diputacions provincials. Classificació funcional consolidada de la liquidació dels pressupostos de les entitats locals. Ministeri d'Economia i Hisenda¹⁹¹ (diferents anys). Les dades de l'any 2003 no inclouen comarques ni entitats metropolitanes.

6.2.3 Desglossament de la despesa pública per sectors culturals

El 2008, l'administració autonòmica va gastar 878.439 milers d'euros en cultura i comunicació, dels quals un 62,6% es va destinar a comunicació.

Pel que fa a la resta de sectors, els sectors culturals en els quals el Govern autonòmic fa una major aportació econòmica són els relatius a la protecció, la difusió i la posada en valor del patrimoni material i immaterial (15,57%) i el sec-

tor de les arts escèniques i musicals (15,55%); conjuntament representen el 31% de la despesa pública en cultura d'aquesta administració. La despesa pública en patrimoni respon a l'elevat valor simbòlic i a la seva importància com a actiu públic en el desenvolupament del turisme cultural. En el cas de les arts escèniques i de la música, es tracta d'un sector de gran importància i tradició a Catalunya, que ha estat objecte, des de fa anys, d'una política regional, però també local, de suport

El Govern autonòmic destina al voltant del 63% de la despesa a mitjans de comunicació

al sector. Pel que fa a la resta de sectors, destaca la despesa destinada al cinema (3,14%), ateses les seves peculïars característiques, així com l'efecte multiplicador de la inversió que s'hi destina.

El Govern central destina el 38,68% de la despesa cultural que fa a Catalunya al sector de les arts escèniques i la música, amb un clar predomini del sector musical i de la dansa (33,28%). En aquesta partida s'inclouen les aportacions que l'MCU fa al Gran Teatre del Liceu i al Palau de la Música Catalana que per si soles representen el 25% de la despesa de l'Estat a Catalunya. El següent àmbit d'actuació que rep un major percentatge de la despesa central és el del patrimoni artístic i històric, que representa prop del 37,69% de la despesa cultural. En aquest àmbit destaquen els museus i monuments que són de titularitat estatal, però també aquells en els quals ha passat a formar part de la seva ges-

tió mitjançant fórmules de consorci, com per exemple, el MNAC, el MNAT o el Museu Morera de Lleida. En darrer terme, hi ha els recursos destinats a la promoció i cooperació cultural, que sumen el 23,23% de la despesa cultural central.

Taula 2. Despesa de l'administració autonòmica en cultura: per sectors, en milers d'euros, en %, 2008

Camp / Àmbit / Subàmbit	Despesa total	% Total
Patrimoni cultural	136.784	15,57
<i>Monuments històrics</i>	20.685	2,35
<i>Museus</i>	52.962	6,03
<i>Arxius</i>	14.833	1,69
<i>Biblioteques</i>	37.318	4,25
<i>Patrimoni intangible / cultura popular</i>	10.986	1,25
Arts visuals	16.837	1,92
<i>Arts visuals</i>	16.837	1,92
Arts escèniques	136.594	15,55
<i>Música</i>	73.461	8,36
<i>Teatre i dansa</i>	63.133	7,19
Llibres i Premsa	10.677	1,22
<i>Lletres</i>	10.677	1,22
Audiovisual i multimèdia	577.546	65,75
<i>Cinema i vídeo</i>	27.607	3,14
<i>Mitjans de comunicació</i>	549.939	62,60
Total	878.439	100,00

Font: Memòria del DCMC, 2008.

Taula 3. Despesa de l'administració central en cultura: per sectors, en milers d'euro, en %, 2008

Camp / Àmbit / Subàmbit	Despesa total	% Total
Patrimoni cultural	20.683	37,69
<i>Monuments històrics</i>	<i>11.268</i>	<i>20,53</i>
<i>Museus</i>	<i>6.215</i>	<i>11,32</i>
<i>Arxius</i>	<i>1.000</i>	<i>1,82</i>
<i>Biblioteques</i>	<i>2.200</i>	<i>4,01</i>
Arts escèniques	21.230	38,68
<i>Música i dansa</i>	<i>18.266</i>	<i>33,28</i>
<i>Teatre</i>	<i>2.964</i>	<i>5,4</i>
Llibres i Premsa	100	0,18
<i>Lletres</i>	<i>100</i>	<i>0,18</i>
Audiovisual i multimèdia	120	0,22
<i>Cinema i vídeo</i>	<i>120</i>	<i>0,22</i>
Interdisciplinari	12.750	23,23
<i>Promoció i cooperació cultural</i>	<i>12.750</i>	<i>23,23</i>
Total	54.883	100,00

Font: Subvencions i inversions nominatives en cultura als Pressupostos Generals de l'Estat. 2006-2008. Gabinet Tècnic del DCMC de la Generalitat de Catalunya.¹⁹²

6.3 Tendències i indicadors del finançament privat en cultura (no lucrativa i comercial)

Els darrers anys han vist canvis en els mecanismes de finançament públic a projectes culturals, en especial, els adreçats a la indústria audiovisual. La cooperació entre el sector públic i el sector privat en el finançament dels projectes té moltes més possibilitats d'augmentar la quantitat de recursos destinats a aquestes activitats, que no pas el sistema tradicional de subvencions a la indústria. La coparticipació en els riscos i beneficis derivats de les coproduccions, els fons reintegrables o els fons de capital risc són mecanismes de finançament de la cultura que, de manera pionera a l'Estat espanyol, s'han implementat en territori català (vegeu també el capítol 4.2.3).

Un fenomen interessant i alhora important és el de les caixes d'estalvis, és a dir, aquelles institucions financeres de caràcter social i de naturalesa fundacional, sense ànim de lucre, que destinen una part dels seus beneficis a obra social. A Catalunya, hi tenen la seva seu central algunes de les caixes d'estalvis més importants del país, com per exemple, "la Caixa" o Caixa Catalunya. Ambdues concentren la major part de la despesa en obra social cultural a Catalunya (al voltant del 80% de l'aportació de totes les caixes d'estalvis catalanes). El 2009,¹⁹³ l'Obra Social de "la Caixa" va dedicar 64.488,8 milers d'euros a iniciatives culturals i 1.937,2 milers d'euros al patrimoni històric i artístic, que representen un 14,51% i un 0,44% respectivament de la seva inversió total en obra social. Per la seva banda, Caixa Catalunya va destinar 8.168,5 milers d'euros a projectes culturals i 5.993,5 milers d'euros a activitats relacionades amb el patrimoni històric i artístic, que representen el 16,89% i el 12,39% respectivament de la seva inversió social.

Els mecanismes de finançament públic a projectes culturals, especialment els adreçats a la indústria audiovisual, han experimentat canvis importants en els darrers anys

Una nova línia d'actuació conjunta impulsada pel Govern de la Generalitat i "la Caixa" es dirigeix a posar en valor i adequar monuments catalans d'elevat interès arquitectònic i artístic. Ambdues institucions porten a terme el *Programa Romànic Obert* i el *Programa Cellers Cooperatius*.

Les fundacions també tenen un paper important en la prestació i el finançament de determinats serveis de naturalesa cultural. Les més importants, per volum de recursos, són les relacionades amb caixes d'estalvis, bancs i les creades per col·leccionistes privats, que han estat impulsors de l'art i la cultura en el territori català. En aquest darrer cas, cal destacar la rellevància de fundacions, com ara la Gala-Salvador Dalí,¹⁹⁴ la Miró, la Tàpies, la Godia,¹⁹⁵ la Fran Daurel,¹⁹⁶ la Suñol,¹⁹⁷ o la Vila Casas.¹⁹⁸ Un exemple de col·laboració entre el sector públic i les fundacions és el conveni signat, al juliol de 2009, entre el DCMC i el Patronat de la Fundació Joan Miró - Centre d'Estudis d'Art Contemporani, per al finançament d'obres de reforma i millora de la seu de la Fundació a Barcelona. Més recentment, al desembre del 2010, el MACBA i la Fundació La Caixa han signat un acord per tal d'unir les seves respectives col·leccions artístiques en un fons comú, que pretén convertir Barcelona en un dels principals focus europeus de l'art contemporani.

En l'àmbit del patrimoni històric i artístic cal destacar també el conveni signat el 2006 entre el DCMC, l'Arquebisbat de Barcelona i la parròquia de Santa Maria del Mar per a la restauració de la basílica. L'acord preveu una inversió de 3,36 milions entre els anys 2006 i 2014, aportats a parts iguals per la Generalitat i l'Arquebisbat.

Un pas endavant en la col·laboració entre sector públic i privat el trobem a l'octubre del 2009 amb la presentació del *Decàleg per a una nova aliança pública-privada en cultura*.¹⁹⁹ Aquest document, redactat per l'equip del Laboratori de Cultura i Turisme de Barcelona Media - Centre d'Innovació, per encàrrec de la Fundació Barcelona Cultura, proposa mesures concretes per incentivar el finançament en una nova aliança entre sector públic i privat. Cal recordar que les aportacions d'entitats privades a projectes culturals poden beneficiar-se de determinats incentius fiscals previstos en l'ordenament jurídic.

Per a més detalls sobre les fundacions, vegeu el capítol 8.4 i per a informació sobre el seu estatus legal, vegeu el capítol 5.3.8.

Notes

¹⁹⁰ <http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament/menuitem.d81d04123ceb3b8fda97dc86b0c0e1a0/?vgnextoid=fe120ede6042a110VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnextchannel=fe120ede6042a110VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnextfmt=default>

¹⁹¹ <http://www.meh.es/ES/Estadistica%20e%20Informes/Estadisticas%20territoriales/Paginas/Estadisticas%20Territoriales.aspx>

¹⁹² http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/Arxiu%20GT/PGE%202006_2008.pdf

¹⁹³ http://cajasdeahorros.es/pdf/rsc_2009_obrasocial.pdf

¹⁹⁴ <http://www.salvador-dali.org>

¹⁹⁵ <http://www.fundacionfgodia.org>

¹⁹⁶ <http://www.fundaciofrandaurel.com/>

¹⁹⁷ http://www.fundaciosunol.org/fundacio_sunol/la_fundacio.php

¹⁹⁸ <http://www.fundaciovilacasas.com>

¹⁹⁹ <http://w3.bcn.es/fixers/home/decaleg.1341.901.pdf>

LES INSTITUCIONS PÚBLIQUES EN ELS EQUIPAMENTS CULTURALS

7.1 Equipaments culturals: tendències i estratègies

En els darrers anys, el procés d'externalització dels serveis públics s'ha estès també a l'àmbit de la direcció i la gestió dels equipaments culturals. Serveis culturals tant de nova creació com els que ja funcionaven, però eren gestionats fins fa uns anys directament per l'Administració, han passat a ser prestats per empreses o col·lectius professionals externs. Aquest procés, que ha estat progressiu, s'emmarca en un moviment més ampli de delegació de la gestió pública de tot tipus de serveis a institucions externes.

En l'àmbit específicament cultural, el procés s'inicià amb la creació de figures públiques d'agència (els patronats o fundacions públiques de cultura, així com amb alguna empresa pública especialitzada) amb l'objectiu d'agilitar la gestió i poder disposar d'una major flexibilitat en la contractació i en la gestió dels ingressos. En aquests casos en els quals la prestació del servei públic cultural es fa a través de fundacions, consorcis o ens de naturalesa pública l'externalització es limita a determinats aspectes o funcions i acostuma a concretar-se en la prestació d'alguns serveis o en la formulació d'algun projecte. Els instruments jurídics més utilitzats a efectes de l'externalització de la gestió cultural en aquests supòsits són els contractes administratius de consultoria i assistència o de serveis.²⁰⁰

Lentament, ja sigui per la limitació al creixement de les despeses de personal, per la recerca de serveis especialitzats a preu competitiu, o per la mateixa dissolució de les resistències internes que unien la titularitat i la gestió pública, l'administració cultural ha anat externalitzant cada vegada més serveis culturals. Aquest procés ha passat per una primera fase de provisió externa de serveis col·laterals amb un contingut cultural major (avui pràcticament tots els museus i centres d'exposicions disposen de serveis educatius, tallers o activitats de difusió externs) i ha anat avançant cap al traspàs del conjunt de la direcció i gestió d'equipaments culturals de titularitat pública. En aquests casos, la participació del sector privat és present durant tot el procés prestacional del servei públic (des de la planificació fins a la seva execució). Les modalitats més utilitzades en aquest procés d'externalització, en el qual el sector públic i el sector privat col·laboren en l'activitat prestacional de l'administració, són la concessió, la gestió interessada, el concert i la societat d'economia mixta.²⁰¹

En l'actualitat, juntament amb les tasques de restauració de museus, el comissariat d'exposicions o la catalogació de fons bibliogràfics, l'experiència d'externalització s'ha estès cap a la gestió d'espais d'assaig, centres cívics, cases de cultura, espais de difusió artística, llocs arqueològics, auditoris o teatres i fires, entre d'altres.

7.2 Dades bàsiques de certes institucions públiques en el sector cultural

Les xifres sobre institucions culturals públiques presentades a la Taula 1 procedeixen de les *Estadístiques culturals de Catalunya* i de l'informe *Indicadors i estadístiques culturals de Catalunya 2006*,²⁰² fets ambdós pel DCMC. Tot i que les dades fan referència a períodes diferents, permeten observar una tendència general de signe positiu, que ha representat l'augment de gairebé totes les institucions culturals considerades. El creixement més destacat és el dels museus i col·leccions museogràfiques que, entre 2002 i 2008, van augmentar un 29,82% (de 379 a 492). Els segueixen les companyies de teatre i de dansa, amb creixements del 25 i el 24% respectivament entre 2002 i 2006 (han passat de 96 a 120 i de 25 a 31). A continuació, les institucions que més creixen són els arxius que, entre el 2002 i el 2009, van augmentar un 19,47% (de 190 a 227) i els teatres públics que, durant el període 2002-2006, van incrementar un 10,81% (de 74 a 82). Les institucions que han experimentat només un lleuger augment són els béns culturals d'inte-

res nacional que van créixer un 3,87%, i van passar de 1.913 l'any 2002 a 1.986 l'any 2007, i les biblioteques (2,72%), que van passar de 588 a 604 entre 2002 i 2008. Finalment, l'únic equipament que experimenta una disminució (14,85%) entre el 2003 i el 2006 són les galeries d'art que van passar de 202 a 172.

Taula 1. Institucions culturals finançades per autoritats públiques, per domini

Domini	Institucions culturals (subdominis)	Nombre (any)	Tendència (++ a --)
Patrimoni cultural			
	Béns culturals d'interès nacional (immobles)	1986 (2007)	+
	Museus i col·leccions museogràfiques (sense distinció entre públics i privats)	492 (2008)	++
	Arxius (d'autoritats públiques: Generalitat + Estat + Adm. local)	227 (2009)	++
Arts visuals			
	Galeries d'art / sales d'exhibició (sense distinció entre públics i privats)	172 (2006)	-
	Acadèmies d'art (o universitats)	nd	
Arts escèniques			
	Orquestres simfòniques		
	Escoles de música	nd	
	Acadèmies de música / teatre (o universitats)	nd	
	Teatres públics	82 (2006)	++
	Companyies de teatre (sense distinció entre públics i privats)	120 (2006)	+
	Companyies de dansa (sense distinció entre públics i privats)	31 (2006)	++
Llibres i biblioteques			
	Biblioteques (Generalitat + Estat + Adm. Local)	604 (2008)	+
Audiovisual			
	Organismes de radiodifusió	nd	
Interdisciplinari			
	Centres socioculturals / cases de cultura	nd	
Altres			
		nd	

Font: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Estadístiques Culturals de Catalunya (diversos anys) / Indicadors i Estadístiques Culturals de Catalunya 2006.

Notes:

nd No disponible + Creixement inferior al 5% ++ Creixement superior al 5%

7.3 Estatus i col·laboració de les institucions culturals públiques

La gestió de la cultura passa necessàriament per la col·laboració entre el sector públic i el sector privat, donat que gran part de la producció cultural prové de la societat i dels creadors. La col·laboració entre ambdós sectors no és un fenomen recent, de fet l'existència de consells que incorporen professionals de la cultura en representació de la societat civil

Els consells que incorporen professionals de la cultura en representació de la societat civil gaudeixen d'una llarga tradició a Catalunya

A mesura que s'acosta l'any 2000 s'inicia el disseny de plans estratègics de cultura en ciutats de dimensions molt diverses

gaudeix d'una llarga tradició a Catalunya. En aquest sentit, la Junta de Museus de Barcelona, del 1907, és un precedent il·lustre, recollit per la normativa vigent en matèria de museus i extrapolat a altres disciplines de l'àmbit patrimonial, sobretot amb la creació del Consell Assessor del Patrimoni Cultural Català i altres òrgans de caràcter estrictament consultiu.

A escala local, és a partir dels anys noranta, moment en què els recursos públics disponibles per a nous projectes comencen a decreixer, que s'intensifica la cerca de recursos aliens, la col·laboració entre el sector públic i el sector privat en la gestió i obtenció de fons, i la millora de l'eficiència i eficàcia de l'acció cultural municipal. L'externalització o subcontractació de la direcció i gestió de centres cívics, teatres o museus comença a ser freqüent a mesura que s'acosta l'any 2000. També en aquesta època s'inicia el disseny de "plans estratègics de cultura" en ciutats de dimensions molt diverses —com ara Barcelona, Sabadell, Girona, Badalona, Manresa o Figueres— amb l'objectiu de facilitar el desenvolupament integral de les ciutats, i, en especial, dels seus barris vells, combinant les estratègies culturals, socials i educatives amb els projectes urbanístics i turisticopatrimonials. La seva redacció implica la generació de debats al voltant de les condicions culturals del municipi, la identificació dels actors culturals i la formulació de programes que vagin més enllà de l'horitzó electoral. Aquests plans, en què participen tots els agents culturals del territori, poden també ajudar a posicionar la cultura en el bell mig de les polítiques locals en tant que motor del desenvolupament econòmic i social del territori.

El govern ha impulsat la coordinació entre grans equipaments públics i privats amb l'objectiu de potenciar el treball en xarxa, maximitzar les seves potencialitats, així com l'accés i la circulació dels continguts i obres

Entre els cada cop més nombrosos exemples de col·laboració entre el sector públic i el privat cal destacar el projecte de l'ICUB d'establir una xarxa d'espais per a la creació en el territori, en la qual el model de gestió tingui la implicació dels sectors artístics, fent-los partícips en la mateixa definició del servei. Un altre exemple és la Fira de Teatre al Carrer de Tàrraga,²⁰³ que fa anys que té espais concertats entre l'organització pública i l'empresa privada. Aquests són els anomenats *espais d'empresa*, a través dels quals les distribuïdores mostren els espectacles que tenen en cartera en un espai que elles mateixes autogestionen. Les Cases de la Música,²⁰⁴ per altra banda, són un nou model de gestió cul-

tural, pioner a Catalunya, on l'empresa privada i les administracions públiques treballen conjuntament per promoure la formació, la creació, l'exhibició i la difusió de la música popular i moderna a Catalunya. En l'àmbit de les arts visuals, cal destacar la iniciativa Tardor de l'art,²⁰⁵ impulsada per les quatre associacions de galeries catalanes amb el suport de l'ICIC, que consisteix en un conjunt d'exposicions i propostes culturals gratuïtes que es desenvolupen entre els mesos de setembre i desembre.

Tal i com es posa de relleu al capítol 7.2, els grans equipaments culturals del país han viscut un fort impuls en els darrers anys amb l'augment de les aportacions de la Generalitat, amb la posada en marxa de nous espais i nous serveis i amb la configuració de consorcis públics i fundacions privades. Aquests consorcis acostumen a establir amb les administracions públiques/fundacions que els integren un contracte programa de caràcter plurianual en el qual s'inclouen, entre d'altres aspectes, els projectes estratègics, el programa plurianual d'activitats o les aportacions econòmiques de cadascuna de les administracions/fundacions consorciades.

Entre els objectius del Govern de la Generalitat per al període 2007-2010 destaca l'impuls d'una Anella Cultural, que afavorirà la interacció entre els diferents equipaments, de manera que les grans infraestructures nacionals siguin els models i punts de referència al territori (vegeu també el capítol 4.2.11).

Pel que fa a iniciatives de col·laboració entre grans equipaments culturals, cal destacar els projectes de col·laboració conjunts entre el Museu Nacional del Prado i el MNAC en les àrees de formació i conservació, i en l'organització i producció d'exposicions temporals, o l'acord entre el Teatro Real de Madrid i el Teatre del Liceu de Barcelona, signat al desembre

de 2008, per portar a terme una política conjunta de desenvolupament i difusió de l'òpera en els seus respectius territoris. El Govern també ha impulsat la coordinació entre grans equipaments públics i privats amb l'objectiu de potenciar el treball en xarxa, de maximitzar les potencialitats dels diferents equipaments, així com l'accés i la circulació dels continguts i obres entre ells.

En els darrers anys, a l'igual que a la resta de l'Estat espanyol, algunes grans institucions culturals han introduït canvis en els procediments de nomenament dels seus directors. Amb aquests canvis, el Govern ha pretès millorar l'objectivitat, professionalitat i transparència del procés de selecció dels candidats. Aquests nous processos s'han aplicat en el nomenament dels directors del Museu Picasso i del MNAC. El 2005, el MNAC va convocar un concurs internacional per seleccionar un nou director. Una comissió internacional d'experts va ser l'encarregada d'avaluar el perfil professional dels candidats i d'assessorar el Patronat del Museu en la seva decisió. El 2006, l'Ajuntament de Barcelona, considerant vàlid aquest procediment, va fer públiques les bases per a la convocatòria destinada a cobrir la plaça vacant de la direcció del Museu Picasso, amb un procediment molt similar. El 2009, el CoNCA i el Consell de la Cultura de Barcelona van convocar un concurs internacional per proveir la direcció del Canòdrom, el futur nou Centre d'Art Contemporani de Barcelona; més recentment, l'ICIC ha seguit un procediment similar per tal de cobrir la plaça de direcció de la Filmoteca de Catalunya.²⁰⁶

L'estímul a les fórmules d'autogestió ha anat lligat a l'increment dels recursos procedents del sector privat. La cerca d'aquests recursos ha implicat també majors graus de cooperació amb els cercles de negocis locals, alhora que ha permès als administradors locals guanyar experiència en tècniques de gestió més modernes i innovadores. Un exemple és el MACBA, gestionat pel consorci format per l'Ajuntament de Barcelona, el Govern de Catalunya, i la Fundació MACBA, de la qual són membres empreses del sector privat que tenen com a objectiu principal l'increment de fons que els permetin la compra d'obra per al museu, de la qual la Fundació en serà la propietària.

Algunes grans institucions culturals han introduït canvis en els procediments de nomenament dels seus directors

Notes

²⁰⁰ Herrero, R. "Els límits i les potencialitats imposats pel marc legal i procedimental". A: BONET, L. [coord.] *Externalització de serveis culturals públics: qualitat i eficiència en la cooperació públic-privat*. Barcelona: Bissap Consulting, 2008.

²⁰¹ Ídem.

²⁰² http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Axiu/Axius%20GT/Indicadors_estadistiques_culturals_Catalunya.pdf

²⁰³ <http://www.firatarrega.cat>

²⁰⁴ <http://www.casadelamusica.cat>

²⁰⁵ <http://www.tardorart.com>

²⁰⁶ <http://cultura.gencat.cat/filmo>

FOMENT DE LA CREATIVITAT I LA PARTICIPACIÓ

8.1 Suport a artistes i altres treballadors creatius

8.1.1 Panorama de les estratègies, programes i formes directes o indirectes de suport

L'impuls a la creació cultural i artística ha estat un dels temes prioritaris en el Pla de Govern 2007-2010 de la Generalitat de Catalunya. El DCMC, a través del CoNCA, té entre els seus objectius decidir sobre el suport a creadors i entitats pel que fa a la promoció, el foment, la difusió i la projecció de la creació artística. Entre els ajuts atorgats, cal destacar les beques per a la formació, el perfeccionament, la recerca i la creació en els àmbits artístics (vegeu el capítol 8.1.2).

En l'àmbit de la creativitat artística i la innovació s'ha engegat el projecte *DISONANCIAS_Catalunya*, amb el suport del DCMC i de l'Agència de suport a l'empresa catalana, ACCIÓ. Aquest programa de mediació i impuls de les relacions entre artistes i empreses localitzades a Catalunya pretén estimular la innovació i transmetre a la societat la importància de desenvolupar entorns creatius.

Pel que fa a àmbits específics, el *Pla integral del circ*,²⁰⁷ presentat el 2008, és fruit del consens entre el DCMC i l'Associació de Professionals del Circ de Catalunya²⁰⁸ i té com a principals objectius dignificar i professionalitzar el sector, estimular el talent i la creativitat, garantint l'exhibició en condicions adequades, així com dinamitzar econòmicament el sector. En el marc d'aquest Pla, el Govern col·labora amb l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú donant suport a La Vela, un centre de creació i residència per a companyies de circ, en funcionament des del 2006.

L'octubre del 2009 es va presentar el *Pla integral de la dansa*,²⁰⁹ una iniciativa impulsada pel DCMC, l'Associació de Professionals de la Dansa de Catalunya²¹⁰ i l'Associació de Companyies Professionals de Dansa de Catalunya,²¹¹ i assumida pel CoNCA. El Pla, que estableix les línies marc d'actuació en el sector, té com a objectius nodrir el talent i la creativitat; generar i millorar les oportunitats de treball; apropar la dansa als nous públics, i impulsar la reflexió i el debat.

Més recentment, al maig del 2010, es va presentar el *Pla integral de les arts escèniques i musicals per a tots els públics*.²¹² Consensuat amb el sector i amb un horitzó de vuit anys, el Pla està dirigit a millorar les condicions de producció, exhibició i distribució de les arts escèniques i musicals per a tots els públics a Catalunya.

A mitjan 2010 el CoNCA va fer públic el *Codi de bones pràctiques en l'àmbit de la creació i de la interpretació musicals*,²¹³ elaborat a petició d'alguns representants del sector musical. Entre els objectius del codi destaquen la defensa dels interessos artístics de creadors i intèrprets musicals, així com la millora de les relacions d'aquest col·lectiu i la resta de professionals del sector a Catalunya.

Per la seva banda, l'ICIC, adscrit al DCMC, atorga subvencions a empreses del sector audiovisual, la música, el teatre, el circ, les arts visuals, l'edició i els mitjans de comunicació. A més de les ajudes destinades a la producció i al desenvolupament empresarial, n'hi ha d'altres que contribueixen de manera important a la difusió, la comercialització i la distri-

bució de l'obra dels artistes catalans; tal és el cas de les subvencions destinades a l'organització de fires i mercats especialitzats, a l'assistència i participació en esdeveniments internacionals, a activitats de difusió de la programació i propostes artístiques, a l'organització d'activitats i esdeveniments que contribueixen a la promoció dels sectors de la música, l'audiovisual, el teatre, el circ i les arts visuals de caràcter profes-

El Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, a través del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, decideix sobre el suport a la creació artística

sional, així com a cobrir les despeses de desplaçaments de companyies catalanes d'arts escèniques per a les representacions dels seus espectacles per a públic familiar a les Illes Balears. En el terreny audiovisual hi ha programes que estimulen de manera més directa la creació artística (per exemple, els destinats a la producció del primer o segon llargmetratge d'un nou realitzador, la creació de guions, obres que apostin per la innovació i experimentació o a la difusió del cinema d'autor).

En el marc de les polítiques de suport a la música catalana, l'ICIC va presentar l'octubre de 2009 un circuit permanent d'intercanvi de grups musicals entre Catalunya, les Illes Balears, el País Basc i Galícia anomenat *Catalan Music on Tour*, una iniciativa que rep la col·laboració dels governs respectius. Posteriorment, al setembre del 2010, l'ICIC va signar un acord amb la cadena de supermercats Bonpreu per a la programació de música catalana i l'emissió de càpsules informatives sobre la creació musical a Catalunya en tots els establiments. També en l'àmbit musical, al 2010, el DCMC va donar a conèixer una nova política de suport a les formacions musicals estables de Catalunya, que inclou nous criteris d'atorgament de subvencions i una estratègia de compromisos dels programadors vers les formacions estables. Aquesta nova política ha implicat també una modificació del període subvencionable i ha permès que, a més de les orquestres convencionals, optin als ajuts les big bands de jazz i les agrupacions corals.

Així mateix, la Subdirecció General de Difusió Artística, adscrita a la Direcció General de Cooperació Cultural de la Generalitat de Catalunya, té entre les seves funcions definir i dinamitzar el sistema de difusió de les arts de Catalunya. L'Àrea de Difusió i Cooperació Artística d'aquesta Subdirecció té com a objectiu promoure els continguts artístics professionals d'arts escèniques, música i arts visuals en coordinació amb la resta d'administracions i agents del sector. En aquest sentit, el Govern català preveu la creació de l'Agència de Difusió Artística per impulsar un circuit de programació i exhibició que permeti facilitar la contractació i promogui la circulació de les produccions culturals en el país.

La difusió de la producció artística catalana també troba suport en altres entitats i nivells de govern. L'IRL, per exemple, atorga suport per a activitats de promoció exterior de la literatura catalana i per a la traducció d'obres originals en llengua catalana. Gràcies a l'impuls d'aquesta entitat, per primera vegada, al 2009, Catalunya va tenir un pavelló propi a la secció *Eventi Collaterali de la Biennial d'Art de Venècia*, un dels esdeveniments internacionals més importants d'art contemporani.

A escala provincial, l'ODA de la Diputació de Barcelona promou projectes de cooperació per a la difusió de les arts en els municipis, per a això desenvolupa diferents programes i accions, tals com: el *Circuit d'espectacles professionals*, per promoure i coordinar la distribució d'espectacles entre els teatres municipals; l'*Agenda ODart*, per informar de les programacions municipals d'arts visuals; el *Programa d'arts visuals*, per donar suport a les polítiques municipals d'art contemporani; o Totdansa, una estratègia de suport i promoció de la dansa en l'àmbit local.

A escala municipal, el *Pla estratègic de cultura de Barcelona* (2006) inclou el programa *Barcelona laboratori*, adreçat a potenciar totes les condicions que fan possible ampliar la base creativa de la ciutat, en tots els àmbits de l'expressió artística i del pensament, a través d'un seguit de projectes (com ara les fàbriques de creació en recintes industrials en desús que transformaran sis espais i que estaran acabades en el 2012, l'elaboració d'un pla d'espais intermedis per a les arts en moviment, o la creació de centres per a les arts visuals, la creació i producció multimèdia i el circ), molts d'aquests encara en fase inicial o de desenvolupament. Un altre dels programes continguts en el Pla és el reforç de la condició de capitalitat cultural de Barcelona, a través d'un conjunt de programes, projectes i accions en cooperació amb el Govern de Catalunya i l'Estat espanyol. Entre d'altres, els projectes contemporen la Casa del Cinema, el Centre de la Imatge en el Palau de la Virreina i el DHUB, que acollirà el Museu de les Arts Decoratives, el Museu Tèxtil i d'Indumentària i el Gabinet de les Arts Gràfiques.

A Tarragona, l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament impulsa una convocatòria per a projectes culturals singulars, que inclou activitats formatives en el camp de la creació artística i literària, i coorganitza, amb el DCMC, l'*SCAN Manifestació Fotogràfica*, una aposta estratègica per consolidar la ciutat

La difusió de la producció artística catalana troba suport en diverses entitats i nivells de govern

A partir del 2010, el Consell Nacional de la Cultura i de les Arts ha posat en marxa un nou sistema d'ajuts tenint en compte les opinions de creadors i associacions

com a capital cultural de la fotografia. La Diputació de Girona, com a membre del Fons de Cooperació Cultural Local, atorga subvencions als plans, projectes, programacions, activitats i accions dels ajuntaments que estiguin relacionats amb programacions estables d'arts escèniques, dansa i música; premis literaris i artístics; educació artística; creació i producció literària, artística i musical; noves tecnologies aplicades a les arts; festivals, concerts, concursos i cicles de diverses manifestacions artístiques. L'IEI de

la Diputació de Lleida dóna ajuts a la programació d'activitats fetes per grups i artistes inclosos en el Catàleg de Programació de l'Oferta Cultural de l'Institut, a centres d'ensenyament musical i a produccions teatrals, musicals, d'arts plàstiques i d'arts audiovisuals en llengua catalana.

8.1.2 Fons especials per als artistes

A Espanya, la quantitat de fons específicament destinats a artistes és reduïda. Cal destacar, però, el *Fons de Protecció Cinematogràfica*, que té com objectiu protegir i donar suport a la indústria cinematogràfica del territori. Gestionat per l'ICAA, el fons subvenciona bàsicament companyies cinematogràfiques. No obstant això, les ajudes atorgades a guions o curtmetratges poden considerar-se com ajudes a artistes individuals.

Pel que fa a la recaptació de fons a partir dels drets d'autor, la Llei 23/2006 que modifica el text refós de la Llei de propietat intel·lectual del 1996 ha donat lloc a intensos debats marcats pels conflictes d'interessos entre els diferents agents implicats (aquest és el cas, per exemple, de l'extensió dels drets d'autor a suports digitals). En el cas del llibre, després d'un llarg procés de litigi en el Tribunal de Justícia de la UE, la Llei de la lectura, del llibre i de les biblioteques (10/2007) i, en particular, la introducció d'un cànon aplicat al préstec de llibres per part de biblioteques, museus o arxius ha significat la modificació d'alguns aspectes de la Llei de propietat intel·lectual. Amb l'excepció d'aquelles que es trobin en municipis de menys de 5.000 habitants o que siguin part de centres educatius, les biblioteques tenen l'obligació de pagar 0,2 euros per cada exemplar adquirit en préstec.

Al juliol del 2009, el CoNCA va llançar una enquesta als creadors, els artistes i les organitzacions culturals de Catalunya sobre els fons per a projectes de creació artística i pensament contemporani, abans gestionats per l'EADC. Els resultats obtinguts,²¹⁴ fets públics al novembre del 2009, han permès al Consell analitzar les necessitats del sector i dissenyar els ajuts per fer-los més transparents, eficaços i entenedors. Així, a partir del 2010, el CoNCA ha posat en marxa un nou sistema d'ajuts que segmenta les principals convocatòries per àmbits, convocant en règim de concurrència competitiva: beques per a la formació i el perfeccionament en els àmbits de les arts visuals, les arts escèniques i la música, i per a la recerca i la creació en els àmbits artístics i del pensament; subvencions per a activitats que articulin els sectors professionals en els àmbits de les arts escèniques, la música, les arts visuals i el pensament; i subvencions per a projectes artístics de caràcter professional de formació, creació, producció, exhibició i difusió en l'àmbit del circ, el teatre, la dansa, la música i les arts visuals.²¹⁵

La Diputació de Girona en el seu Pla estratègic de subvencions de cultura (2009-2011) també estableix un *Fons de Creació i Producció d'Arts* dirigit a organitzacions no lucratives, empreses i particulars amb l'objectiu de garantir el treball de la societat civil, dels emprenedors i de la ciutadania en els àmbits de la creació, producció, exhibició i difusió de les arts escèniques i la música.

8.1.3 Subvencions, premis, beques

Pel que fa a l'Estat, l'MCU, a través dels diferents organismes (Direcció General de Belles Arts i Béns Culturals; Direcció General del Llibre, Arxius i Biblioteques; INAEM; ICAA) és la instància responsable dels premis i beques de major rellevància.

Des d'un punt de vista autonòmic, les beques i subvencions són variades quant a les seves finalitats (suport a la creació,

formació, difusió, etc.), els llenguatges artístics i el nivell de professionalització en què se situen. Destaquen, però, les beques i subvencions que atorga el CoNCA (vegeu també el capítol 8.1.2). La web del DCMC inclou una secció²¹⁶ amb la relació de les últimes convocatòries de beques i subvencions que han estat publicades en el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya.

Per la seva banda, la ILC atorga subvencions a la creació, l'edició, la difusió i la investigació en l'àmbit de la literatura catalana, així com a la traducció i edició d'obres literàries al català i a l'aranès. I l'IRL afavoreix la presència exterior de la cultura catalana i atorga subvencions destinades a donar suport al desplaçament dels artistes.

Altres organismes o dependències ofereixen diversos suports al desenvolupament de projectes fets per creadors emergents. Així, la Secretaria de Joventut de la Generalitat de Catalunya, per exemple, té convocatòries específiques per a àrees com la producció audiovisual, la fotografia, la música, el disseny o el còmic. El programa *Art Emergent*, organitzat pels Serveis Territorials de Cultura a Tarragona, rep propostes d'exposicions per part de joves artistes inèdits pel que fa a la publicació del catàleg propi. L'Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Tarragona ofereix beques perquè joves creadors assisteixin a activitats d'alt nivell fora de Catalunya. Altres suports es tradueixen en espais d'exhibició i plataformes de promoció; tal és el cas del Barcelona VisualSound,²¹⁷ festival audiovisual de creació jove, organitzat per vuit equipaments municipals de Barcelona, juntament amb la regidoria de dones i joventut de l'Ajuntament de Barcelona.

Quant a premis, els més rellevants són la Nit de Santa Llúcia o la Festa de les Lletres Catalanes que es remunta a l'any 1951, i els Premis Nacionals de Cultura, instituïts per la Generalitat el 1982, i que inclouen, entre d'altres, les categories següents: Arquitectura i Espai Públic, Arts Visuals, Audiovisual, Cinema, Circ, Còmic, Cultura Popular, Dansa, Disseny, Literatura, Música, Teatre i a la Trajectòria Professional i Artística. Els Premis Nacionals de Cultura que, des del 2009, atorga el CoNCA, es concedeixen anualment a persones o entitats per les aportacions o activitats més rellevants en cadascun dels respectius àmbits culturals, i que han estat desenvolupades durant l'any anterior. Recentment, el plenari del CoNCA ha aprovat un projecte de decret que reuneix en un sol text jurídic tota la normativa relativa a aquests premis. Mitjançant aquesta disposició es preveu incloure properament les categories de Gastronomia i Traducció als Premis Nacionals de Cultura.

Altres premis d'importància són el Premi Sant Jordi a la Innovació Cinematogràfica, instituït per Ràdio Nacional d'Espanya i promogut per l'ICIC; els Premis Ciutat de Barcelona que atorga anualment l'ICUB, organisme dependent de l'Ajuntament de Barcelona, entre les categories del qual destaquen: Arts Escèniques, Arts Plàstiques, Audiovisual, Música, Dansa, Traducció en Llengua Catalana, Literatura en Llengua Catalana i Castellana, Assaig, Mitjans de Comunicació, Arquitectura i Urbanisme, Disseny i Multimèdia, i els Premis Miramar a la creativitat audiovisual convocats pel Consell Assessor de RTVE a Catalunya amb l'objectiu de descobrir nous talents del sector audiovisual i reconèixer la trajectòria dels professionals més destacats.

Així mateix, hi ha diversos premis atorgats per altres nivells locals de govern com ara el premi de projectes d'arts escèniques (Ajuntament de Lleida); els premis Tapiró de pintura i Julio Antonio d'escultura (Diputació de Tarragona); i els premis literaris Ciutat de Tarragona, el premi beca Xavier Gols de composició, el premi beca Domènec Guansé de creació literària, el premi beca Ernest Vilches de curtmetratge, el premi beca Metropol a la creació escènica i el premi beca Carles Mani d'arts visuals (tots de l'Ajuntament de Tarragona). A més, l'IEI atorga anualment el premi d'investigació musical Emili Pujol, el premi de fotografia Ton Sirera, el premi de poesia Les Talúries, el premi de prosa Les Talúries, el premi de teatre o guió d'espectacle teatral Les Talúries i el premi de *ranconte en occitan* Les Talúries.

**La Institució de les Lletres
Catalanes atorga subvencions a la
creació, edició, difusió i
investigació en l'àmbit de la
literatura catalana**

**Els Premis Nacionals de Cultura,
instituïts el 1982, es concedeixen
anualment a persones o entitats
per les aportacions o activitats
més rellevants en diversos àmbits
culturals**

8.1.4 Suport a associacions o sindicats d'artistes professionals

Tot i que no hi ha suport estable per a les associacions o sindicats d'artistes, aquests poden sol·licitar subvencions anuals canalitzades mitjançant programes d'ajuts a sectors específics.

La Secretaria d'Acció Ciutadana de la Generalitat de Catalunya dona suport a activitats puntuals d'entitats sense ànim de lucre mitjançant un seguit de recursos relacionats amb la seva programació, difusió i organització. L'ICIC també con-

Les associacions o sindicats d'artistes poden sol·licitar subvencions anuals canalitzades mitjançant programes d'ajuts a sectors específics

cedeix subvencions a associacions i fundacions que desenvolupin activitats en el camp de les arts escèniques, les arts visuals, el sector editorial, musical i multimèdia per assistir i participar a fires, festivals i mercats internacionals. L'IEI de la Diputació de Lleida atorga ajuts per a projectes culturals dirigits a associacions culturals sense ànim de lucre. La Diputació de Girona, en el marc del *Fons d'Associacionisme Cultural*, ofereix subvencions a les associacions no lucratives de les comarques gironines perquè duguin a terme els seus projectes i activitats. A més, disposa del Programa R+D+I dirigit al finançament de projectes de re-

cerca relatius a les dinàmiques culturals, sectorials o territorials de les comarques gironines, i del *Fons d'Inversions en Immobles d'Interès Patrimonial*, perquè les organitzacions no lucratives i els particulars de la demarcació puguin finançar la restauració i conservació de béns culturals.

8.2 Consum i participació cultural

8.2.1 Tendències i xifres

Consum cultural

Les dades sobre consum cultural corresponents a l'any 2004 que apareixen en aquest apartat han estat extretes de l'*Encuesta Continua de Presupuestos Familiares (ECPF)*. Base 1997,²¹⁸ mentre que les xifres del 2008 provenen de l'*EPF*. Base 2006, ambdues elaborades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE) d'Espanya.

Tal i com s'observa en la Taula 1, l'evolució de la despesa total de les llars catalanes en béns i serveis culturals al llarg del període 2004-2008 ha estat positiva, i ha passat dels 1.660,0 milions d'euros a inicis del període, als 3.233,7 de l'any 2008, tendència que també s'observa a l'Estat espanyol. Pel que fa a la despesa mitjana de les llars catalanes i per persona, s'observa també un creixement al llarg dels cinc anys considerats. Així, mentre que en el 2004, cada família gastava de mitjana 690,3 euros en aquesta rubrica, en el 2008 aquesta despesa va pujar a 1.173,7 euros anuals. En el cas de la despesa per càpita, va passar de 248,8 euros, l'any 2004, a 447,3 euros, l'any 2008. La despesa mitjana a Catalunya per llar i per persona és superior respecte a Espanya al llarg de tot el període. Així, en el conjunt de l'Estat, la despesa mitjana de les famílies va ser de 645,4 euros l'any 2004 i de 997,2 euros l'any 2008; mentre que la despesa per persona va ser de 221,3 euros i 368,3 euros, respectivament.

Per tipus de béns i serveis, les categories de despesa que mostren una tendència a l'alça són els espectacles (que passen de representar el 7,8% de la despesa total de les llars en cultura l'any 2004 al 12,3% al 2008), la compra d'equips per al tractament de la informació i Internet (que passa del 14,8% en el 2004 al 29,3% en el 2008), així com la d'aparells audiovisuals, fotogràfics, cinematogràfics i òptics (que passa del 15,1% en el 2004 al 16,3% en el 2008). Res-

Al llarg del període 2004-2008 la despesa mitjana en cultura per llar i per persona a Catalunya ha estat superior respecte a la d'Espanya

pecte a la despesa mitjana de les llars i la despesa mitjana per càpita l'any 2008, destaca per damunt de tot la compra d'equips i accessoris audiovisuals, de tractament de la informació i Internet (534,5 i 203,7 euros, respectivament), seguida del consum de serveis culturals (331,0 i 126,1 euros, respectivament).

Participació cultural

Les dades sobre participació cultural a Catalunya procedeixen de l'*Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España*,²¹⁹ feta per l'MCU. Aquesta enquesta és una investigació dirigida a una mostra de 16 mil persones de 15 anys o

Taula 1. Despesa total i mitjana de consum cultural de les llars i despesa per càpita, per grups i subgrups de despesa, 2004 i 2008

Tipus de béns i serveis	Despesa total de les llars (milions d'euros i percentatges)				Despesa mitjana de les llars (euros)		Despesa mitjana per càpita (euros)	
	2004	%	2008	%	2004	2008	2004	2008
Llibre i publicacions periòdiques	513,5	30,9	580,0	17,9	213,5	210,5	77,0	80,2
<i>Llibre no de text</i>	160,9	9,7	256,8	7,9	66,9	93,2	-	-
<i>Publicacions periòdiques</i>	352,6	21,2	323,2	10,0	146,6	117,3	-	-
Serveis culturals	463,9	27,9	911,8	28,2	192,9	331,0	68,5	126,1
<i>Espectacles (cinemes, teatres i altres)</i>	130,0	7,8	399,1	12,3	54,0	144,9	-	-
<i>Altres serveis culturals</i>	333,9	20,1	512,7	15,9	138,9	186,1	-	-
Equips i accessoris audiovisuals, de tractament de la informació i internet	495,1	29,8	1.472,5	45,5	205,9	534,5	74,2	203,7
<i>Equips audiovisuals, fotogràfics, cinematogràfics i òptics</i>	250,0	15,1	526,1	16,3	103,9	191,0	-	-
<i>Tractament de la informació i Internet</i>	245,2	14,8	946,4	29,3	102,2	343,5	-	-
Altres béns i serveis	187,5	11,3	269,4	8,3	78,0	97,8	28,1	37,3
<i>Suport per a l'enregistrament d'imatge, so i dades</i>	116,1	7,0	166,0	5,1	48,3	60,3	-	-
<i>Altres</i>	71,4	4,3	103,4	3,2	29,7	37,5	-	-
Total	1.660,0	100,0	3.233,7	100,0	690,3	1.173,7	248,8	447,3

Font: ECPF. Base 1997 / *EPF. Base 2006 de l'INE (diversos anys)

més residents a Espanya. Tot i l'existència de l'*Enquesta de consum i pràctiques culturals de Catalunya* feta pel DCMC s'ha optat per utilitzar la primera de les fonts per tal de facilitar la comparació amb la resta d'Espanya.

Els resultats de la Taula 2 mostren com les majors audiències per a continguts culturals són els espectadors de televisió (95,9%, en el període 2002-2003, i 98,1%, en el període 2006-2007), seguits pels lectors de diaris (73,1% i 74,3%, respectivament), pels que escolten la ràdio (62,3% i 59,0%, respectivament) i pels que van al cinema (63,6% i 56,9%, respectivament). Gairebé el 60% dels catalans enquestats al 2006-2007 va llegir algun llibre no relacionat amb la professió o els estudis i, en el mateix període, un 49% va afirmar utilitzar amb freqüència l'ordinador personal. Les pràctiques culturals de menor interès són l'assistència a espectacles de sarsuela, òpera i dansa, que romanen entre els interessos de la minoria. En el 2006-2007, només un 1% de la població va declarar haver assistit a un espectacle de sarsuela, un 3,2%, a un espectacle d'òpera i un 4,9%, a un espectacle de dansa en el darrer any.

Pel que fa als canvis produïts entre el 2002-2003 i el 2006-2007:

- L'assistència a espectacles d'arts escèniques continua sent una pràctica d'interès minoritari. El teatre és l'únic àmbit on la

Les majors audiències per a continguts culturals són els espectadors de televisió

Taula 2. Població que en el darrer any ha realitzat o ha assistit a alguna activitat cultural a Catalunya, en % del total de la població, 2002-2007

	2002-2003	2006-2007
Activitats fortament subvencionades per l'estat		
Teatre	29,8	22,6
Òpera	4,5	3,2
Sarsuela	2,2	1,0
Dansa	7,1	4,9
Concerts de música clàssica	12,0	8,2
Biblioteques	26,6	19,4
Museus	34,2	31,0
Monuments	36,0	28,0
Centres culturals	16,6	20,8
Activitats sense grans subsidis		
Cinema	63,6	56,9
Llegir llibres no relacionats amb la professió o els estudis	48,6	57,0
Llegir la premsa (al menys una vegada al mes)	73,1	74,3
Veure vídeos diàriament	4,2	2,2
Veure la televisió	95,9	98,1
Escollir la ràdio diàriament	62,3	59,0
Ordinador personal (freqüentment)	35,0	49,1
Internet (al menys un cop al dia)	26,6	26,0

Font: Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España del MCU (diversos anys)

participació supera el 20%. No obstant això, entre el període 2002-2007, s'ha produït un descens en l'assistència a tots els espectacles escènics. Aquest descens que es produeix també a la resta d'Espanya continua situant Catalunya per damunt de la mitjana espanyola en l'assistència a espectacles de teatre i òpera.

- El creixement més significatiu es dona en l'ús de l'ordinador personal (que passa de ser una pràctica del 35% de la població en el 2002-2003 a una pràctica del 49,1%, en el 2006-2007). Cal assenyalar també que l'ús d'Internet entre la població s'ha mantingut estable al llarg d'aquest període, al voltant del 26%. En ambdós casos, els percentatges se situen per damunt de la mitjana de l'Estat espanyol.
- Les xifres de lectura de llibres no relacionats amb la professió o els estudis experimenten una tendència creixent, de manera que la proporció de lectors passa del 48,6%, en el període 2002-2003, al 57%, en el període 2006-2007; a més, es produeix un lleu augment en la lectura de premsa. Per altra banda, les xifres de persones que van assistir a les biblioteques mostren un descens, que va del 26,6%, en el període 2002-2003, al 19,4%, en el període 2006-2007. En tots aquests casos les pràctiques dels catalans se situen per damunt de la mitjana espanyola.
- Tot i que l'assistència al cinema continua sent una de les activitats més populars entre la població de Catalunya, en el període 2002-2007 s'observa un descens en la participació, que ha passat del 63,6% al 56,9%. Tendència que també s'observa a la resta de l'Estat espanyol i que continua situant Catalunya per damunt de la mitjana espanyola.

El creixement més significatiu entre el 2002-2003 i el 2006-2007 es dona en l'ús de l'ordinador personal

- Mentre que les visites als centres culturals han augmentat en més

de 4 punts percentuals, i gairebé arriben al 21% de la població, en el període 2006-2007, el nombre de visitants a museus i monuments ha disminuït en el mateix període. En tots els casos, les visites a aquests equipaments culturals se situen per sota de la mitjana de l'Estat espanyol.

Recentment, el DCMC, el Departament d'Educació i l'Institut d'Estadística de Catalunya han elaborat l'*Enquesta de consum i pràctiques culturals infantils 2007-2008*²²⁰ centrada en la població de 6 a 14 anys. L'enquesta revela com les activitats culturals més habituals en aquest segment de població són l'audiència de televisió (98%), l'audició de música (97,9%), l'ús de l'ordinador (92,2%), la lectura de llibres (90,5%) i l'ús de videojocs (89,5%). Quant a les principals pràctiques culturals, el 94,9% dels infants enquestats ha assistit al cinema, el 78,9% ha visitat museus i el 76% ha anat al circ alguna vegada al llarg de la seva vida; en l'extrem oposat, només un 58,8% ha visitat galeries d'art i un 37,4% ha assistit a espectacles de dansa. Dibuixar i pintar, fer treballs manuals o fer fotografies o vídeo també són activitats fetes amb freqüència (81,6%, 72,5% i 66,9% respectivament), al contrari de practicar dansa, fer teatre o cantar en grup (32,3%, 31,5% i 26,5% respectivament).

Pel que fa als trets lingüístics i les pràctiques culturals i de lleure de la població immigrada, estudis recents revelen interessants dades sobre els hàbits d'aquest sector de la població. Així, veure la televisió, un vídeo o un DVD és l'activitat d'oci favorita de la majoria dels immigrants quan són a casa, molt més que llegir o escoltar música, que són les activitats que van a continuació en ordre de preferència; una menor proporció d'entrevistats s'inclina per l'ús d'Internet. Pel que fa a les activitats fora de la llar, la majoria prefereix passejar o sortir amb els amics, mentre que assistir al cinema és l'activitat menys practicada. Entre els immigrants que viuen a Catalunya, la televisió supera en audiència la ràdio, i es prefereixen sobretot les cadenes i emissores estatals i amb programacions en castellà. Quant a la premsa, al voltant d'una tercera part dels entrevistats declara llegir-la diàriament. Pel que fa a l'ús d'equipaments culturals, les dades posen de manifest una assistència escassa al teatre, als museus i a les exposicions.²²¹

Els immigrants que viuen a Catalunya prefereixen la televisió a la ràdio, sobretot les cadenes i emissores estatals i amb programacions en castellà

Per altra banda, cal destacar el *Baròmetre de la comunicació i la cultura*,²²² estudi impulsat per la Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura que analitza les audiències dels mitjans de comunicació i els consums culturals en els territoris de parla catalana (Catalunya, País Valencià i Illes Balears), i que inclou informació bàsica per a la definició d'estratègies i polítiques dels diferents agents del sector de la comunicació i la cultura (e.g. audiències significatives, perfils sociodemogràfic, sociolingüístic i ideològic, estils de vida i factors explicatius del consum). Les dades de la *4a onada 2010*, relatives al període comprès entre setembre de 2009 i agost de 2010, posen de relleu que a Catalunya, pel que fa a les edats, el major nivell d'usuaris d'Internet, espectadors de cinema i l'audiència general del medi exterior es concentra en persones de 14 a 24 anys; els lectors de revistes i publicacions periòdiques, oients de ràdio i usuaris de telefonia mòbil predominen en la població d'entre 25 i 44 anys; les persones de 45 a 64 anys prefereixen llegir els diaris i suplementos, mentre que la majoria d'espectadors de televisió i usuaris de telefonia fixa tenen 65 anys o més. Pel que fa a la variable gènere, el major percentatge són homes, excepte els lectors de revistes i els usuaris de telefonia fixa, que són en la seva majoria dones. Quant a la llengua habitual de consum predomina el català, exceptuant l'audiència general del medi exterior i els usuaris de telefonia mòbil, que majoritàriament parlen castellà. Partint de les dades recollides en les darreres onze onades del *Baròmetre de la Comunicació i la Cultura*, l'anàlisi anomenada *La dieta cultural dels catalans*²²³ aprofundeix en els consums culturals de la població, quant a llibres, cinema, música, videojocs, concerts, espectacles i exposicions. Segons aquesta anàlisi, tots els consums culturals s'han incrementat en els darrers dos anys encara que amb intensitat diferent, i tot i que un 4,7% de la població de més de 14 anys no fa cap consum cultural. Escoltar música és el consum predominant entre el 88,3% de la població enquestada, mentre que el consum de videojocs és el menys estès, però el que ha viscut l'increment més important en els darrers dos anys (21,3%). Predomina el consum de propostes culturals en castellà, amb excepció de les exposicions i els espectacles, tot i que les persones que parlen català habitualment consumeixen més.

El nivell de participació en activitats culturals varia de forma significativa en els diferents municipis de la província de Barcelona

En darrer terme, l'*Oficina d'Estudis i Recursos Culturals* de la Diputació de Barcelona va fer el Demoscerc 2005,²²⁴ una enquesta d'hàbits i consum cultural a 17 municipis de la província de Barcelona. Els resultats mostren que gairebé el 60% de la població ha fet, durant els darrers 12 mesos, alguna de les activitats culturals que formen el nucli de la intervenció pública local. L'assistència a biblioteques constitueix la pràctica

més habitual entre aquest grup d'activitats. El nivell de participació en activitats culturals varia de forma significativa en els 17 municipis de l'enquesta. El lloc preferent per fer les activitats varia en funció de les pràctiques: les visites a biblioteques es fan a equipaments dels municipis de residència en gairebé el 90% dels casos, mentre que l'assistència al teatre i als espectacles de música en viu es fa de forma preferent a Barcelona. Pel que fa a les variables personals, hi ha una relació directa entre el nivell d'estudis i el grau de participació en la vida cultural i, en general, el nivell de participació és més alt en el grup d'edat més jove (d'entre 15 i 24 anys), però aquesta participació tendeix a ser ocasional i poc regular. No s'observen variacions significatives entre el nivell de participació d'homes i dones. Prop del 40% de les persones enquestades declara no haver participat en cap de les activitats considerades de referència —biblioteca, museu, exposició, teatre, concert, etc. En alguns municipis, aquestes persones superen el 45% de la població.

8.2.2 Polítiques i programes

Un dels principals objectius de la Generalitat de Catalunya és "avançar en l'accés a la cultura de tota la ciutadania garantint els drets culturals i assegurant l'equilibri territorial de les programacions i els equipaments" (Pla de Govern 2007-2010). En aquesta línia, el *Pla de xoc d'equipaments culturals 2005-2007* va ser concebut per garantir la igualtat d'oportunitats en l'accés a la cultura a través del desplegament en tot l'àmbit territorial d'una xarxa d'equipaments culturals de qualitat (equipaments escènics i d'arts visuals, centres culturals polivalents, centres de producció i creació artística i així com comarcals) en col·laboració amb els municipis. El Pla es va concretar en una convocatòria pública d'ajut als ajuntaments per renovar o construir al seu municipi un equipament cultural. El nou *Pla d'equipaments culturals de Catalunya 2010-2020* (PEC Cat),²²⁵ elaborat pel DCMC juntament amb les administracions locals, constitueix un dels projectes clau d'aquesta legislatura. Aquest Pla, aprovat pel Govern al març del 2010, contempla per primera vegada en una visió de conjunt i des d'una mirada territorial la totalitat d'equipaments culturals —així com de les activitats que acullen—, que són considerats essencials per garantir l'accés a la cultura de tots els ciutadans. Amb l'objectiu d'equilibrar territorialment l'oferta, el PEC Cat 2010-2020 persegueix definir la dotació d'equipaments culturals bàsics de Catalunya i establir els criteris per tal de prioritzar les inversions de la Generalitat necessàries per cofinançar la seva construcció o reforma, a través de programes de subvencions als ens locals. Segons el Pla, s'haurien de crear 395 equipaments culturals en els propers 10 anys per cobrir aquestes necessitats.

Paral·lelament al PECCat, al març del 2010 es va presentar el *Pla d'equipaments culturals de Tarragona*. Treballat conjuntament amb el DCMC, aquest Pla haurà de servir de full de ruta en els propers anys per posar fi a les mancances de la ciutat en matèria d'infraestructures culturals. Prèviament a l'aprovació definitiva del Pla per part de l'Ajuntament de Tarragona s'ha obert un període de recepció de noves aportacions al document.

La Subdirecció General d'Equipaments Culturals del DCMC ha obert una convocatòria l'any 2010 dirigida a la redacció o actualització dels plans locals d'equipaments culturals i a fer estudis de programació i de plans de viabilitat d'equipaments culturals, i a prestar-los assessorament general.

El Pla d'equipaments culturals de Catalunya 2010-2020 equilibrarà territorialment l'oferta d'equipaments culturals i garantirà l'accés a la cultura de tots els ciutadans

En àmbits culturals específics, cal assenyalar l'impuls que la Generalitat ha donat al sector de les arts escèniques i de la música. Mostra d'això és l'increment del suport econòmic a les polítiques municipals, la creació dels centres territorials d'arts escèniques i la realització del projecte del Centre d'Arts Escèniques de Salt-Girona, El Canal, amb la intenció de descentralitzar la producció pública. També s'ha aprovat la creació del *Sistema Pú-*

blic d'Equipaments Escènics i Musicals de Catalunya, una xarxa que integra teatres i auditoris de tot el territori. Aquesta xarxa permetrà aconseguir un equilibri territorial millor i evitarà duplicitats en les programacions públiques d'arts escèniques i musicals. A més, representarà un aprofitament més bo dels recursos econòmics que s'hi destinen, i serà una oportunitat de desenvolupament del sector privat i de creixement del teixit empresarial d'aquest sector (vegeu el capítol 5.3.2). Amb certa trajectòria, i també en l'àmbit de les arts escèniques, cal assenyalar el *Pla de rehabilitació i equipament de teatres de Barcelona*, les subvencions del qual són convocades pel Consorci del Pla de Rehabilitació i Equipament de Teatres de Barcelona. Per la seva banda, l'ICIC atorga subvencions per a la millora de les infraestructures i/o l'adquisició d'equipament a empreses de teatre i de circ i a entitats i empreses que gestionin sales de música de Catalunya que programin música en viu de caràcter professional. En l'àmbit de les arts visuals, la Generalitat té prevista la creació de la *Xarxa Pública de Centres i Espais d'Arts Visuals de Catalunya*, per a la qual cosa el DCMC ja ha presentat l'esborrany del projecte de decret corresponent.

També amb l'objectiu de reforçar l'activitat cultural dels municipis i generar un circuit cultural descentralitzat que garanteixi l'accés dels ciutadans de tot el territori a espectacles professionals i exposicions de qualitat, a inicis del 2009, la Direcció General de Cooperació Cultural del DCMC de la Generalitat va posar en marxa el programa *Cultura en Gira*. Amb aquesta iniciativa, que s'estén a municipis de les Illes Balears i del País Valencià, es pretén també articular un mercat cultural compartit per als Països Catalans i oferir als programadors municipals un catàleg de propostes d'arts escèniques, música, arts visuals i espectacle familiar. El DCMC també col·labora en gires promogudes per la Xarxa d'Espectacle Infantil i Juvenil de Catalunya, amb la Federació de Joventuts Musicals de Catalunya i amb el circuit Òpera a Catalunya.

Per altra banda, la Generalitat de Catalunya concedeix subvencions als ens locals de Catalunya per a projectes que tinguin com a finalitat l'augment de públics o la captació de nous públics per a l'activitat artística professional. En aquest sentit, el DCMC dóna suport a la programació cultural estable de caràcter professional que fan els municipis, mitjançant cinc línies de subvenció adreçades a projectes en l'àmbit de les arts escèniques i de la música; a projectes en l'àmbit de les arts visuals contemporànies; a activitats culturals de col·laboració intermunicipal; a programació cultural per a municipis de menys de 8.000 habitants, i a projectes de dinamització cultural. Gràcies a la posada en marxa d'un pla de xoc, presentat al febrer del 2010 pel DCMC amb la finalitat de garantir el manteniment de l'activitat cultural dels municipis tot i les dificultats econòmiques dels ens locals, aquest any el suport previst per a la programació cultural dels municipis catalans augmentarà més d'un 9%.

En l'àmbit sectorial, el *Pla integral del circ* també pretén incidir de manera directa en la creació de nous públics, objectiu que igualment persegueix el *Pla integral de dansa* (vegeu el capítol 8.1). Cal assenyalar que aquests programes intenten pal·liar el greu problema de la manca d'espais per a la creació que tradicionalment han tingut ciutats com Barcelona o altres capitals de província.

El Govern de Catalunya també atorga subvencions en l'àrea del llibre i de l'audiovisual. En l'àrea del llibre, per a activitats dirigides al públic o als mitjans de comunicació, que tinguin com a objectiu la promoció de títols individuals o de col·leccions de llibres en català o en aranès. En l'audiovisual, en el cas que la primera difusió en obert d'un llargmetratge cinematogràfic i/o producció en gran format a tot el territori de Catalunya hagi obtingut una quota d'audiència superior en un punt a la quota d'audiència mitjana dels productes dels llargmetratges cinematogràfics o televisius de ficció programats per la cadena televisiva durant l'any anterior a la data d'emissió.

En el Sistema de Lectura Pública es poden trobar altres línies d'actuació rellevants, com el *Pla específic de biblioteques 2008-2012* i el *Pla de bibliobusos 2006-2013*. L'any 2008, les 333 biblioteques públiques i els bibliobusos que hi havia a Catalunya van superar per primera vegada els 20 milions de visitants. Un acord entre els governs català i andorrà signat al juliol del 2010 ha permès que les biblioteques públiques d'Andorra participin en el Servei Nacional de Préstec Interbibliotecari, impulsat per la Subdirecció General de Biblioteques

El Pla de foment de la lectura 2008-2011 vol fomentar la lectura com a via fonamental d'accés al coneixement i millorar l'hàbit de la competència lectora

Hi ha diferents possibilitats per a l'accés gratuït als equipaments culturals així com diversos abonaments i carnets per gaudir d'ofertes especials en l'àmbit cultural

del DCMC. El *Pla de foment de la lectura 2008-2011*, impulsat pel DCMC, vol fomentar la lectura com a via fonamental d'accés al coneixement i millorar l'hàbit de la competència lectora en qualsevol suport, promovent especialment la lectura en llengua catalana. El Pla té el suport i la col·laboració de diferents agents socials públics i privats, relacionats directament o indirectament amb la promoció de la lectura. Entre les actuacions principals del *Pla de foment de la lectura* destaquen les sub-

scripcions gratuïtes a revistes i diaris per a joves de 18 anys;²²⁶ la campanya *Tasta'm*, de distribució als transports públics i a alguns espais escènics de Barcelona de primers capítols o extractes de novetats editorials; la posada en marxa del fòrum virtual *Què Llegeixes?*;²²⁷ la campanya publicitària *Llegir ens fa + grans*; el programa de suport a plans de foment de la lectura per a municipis menors de 50.000 habitants; els *Itineraris de lectura*, dirigits a l'àmbit educatiu i infantil; l'activitat *Lletres, al camp!*, organitzada per la ILC i la Fundació FC Barcelona; la campanya *M'encanta llegir*, promoguda conjuntament amb el Club Super3; i la creació del Postgrau en Mediació Cultural per al Foment de la Lectura²²⁸ amb la UB, entre d'altres accions.

Amb l'objectiu de facilitar l'accés de la població als equipaments culturals hi ha diferents possibilitats per a l'accés gratuït; per exemple, l'entrada lliure a museus cada primer diumenge de mes i en algunes dates especials o, a partir del 2009, l'entrada lliure tots els diumenges als equipaments museístics gestionats per l'ICUB. També hi ha diversos abonaments i carnets que permeten gaudir d'ofertes especials en algun àmbit cultural; és el cas del Carnet Jove,²²⁹ el Carnet de Biblioteques de Barcelona,²³⁰ l'Abonament Conjunt de Dansa, l'Articket BCN,²³¹ l'Arqueoticket,²³² la Barcelona Card²³³ i el carnet d'Amic de l'Auditori,²³⁴ entre altres.

Esdeveniments extraordinaris, com l'Any Internacional Gaudí al 2002, han donat gran visibilitat a la cultura catalana

L'ICIC té altres iniciatives que contribueixen a promoure el consum cultural, aquest és el cas del *Pla de fires*, una xarxa de fires del llibre en el territori; la campanya *Regala Música*, amb una selecció de discos de grups i músics recomanats per les discogràfiques; o el *Club TR3SC*,²³⁵ amb descomptes i activitats en el món cultural, en col·laboració amb TVC, Catalunya Ràdio, Iberautor, l'empresa Prometeatre, Servicaixa i

Tel.Entrada.

Quant a iniciatives de difusió, destaquen el *Portal Canal Cultura*²³⁶ de l'ICUB o l'*Agenda del Jove.cat*,²³⁷ que presenten a la població les novetats culturals, i que també poden consultar-se en els Punts d'Informació Cultural de Tarragona, Lleida, Girona i Barcelona. Més recentment, cal destacar el portal de cultura catalana *Culturcat*,²³⁸ que ofereix informació en cinc idiomes de 12 àmbits temàtics: literatura, arts visuals, gastronomia, arts escèniques, llengua, història, cultura popular, ciència, cinema, pensament, música i mitjans de comunicació, o la secció *La cultura al teu abast*²³⁹ dins del web del DCMC, que difon informació sobre activitats culturals i propostes d'interès. A més, esdeveniments extraordinaris com l'Any Miró (1993), l'Any de la Música (2000), la Trienal d'Art Contemporani de Barcelona (2001), l'Any Internacional Gaudí i l'Any Verdaguer (2002), l'Any del Disseny (2003), el Fòrum Universal de les Cultures i l'Any Dalí (2004) o l'Any del Llibre i la Lectura (2005) han donat gran visibilitat a la cultura catalana, i han estimulat el consum i la participació cultural. Cal destacar també la iniciativa *Capital de la Cultura Catalana*,²⁴⁰ que contribueix a promocionar i projectar el municipi designat com a Capital de la Cultura Catalana, tant a l'interior com a l'exterior del país.

A escala provincial, l'ODA de la Diputació de Barcelona busca millorar la qualitat de les programacions artístiques organitzades pels ajuntaments, objectiu que al seu torn persegueixen les diputacions de Tarragona, Girona i Lleida, que concedeixen subvencions als ajuntaments per a programes i activitats culturals. En l'àmbit d'actuació municipal, destaca el *Pla estratègic de cultura de Barcelona, Nous accents 2006* de l'ICUB, que inclou entre les seves línies estratègiques una aposta per a l'articulació de programes culturals de proximitat més propers i orientats als ciutadans.

Quant a la conservació del patrimoni audiovisual, la Filmoteca de Catalunya, creada l'any 1981, té com a funcions re-

cuperar, conservar, preservar, restaurar, catalogar i difondre el patrimoni cinematogràfic de Catalunya, així com fomentar el coneixement de la cultura cinematogràfica en general. Cal assenyalar també l'existència del Museu del Cinema de Girona.²⁴¹

Els alumnes d'educació obligatòria entren en contacte amb els ensenyaments artístics a través de les diverses àrees curriculars o mitjançant projectes en els quals participen diferents nivells de govern

8.3 Educació artística i cultural

8.3.1 Panorama institucional

Els ensenyaments artístics a Catalunya conformen un territori complex, en el qual el valor, els nivells i les equivalències dels diferents títols no estan clarament establerts.

Pel que fa a la formació no universitària, el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya és el responsable d'elaborar i implementar les polítiques del Govern central en matèria educativa, inclòs l'àmbit artístic.

8.3.2 Les arts en les escoles (currículum, etc.)

En els nivells d'educació obligatòria, els alumnes entren en contacte amb els ensenyaments artístics ja sigui a través de les diferents àrees curriculars o mitjançant diversos projectes en els quals participen diferents nivells de govern.

L'educació primària, que es cursa entre els 6 i els 12 anys, està constituïda per tres cicles (inicial, mitjà i superior) amb duració de dos anys cadascun i inclou en el seu currículum les competències artística i cultural. L'àrea d'educació artística té una assignació horària global de 525 hores. Els continguts estan estructurats en dos grans blocs: explorar i percebre, i interpretar i crear, que agrupen els continguts en dos apartats que constitueixen els llenguatges que integren l'àrea: visual i plàstica, i música i dansa.

També l'educació secundària obligatòria (ESO), cursada entre els 12 i els 16 anys, inclou en el seu currículum les competències artística i cultural. L'ESO comprèn quatre cursos acadèmics: durant els tres primers, les matèries d'educació visual i plàstica i música tenen una assignació de 140 hores cadascuna, i en el quart curs, aquestes matèries, que són optatives, tenen una assignació de 105 hores. El plantejament curricular de l'Educació visual i plàstica es fonamenta en tres aspectes: saber mirar per comprendre; saber fer per expressar-se, i saber analitzar i reflexionar. En el quart curs, la matèria desenvolupa procediments més avançats aplicats en projectes més complexos. Quant a la música, en cada curs els continguts s'estructuren en tres apartats: escoltar i comprendre, interpretar i crear, i dimensió social i cultural.

La modalitat d'arts del batxillerat ofereix dues vies: arts plàstiques, imatge i disseny, i arts escèniques, música i dansa. L'estructura curricular té una part comuna, que inclou les matèries comunes i la tutoria, i una altra part diversificada, integrada per les matèries de modalitat, les matèries optatives i el treball de recerca.

La formació professional prepara l'alumnat per a l'activitat en un camp professional, com poden ser les arts i artesanies, les arts gràfiques o el vidre i la ceràmica. Comprèn un conjunt de cicles formatius de grau mitjà i de grau superior, organitzats en mòduls, de durada variable i continguts teoricopràctics.

Per la seva banda, els ensenyaments artístics varien quant als graus que comprenen, l'organització, el tipus de règim i els centres d'ensenyament en els quals s'imparteixen. Aquests ensenyaments proporcionen a l'alumnat una formació artística de qualitat i acostumen a estar ordenats en cicles formatius de grau mitjà i superior, que contemplen àrees com art dramàtic, arts plàstiques i disseny, dansa, música i conservació i restauració de béns culturals.

A més, el Departament d'Educació del Govern català porta a terme diverses accions per promoure la pràctica artística entre la comunitat educativa. Així, en el camp literari es troben el Premi Nacional de Poesia Jove Miquel Martí i Pol, el Certamen literari i artístic infantil i juvenil per a alumnes de centres docents de la comunitat lingüística catalana o els Itineraris de Lectura, que promouen la literatura catalana i el foment de la lectura en l'ensenyament primari, secundari i d'adults,

apropant els escriptors a les aules. Cal esmentar també el Premi Sambori Òmnium de narrativa escolar en català dirigit als centres educatius de tots els Països Catalans que rep la col·laboració de la ILC, el Departament d'Educació, la Fundació Sambori i Òmnium Cultural. Amb l'objectiu de difondre la pràctica i la creació musical es fan, per exemple, el Certamen de Cant Coral a l'Escola en els nivells d'educació infantil i primària, i la Trobada de Corals d'educació secundària. Quant a l'àmbit audiovisual destaquen iniciatives com el Programa d'Educació en Comunicació Audiovisual, que potencia la competència comunicativa audiovisual de l'alumnat; la Mostra de Produccions Audiovisuales Escolars, dividida en tres modalitats: fotografia, vídeo i televisió escolar, i ràdio escolar o cinema en curs, un projecte educatiu experimental de tallers de cinema en centres educatius, organitzat per l'Associació A Bao A Qu, en col·laboració amb el Departament d'Educació i el DCMC. Per altra banda, l'Experiència Fotogràfica dels Monuments, amb la col·laboració del DCMC i el DASC, acosta els joves dels centres educatius al patrimoni monumental, per mitjà de la fotografia. Per tal de contribuir a l'alfabetització artística dels estudiants de primària i secundària, l'ICIC atorga subvencions destinades a projectes que introdueixin diferents llenguatges creatius mitjançant tècniques de dinamització sociocultural.

Per últim, s'ha d'assenyalar que el Govern de Catalunya ha estat pioner en la implantació de tecnologies recents per a la millora del sistema educatiu, i són nombrosos els projectes, programes i recursos destinats a aquest àmbit, inclosa la formació de docents en l'ús de les noves tecnologies de la informació i la comunicació. Actualment, *XTEC*,²⁴² la Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya, proporciona serveis d'Internet a tots els centres docents; aquest recurs ha constituït un element clau no només per a l'accés a la informació, sinó també per a la creació i difusió de continguts. Altres exemples destacats són *edu365*,²⁴³ un portal educatiu per a estudiants; *Edu3.cat*,²⁴⁴ un portal amb materials audiovisuals; els projectes *Internet a l'Aula* i *ARGO*, per a l'equipament informàtic d'escoles públiques; el projecte *Heura*, per dur la banda ampla i sense fil a les aules o *Linkat 2.0*,²⁴⁵ per implantar en les escoles programari lliure en català. El projecte *Art-Tic*, dirigit a estudiants de secundària, té com a propòsit integrar les noves tecnologies de la informació i la comunicació en les activitats de l'alumnat en les àrees de música i educació visual i plàstica. Per la seva banda, els *premis Joves Reporters* tenen com a objectiu promoure la introducció de les noves tecnologies en la producció i edició de vídeos entre els estudiants de secundària obligatòria i educació especial.

8.3.3 Educació intercultural

Des del curs acadèmic 2007-2008, l'assignatura Educació per a la Ciutadania i els Drets Humans forma part del currículum general escolar i s'aplica en els nivells de primària i secundària de l'Estat espanyol. Aquesta assignatura presta especial atenció a la igualtat entre homes i dones i engloba aspectes relacionats amb els drets i les responsabilitats tant individuals com col·lectius, el desenvolupament de persones lliures i íntegres, el foment de la convivència, la participació i la solidaritat en una societat plural i globalitzada, el coneixement mutu, la promoció de la tolerància i l'acceptació de les minories i de les cultures diverses. Aquesta assignatura ha tingut una forta oposició de les famílies amb fills en escoles religioses i de l'església catòlica, perquè consideren que l'Estat no pot introduir una assignatura obligatòria en la qual el principal objectiu és l'educació moral dels estudiants, fet que xoca amb el dret a la llibertat d'educació dels pares.

A Catalunya, el creixement recent i accentuat en el nombre d'alumnes estrangers ha generat un canvi important en el dia a dia dels centres educatius. Això ha donat lloc a diferents iniciatives relacionades amb l'educació intercultural, d'entre les quals es poden destacar les següents:

- El *Pla per a la llengua i la cohesió social* del Departament d'Educació, que busca potenciar i consolidar la cohesió social, promovent la igualtat d'oportunitats per evitar qualsevol tipus de marginació. Mitjançant una educació intercultural basada en la igualtat, la solidaritat, el respecte a la diversitat de cultures, i la consolidació de la llengua catalana com a eix vertebrador d'un projecte plurilingüe, el Pla estableix un seguit de mesures per afavorir que els centres educatius es converteixin en centres d'acollida per a tot l'alumnat.

El creixement recent i accentuat del nombre d'alumnes estrangers ha donat lloc a diferents iniciatives relacionades amb l'educació intercultural

- Els *Plans educatius d'entorn*, plantejats en el *Pla per a la llengua i la cohesió social*, que es conceben com un instrument per a una resposta integrada i comunitària a les necessitats educatives dels infants i joves, coordinant i dinamitzant l'acció educativa d'una zona més enllà de l'àmbit escolar, amb una sensibilitat especial als sectors socials més vulnerables. Inclouen accions puntuals de sensibilització; tallers d'acompanyament de les famílies; sessions informatives sobre cultura escolar en llengües d'origen; programes d'incentiu a la lectura; accions de coneixement dels recursos culturals de l'entorn; actuacions per fomentar la solidaritat, la participació i el civisme i per prevenir la violència, el racisme i la xenofòbia; espais interculturals de trobada i convivència; així com activitats complementàries, extraescolars o de vacances per promoure la participació de l'alumnat en activitats lúdiques, esportives, artístiques i culturals.
- El *Pla d'acollida i integració general del centre*, que és un conjunt sistemàtic d'actuacions per atendre la incorporació de l'alumnat i llurs famílies en la seva arribada a un context social i cultural completament nou. Destaquen les actuacions específicament relacionades amb l'ensenyament i l'ús de la llengua catalana.
- El *Pla per a l'alumnat de la comunitat gitana*, que té com objectius afavorir el coneixement de la comunitat gitana per part dels no gitanos; fomentar la integració dels col·lectius de la comunitat gitana que viuen en condicions de pobresa i marginació; fomentar la participació de l'alumnat i de les famílies de la comunitat gitana, mitjançant actuacions dirigides a la preservació de la seva identitat i els seus valors, així com impulsar la formació intercultural dels professionals de l'educació, la investigació i la innovació educatives. Aquestes actuacions se situen en el marc més ampli i global del *Pla integral del poble gitano* impulsat per la Generalitat de Catalunya.
- El *Concurs d'oratoria en diverses llengües*, dirigit als estudiants de nivells no universitaris de Catalunya, els quals poden escollir per a les seves exposicions sobre aspectes socioculturals les llengües oficials (català i castellà), les curriculars (anglès, francès, alemany i italià) i les llengües d'origen de la immigració (àrab, xinès, etc.) que s'estudien en activitats complementàries fora de l'horari de classe. El Concurs s'emmarca dins del *Pla d'impuls a terceres llengües* del Departament d'Educació.
- El Departament d'Educació distribueix entre els centres de secundària el *Petit atlas lingüístic del domini català*, versió reduïda de l'*Atlas lingüístic del domini del català* publicat per l'IEC.
- El *Programa d'espais joves interculturals*, l'objectiu del qual és la creació d'espais de trobada en la diversitat entre joves de col·lectius autòctons i immigrants per fomentar la interacció i l'intercanvi cultural. La Secretaria per a la Immigració i la Secretaria General de Joventut, subvencionen els projectes d'aquells espais que potencien les xarxes de participació social en diferents àmbits com la cultura, l'animació intercultural i l'educació no formal.
- Les iniciatives per fomentar les biblioteques com a espais de trobada i integració de les persones nouvingudes. En aquest marc, se situen diverses línies d'acció: l'ampliació de col·leccions amb materials per a l'aprenentatge del català; l'increment de l'adquisició de documents en les diferents llengües que cohabituen a Catalunya; i el servei *Diaris del Món*, que permet l'accés a més de 200 diaris de 60 països i en 20 llengües diferents. Hi ha aproximadament 70 biblioteques que ofereixen documents en llengües no comunitàries. Les biblioteques també acullen nombroses activitats relacionades amb la formació i l'acollida de les persones nouvingudes, incloent jornades, conferències i tallers, així com exposicions i debats sobre diversos temes que fomentin el coneixement mutu entre cultures.
- El *Programa MUS-E*,²⁴⁶ que té com a objectiu promoure les arts a l'escola, especialment la música, el cant, el teatre, la dansa i les arts visuals, per afavorir la integració social i cultural, prevenir la violència, el racisme i alhora fomentar la tolerància i la trobada entre les diferents cultures. El Programa s'aplica gràcies al treball coordinat entre el Ministeri d'Educació de l'Estat espanyol, les conselleries d'Educació de les diferents comunitats autònomes i la Fundació Yehudi Menuhin, amb la participació d'artistes, professors dels centres i equips directius.

- *L'Escola de Bambú*,²⁴⁷ que és un projecte d'educació intercultural de Casa Àsia adreçat a acostar el continent asiàtic i la regió del Pacífic a la població escolar de Catalunya. Els seus objectius generals són mostrar la riquesa del patrimoni social, cultural i artístic del continent asiàtic; despertar i fomentar en l'alumnat l'interès sobre aquest continent i la seva gent, així com conèixer les cultures d'origen dels seus companys de procedència asiàtica; i viure la diversitat cultural com a positiva i enriquidora.
- El pla *Calidoscopi*, que és una iniciativa conjunta de la Secretaria General de Joventut i la Fundació Jaume Bofill que pretén que la realitat cada vegada més multicultural de la societat catalana quedi reflectida en les entitats d'educació en el lleure, alhora que impulsa un treball educatiu afavoridor de la convivència intercultural.

8.3.4 Educació artística superior i formació professional

Pel que fa a l'ensenyament superior, els estudis en matèria d'art s'ofereixen dins i fora de la Universitat, com a titulacions universitàries o com a ensenyaments artístics de grau superior. Pràcticament la totalitat dels estudiants que ingressen a la universitat han cursat batxillerats artístics. En aquest sentit, la titulació de Belles Arts és l'única en l'àmbit universitari espanyol que té un batxillerat específic. A Catalunya, la formació artística universitària ofereix estudis en les

En el sistema universitari català només la Universitat de Barcelona té una Facultat de Belles Arts

àrees d'arts i disseny (primer cicle, àmbit d'humanitats), belles arts (primer i segon cicle, àmbit d'humanitats), cinema i audiovisuals (primer i segon cicle, àmbit de ciències socials) i fotografia i creació digital (primer cicle, àmbit tècnic).

El sistema universitari català consta de 12 universitats de les quals només una té una Facultat de Belles Arts (la UB). Els estudis universi-

taris s'agrupen en ensenyaments de grau (carreres universitàries) i ensenyaments de postgrau (màsters, postgraus, doctorats, etc.). Les titulacions que s'obtenen poden ser títols oficials i homologats, amb validesa oficial en tot el territori espanyol, o títols propis, reconeguts únicament per les universitats que els imparteixen. El procés de Bolonya, iniciat el 2005 amb programes pilot en algunes àrees i en ambdós cicles, és des del 2010 oficial en els estudis de grau i postgrau. En el si dels estudis de belles arts, les universitats espanyoles van proposar els graus de belles arts, disseny, i conservació i restauració per reemplaçar els ensenyaments actuals.

Catalunya disposa d'institucions de gran prestigi dedicades a la formació artística. Una de les escoles de música més importants és el Conservatori Superior de Música del Liceu, creat l'any 1837, i que té com a objectiu formar professionals de la música en totes les especialitats superiors en els àmbits dels instruments de la música clàssica i contemporània, la música moderna i el jazz, la direcció d'orquestra, la composició i la pedagogia. També en l'àmbit de la formació musical, l'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC) és l'únic centre oficial d'iniciativa pública que imparteix a Catalunya el grau superior de música i que atorga una titulació equivalent a tots els efectes al títol de llicenciat universitari. En l'àmbit de les arts escèniques, una de les institucions amb més dinamisme i potencial és l'IT, un centre superior de formació, investigació i difusió, creat l'any 1913, que té la seu central a Barcelona i dos centres territorials a Terrassa i Vic. Està format per quatre escoles: l'Escola Superior d'Art Dramàtic i el Conservatori Superior de Dansa, l'Escola d'Ensenyament Secundari i Artístic / Conservatori Professional de Dansa, i l'Escola Superior de Tècniques de les Arts de l'Espectacle. Quant a la formació dels futurs professionals del cinema i de l'audiovisual, destaca l'Escola de Cinema i Audiovisuals de Catalunya (ESCAC), un centre docent privat adscrit a la UB. Pel que fa a la formació artística en el camp de la música tradicional i la promoció dels instruments tradicionals, cal destacar el programa del CPCPTC del DCMC, *l'Aula de Música Tradicional i Popular*.²⁴⁸ El primer curs d'aquest programa es va organitzar a Barcelona els anys 1992-1993, tot i que actualment l'Aula s'ha estès a diverses seus catalanes.

8.3.5 Educació artística i cultural extraescolar bàsica (escoles de música, patrimoni, etc.)

Els museus, participats per la Generalitat de forma directa o a través de consorcis i patronats, ofereixen activitats educatives dirigides a infants i joves o a les famílies, amb la finalitat de difondre el patrimoni cultural català i acostar la cul-

tura a un segment especialment estratègic, completant la seva formació i contribuint a ampliar el nombre de futurs consumidors de cultura. També dirigit al públic infantil, el *Club Super3*,²⁴⁹ espai de la programació de TVC, és el club més nombrós de Catalunya i s'ha convertit en aglutinador d'activitats dirigides a nens, fomentant també les activitats ludicoculturals fora de la pantalla mitjançant descomptes o invitacions per als socis.

A escala provincial, l'ODA de la Diputació de Barcelona té entre els seus objectius crear i formar nous públics per al teatre, la música, la dansa i les arts visuals; per a això porta a terme, en col·laboració amb els ajuntaments, el *Programa Anem al teatre*, per a escolars de 3 a 16 anys. El *Programa de Recursos Pedagògics i Divulgatius* de la Diputació de Girona té com a objectiu garantir que els ajuntaments, les organitzacions no lucratives, les empreses culturals i els particulars de la demarcació puguin finançar els recursos educatius dels centres de conservació, difusió i interpretació del patrimoni cultural de titularitat municipal, a més de garantir als alumnes dels centres educatius de les comarques gironines el finançament gratuït de la seva participació a les ofertes que s'adaptin al currículum escolar.

8.4 Art amateur, associacions culturals i iniciatives civils

8.4.1 Art amateur i cultura popular

L'Estatut d'autonomia del 2006 reconeix el dret que tenen totes les persones al desenvolupament de les seves capacitats creatives individuals i col·lectives. En aquesta línia es troba el compromís assumit per la Generalitat de Catalunya en el *Pla de Govern 2007-2010* de potenciar els centres d'educació artística i apropar-los a la població, incloent-hi tant la pràctica amateur com el nivell professional.

Un dels programes del *Pla estratègic de cultura de Barcelona, Nous accents 2006*, de l'ICUB, és *Cultura, educació i proximitat*, que té com a finalitat ampliar les possibilitats i oportunitats dels ciutadans d'iniciar-se en les pràctiques culturals de tot tipus, en tant que mecanismes d'expressivitat individual i col·lectiva. Una de les apostes de l'Ajuntament de Barcelona és l'articulació d'una xarxa d'equipaments especialitzats en formació artística, que prioritzi l'activitat de sensibilització i iniciació als llenguatges artístics, tant amateur com professional. Així mateix, l'Ajuntament busca establir una xarxa de centres culturals de proximitat que ofereixin oportunitats i recursos per a la pràctica cultural, a partir de la dotació de millors recursos per als centres cívics que hagin desenvolupat una clara orientació i una trajectòria de centre cultural. Per últim, es pretén millorar la coordinació entre educació i cultura, fomentant nous públics i impulsant la pràctica artística en tots els àmbits, especialment l'escolar.

Cal destacar que els diferents equipaments cívics constitueixen un nucli on s'origina i fomenta una part important de la pràctica de l'art amateur (vegeu el capítol 8.4.2).

L'ODA de la Diputació de Barcelona desenvolupa el *Programa Bulevard* —gestionat amb la Fundació Societat i Cultura²⁵⁰— per dinamitzar el sector de les arts no professionals i millorar la qualitat de les creacions i la seva distribució, oferint-li assessoria i suport. Aquest programa actua en els camps de la formació, la interrelació i la comunicació entre artistes i entitats, la dotació de recursos i l'ajuda a la producció i distribució de projectes artístics. Per la seva banda, l'Àrea de Cultura de la Diputació de Girona impulsa el *Projecte: T, projecte de foment del teatre amateur de les comarques gironines*, per tal de facilitar al teatre amateur gironí unes plataformes de difusió sòlides que mantinguin la presència del teatre independent a les comarques.

La Generalitat de Catalunya ha assumit el compromís de **potenciar els centres d'educació artística** i aproximar-los a la població, incloent-hi la pràctica amateur i la professional

Els equipaments cívics constitueixen un nucli on s'origina i fomenta una part important de **la pràctica de l'art amateur**

L'*Encuesta de hábitos y prácticas culturales de España 2006-2007* de l'MCU ofereix dades sobre la pràctica d'activitats relacionades amb la cultura. Tal i com posa de relleu la Taula 3, les activitats més populars a Catalunya són la fotografia (16,5%), el dibuix i la pintura (9,5%), l'escriptura (8%) i altres activitats (6,9%). Aquesta tendència és molt similar a la que s'observa a la resta de l'Estat espanyol. Pel que fa a les activitats menys practicades entre la població catalana, trobem el disseny de pàgines web (2%) i el cant i el teatre (1,7% en ambdós casos), tendència que també s'observa a la resta d'Espanya.

Més enllà de les mesures preses en l'actualitat o en el passat pels diferents governs, el foment de la pràctica amateur i de la participació activa en diferents tipus de manifestacions culturals (des de la cultura popular tradicional a la més moderna o avantguardista) acostuma a passar per mecanismes de socialització que rauen en la família, els amics i l'entorn veïnal. D'aquí que les famílies de barris marginals, però també de zones residencials, mancades de component social, vegin limitades les pràctiques socialitzadores de la cultura a propostes més pròpies de la cultura de masses o a opcions marcadament individualistes.²⁵¹

Taula 3. Persones que han fet activitats artístiques a Espanya i a Catalunya en els darrers 12 mesos, segons tipus d'activitat, 2006-2007

	Espanya	Catalunya
Total (milers)	37.526	5.966
Tipus d'activitats	%	%
Escriure	7,5	8,0
Pintar o dibuixar	9,2	9,5
Altres arts plàstiques	4,5	4,3
Fer fotografia	16,6	16,5
Fer vídeo	5,7	5,7
Dissenyar pàgines web	2,2	2,0
Fer teatre	2,1	1,7
Dansa, ballet, ball	3,8	3,1
Tocar un instrument	5,9	5,4
Cantar en un cor	2,8	1,7
Altres	8,1	6,9

Font: *Encuesta de hábitos y prácticas culturales de España 2006-2007 del MCU* (2007).

Pel que fa a la cultura popular, el CPCPTC és l'organisme del DCMC encarregat de promoure la recerca i l'estudi de la cultura popular i tradicional. Creat l'any 1993, el centre treballa al voltant de tres eixos: el Servei del Patrimoni Etnològic, el Servei de Promoció i Dinamització i el Centre de Documentació. Entre les iniciatives promogudes pel centre destaquen: les escoles d'estiu de cultura popular i tradicional Festcat,²⁵² el programa formatiu Aula de Música Tradicional i Popular (vegeu el capítol 8.3.4) i el cicle d'entrevistes "La cultura popular vista per..."²⁵³ organitzat en col·laboració amb Vilaweb. Durant

el 2009 i el 2010 el centre va fer una campanya de promoció de la cultura popular catalana mitjançant un conveni entre el DCMC i la CCMA i, a principis del 2010, va organitzar un cicle de jornades de debat a l'entorn del seu futur. A més, el CPCPTC atorga subvencions a entitats privades sense ànim de lucre i a grups sense personalitat jurídica per a desplaçaments fora de l'àmbit lingüístic català que impliquin la promoció de la cultura popular i tradicional catalana a l'exterior, així com a ens locals i entitats privades sense finalitat lucrativa que programin activitats culturals relacionades amb la cultura popular i tradicional.

Quant a altres projectes impulsats per la Generalitat, properament al municipi barceloní de Rubí s'engegarà el centre de recerca i difusió de la dansa tradicional catalana.

Respecte a l'àmbit de la música tradicional catalana, destaca el CAT Centre Artesà Tradicionari²⁵⁴ que data de l'any 1993 i és un equipament de l'Ajuntament de Barcelona gestionat per l'Associació Cultural TRAM. Entre d'altres activitats organitza, en col·laboració amb la revista *Sons*, una programació de música tradicional anomenada Circuit Folk de Catalunya, i, conjuntament amb la Fira Mediterrània de Manresa i el grup editorial Enderrock, convoca el concurs de maquetes Sons de la Mediterrània, que premia propostes de folk i de música d'arrel de la Mediterrània. TRAM organitza, a més, el Festival Tradicionari, la mostra més important de música d'arrel tradicional arreu dels països de llengua catalana.

La *Fira Mediterrània de Manresa*,²⁵⁵ abans esmentada, és un mercat de noves creacions artístiques inspirades en la pròpia tradició catalana o de la riba de la Mediterrània, que s'organitza cada any, des del 1998, amb l'objectiu de facilitar la contractació d'espectacles per part dels programadors inscrits. Amb la trobada professional *Meet Catalan Folk*, feta al febrer del 2010, l'ICIC ha contribuït també a donar a conèixer el folk català a programadors i professionals del sector musical de Catalunya i de l'exterior.

Altres institucions que treballen en favor de la cultura tradicional catalana són l'Associació per a la difusió del folklore (Adifolk),²⁵⁶ entitat sense ànim de lucre que porta a terme les Jornades Internacionals Folkloriques de Catalunya i l'Aplec Internacional de la Sardana i Mostra de Grups Folklorics; la Fundació Jaume Casademont²⁵⁷ de Girona i la Fundació Embat Cultural de Vic, que atorguen la Beca Innovació en Cultura Popular per impulsar la producció i l'exhibició de nous espectacles de cultura popular catalana; el Grup d'Informadors Sardanistes, que des de fa tres dècades, publica la revista *Som*, dedicada a la cultura popular catalana; o la Coordinadora de Colles de Gegants i de Bestiari de Ciutat Vella que gestiona La Casa dels Entremesos,²⁵⁸ un centre de producció i difusió de la cultura popular tradicional de Barcelona.

Per últim, cal assenyalar que al 2011 la cultura catalana serà la convidada del *Festival Internazionale dei Giochi in Strada, Tocati*, que es fa anualment a Verona i té per objectius la salvaguarda i la valoració dels jocs tradicionals.

Per a informació sobre el marc legal de la cultura tradicional i popular de Catalunya vegeu els capítols 5.3.3 i 5.3.8.

8.4.2 Cases de cultura i centres cívics

A Catalunya, la participació ciutadana en l'àmbit cultural no pot pensar-se sense fer referència al fort arrelament de l'associacionisme. Catalunya s'ha distingit per un teixit associatiu molt actiu, que va créixer durant el franquisme davant la manca d'entitats i espais públics per actuar. Els símptomes de cansament i escepticisme que l'anomenada societat civil catalana ha començat a mostrar en els darrers anys s'han vist contrarestats per l'arribada de noves entitats lligades al món de la immigració. Un nombre significatiu d'aquestes entitats s'ocupa de la preservació de la seva cultura d'origen, alhora que facilita el procés integrador amb la societat d'acollida (vegeu el capítol 4.2.4).

Les associacions són, sens dubte, les entitats que millor representen l'esperit del tercer sector a Catalunya. El teixit associatiu ha estat sempre un dels actius principals de la cultura catalana. Tanmateix, la dinàmica del temps ha fet que l'associacionisme hagi passat d'una situació en la qual havia de fer una tasca de suplència d'aquells serveis que no prestaven els poders públics a una altra basada en la col·laboració, la coordinació i la complementarietat amb l'acció de les administracions públiques. Tradicionalment, el sector associatiu ha estat més present en unes àrees que en unes altres, com ara les relacionades amb la cultura popular tradicional, la promoció i difusió del patrimoni cultural, les arts de l'espectacle o la música. Cal assenyalar que, durant el mes d'octubre de 2008, es va fer el *Primer Congrés de l'Associacionisme Cultural Català*, organitzat per l'Ens de Comunicació Associativa,²⁵⁹ una iniciativa sorgida des de la base del moviment associatiu cultural català i liderada per 22 federacions culturals catalanes, amb l'objectiu de generar espais de debat i de reflexió entorn del fet associatiu. Des del desembre del 2009, l'Ens de Comunicació Associativa, conjuntament amb el Projecte Heptàgon, publica la revista *Tornaveu*²⁶⁰ amb l'objectiu de donar veu al conjunt d'associacions socioculturals del territori de parla catalana.

Pel que fa a la iniciativa pública, el *Pla nacional de l'associacionisme i el voluntariat*,²⁶¹ elaborat pel DGAP i aprovat el 2008, recull les polítiques en matèria associativa i de voluntariat que empenirà la Generalitat de Catalunya en els propers quatre anys. En l'elaboració del document han participat representants de diversos àmbits, entre els quals el cultural.

L'interès del Govern a potenciar el desenvolupament d'associacions culturals professionalitzades i sense ànim de lucre, en tant que proveïdores de serveis públics, queda recollit en el *Pla de Govern 2007-2010* en parlar de l'estímul al tercer sector i, de forma més específica, de l'enfortiment del CPCPTC com a espai de col·laboració amb les associacions.

Altres organismes també tenen un paper important en aquest àmbit. És el cas de la Federació d'Ateneus de Catalunya²⁶² que convoca anualment, des de l'any 1989, els *Premis Ateneus* amb l'objectiu de reconèixer la

Catalunya s'ha distingit per un teixit associatiu molt actiu que va créixer durant el franquisme

El teixit associatiu ha estat sempre un dels actius principals de la cultura catalana

creativitat, l'originalitat, la qualitat i l'esforç de les diferents associacions culturals, persones i mitjans de comunicació que promouen la cultura i l'associacionisme cultural.

Els equipaments cívics de Catalunya tenen com a principal objectiu servir de xarxa d'espais de promoció del civisme i de dinamització del teixit

associatiu local. Aquests equipaments es poden classificar en: casals cívics, casals de gent gran, espais joves, casals de joves, centres cívics, hotels d'entitats, ludoteques, cases del mar i altres equipaments polivalents. Aquests equipaments s'han convertit, sens dubte, en un referent important per a la ciutadania, no només pel valor cultural que aporten, sinó també com a espai de relació, d'intercanvi d'experiències, de trobada, d'oci i de discussió, fets que de vegades també donen lloc a manifestacions culturals concretes i formalitzades.

Els centres cívics municipals destaquen com a espais d'impuls a la participació ciutadana en la dinàmica cultural i social dels barris i acosten la cultura a amplis sectors de la població mitjançant la programació de tallers, cicles, conferències o exposicions. A més d'oferir serveis destinats a un públic específic vinculat al barri, els centres cívics s'han especialitzat a oferir de manera coordinada serveis i activitats culturals d'interès per a la població en general. Avui en dia, un centre cívic pot arribar a convertir-se en referent en tota la ciutat en un tema especialitzat. Per exemple, a Barcelona, el Centre Cívic Barceloneta²⁶³ s'ha especialitzat en dansa contemporània, art contemporani i circ; el Centre Cívic Convent de Sant Agustí,²⁶⁴ en música, art i accions contemporànies, i en projectes multimèdia; el Centre Cívic Drassanes,²⁶⁵ en arts escèniques i en activitats amb temàtiques interculturals i multiètniques; i el Centre Cívic Pati Llimona,²⁶⁶ en fotografia i paraula.

A més dels equipaments ja esmentats, cal destacar les cases municipals de cultura, com per exemple, la Casa de Cultura de la Diputació de Girona,²⁶⁷ un element central en el teixit cultural gironí, amb una oferta de propostes molt heterogènia que inclou conferències, exposicions, concerts, presentacions, jornades, projeccions, tallers i cursos.

Un altre fenomen molt arrelat és el del voluntariat. Només cal assenyalar que a Catalunya 670 mil persones fan tasques de voluntariat i un 13,1% de la població major de 17 anys col·labora en entitats sense ànim de lucre. Un exemple de voluntariat cultural és el programa *Voluntariat per a la llengua*,²⁶⁸ l'objectiu del qual és posar en contacte persones que volen practicar el català amb persones que estan disposades a dedicar unes hores del seu temps a ajudar-los a practicar.

En els darrers anys, el voluntariat s'ha estès per tot tipus d'equipaments culturals, mitjançant fórmules com les dels Amics del Liceu, Amics de l'Auditori, Amics del MACBA, Amics del MNAC, Amics del Museu d'Art de Girona, etc. Cal destacar el cas dels *Amics dels Museus de Catalunya*, una associació cultural fundada l'any 1933, que organitza activitats destinades a promoure i difondre la cultura mitjançant la col·laboració amb museus i altres institucions.

Per a informació de l'estatus legal de les associacions, vegeu el capítol 5.3.8.

8.4.3 Associacions de ciutadans, grups de suport, ONG i equips d'assessors

Entre els col·lectius que han actuat a Catalunya en els darrers anys en temes referents als drets culturals i artístics cal assenyalar els següents:

- l'Associació d'Idees EMA,²⁶⁹ entitat sense ànim de lucre integrada per artistes de totes les disciplines, que neix l'any 2000 amb l'objectiu de reavivar els tallers de creació artística col·lectiva de Barcelona;
- la Plataforma Prou!,²⁷⁰ que ha aconseguit, mitjançant una Iniciativa Legislativa Popular amb el suport de 180.000 signatures, una reforma de la Llei per abolir les curses de braus a Catalunya a partir del 2012; i
- el Cercle de Cultura, creat a l'octubre del 2010, i segons els mateixos membres fundadors, un "lobby moral", que pretén influir per aconseguir que la cultura recuperi a Catalunya una major centralitat social i política.

Notes

²⁰⁷ http://www20.gencat.cat/docs/Sala%20de%20Premsa/Documents/Arxiu/cultura_premsa.notaPremsa.64.PLADECIRC12_03_081205325630887.pdf

²⁰⁸ <http://www.apcc.cat/>

²⁰⁹ http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/CNCA/documents/Arxiu/CATALEG%20A4_ALTA.pdf

²¹⁰ <http://www.dansacat.org>

²¹¹ <http://www.companiesdansa.info>

²¹² http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SID/Documents/Documents%20VI/Arxiu%20documents%202010/Pla_totsels-publics.pdf

²¹³ <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/CNCA/documents/Codi.pdf>

²¹⁴ <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/CNCA/documents/Arxiu/20091117-CONSULTA%20AJTUS%20infdef.pdf>

²¹⁵ <http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament/menuitem.01121f9326561a075a2a63a7b0c0e1a0/?vgnextoid=07304c6a106e6210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnextchannel=07304c6a106e6210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnextfmt=default>

²¹⁶ <http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament/menuitem.01121f9326561a075a2a63a7b0c0e1a0/?vgnextoid=1a1c963b731a5210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnextchannel=1a1c963b731a5210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnextfmt=default>

²¹⁷ <http://www.bcnvisualsound.org>

²¹⁸ <http://www.ine.es/jaxi/menu.do?type=pcaxis&path=%2Ft25/e437&file=inebase&L=0>

²¹⁹ <http://www.mcu.es/estadisticas/MC/EHC/2006/Indice.html>

²²⁰ <http://idescat.cat/p/ecpci2007-08>

²²¹ Sintes, E. "El trets lingüístics i pràctiques culturals i de lleure de la població immigrada", *Jornada sobre condicions de vida de la població immigrada a Catalunya*, juny 2008.

²²² <http://www.fundacc.org>

²²³ http://www.fundacc.org/docroot/fundacc/pdf/la_dieta_cultural_dels_catalans.pdf

²²⁴ <http://www.diba.es/cerc/fixers/Demoscerc2005.pdf>

²²⁵ http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SGEC/Documents/Arxiu/PecCat_versio%20definitiva_2.pdf

²²⁶ <http://www.gencat.cat/18>

²²⁷ <http://www.quellegeixes.cat>

²²⁸ <http://www.il3.ub.edu/ca/postgrau/postgrau-mediacio-cultural-foment-lectura.html>

²²⁹ <http://www.carnetjove.cat>

²³⁰ <http://www.bcn.es/biblioteques/pagstot/interes/carnet.html>

²³¹ <http://www.articketbcn.org>

²³² http://www.barcelonaturisme.com/Arqueoticket/_vf-SMlY1yItM-U_19RgLIjXMGb_mt7MLN6eLf-1_9tC5jweufPR-KxXCxprtQGgpf9Ssd7L4jHkPD630CjP8jychl94gu_X

²³³ <http://www.barcelonacard.com>

²³⁴ <http://www.auditori.com/seccions/amics/index.aspx>

²³⁵ <http://www.tresc.cat>

²³⁶ <http://www.bcn.es/cultura>

²³⁷ <http://www.jove.cat>

²³⁸ <http://www.culturcat.cat>

²³⁹ <http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament/menuitem.01121f9326561a075a2a63a7b0c0e1a0/?vgnextoid=6e535f28c4aa8210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnextchannel=6e535f28c4aa8210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnextfmt=default>

²⁴⁰ <http://www.ccc.cat/>

²⁴¹ <http://www.museudelcinema.org/>

²⁴² <http://www.xtec.es>

²⁴³ <http://www.edu365.cat>

²⁴⁴ <http://www.edu3.cat>

²⁴⁵ <http://linkat.xtec.cat/portal>

²⁴⁶ <http://www.fundacionmenuhin.org/programas/muse1.html>

²⁴⁷ http://www.casaasia.cat/educacion/escuela_bambu/

²⁴⁸ <http://www.amtp.cat/>

²⁴⁹ <http://www.super3.cat>

²⁵⁰ <http://www.fusic.org>

²⁵¹ Bonet, L. «Les polítiques culturals a Catalunya: un espai d'acords bàsics en un context d'alt dinamisme». A: GOMÀ, R.; SUBIRATS, J. [coord.] *Govern i polítiques públiques a Catalunya: Autonomia i benestar*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 2001, p. 303-325.

²⁵² <http://www.escolesfestcat.cat>

²⁵³ <http://www.vilaweb.tv/?seccio=canals&canal=72>

²⁵⁴ <http://www.tradicionariu.com>

²⁵⁵ <http://www.firamediterrania.cat>

²⁵⁶ <http://www.adifolk.cat/>

²⁵⁷ <http://www.fundaciojaumecasademont.cat>

²⁵⁸ <http://www.lacasadelsentremesos.cat/>

²⁵⁹ <http://www.ensdecomunicacio.cat>

²⁶⁰ <http://www.tornaveu.cat>

²⁶¹ <http://planacionalassociacionisme.voluntariat.org>

²⁶² <http://www.ateneus.cat/>

²⁶³ <http://www.civicbarceloneta.com>

²⁶⁴ <http://www.bcn.cat/centrecivicsantagusti/index.html>

²⁶⁵ <http://www.ccdassanes.cat>

²⁶⁶ <http://www.bcn.cat/ccpatillimona>

²⁶⁷ <http://www.casadecultura.org>

²⁶⁸ http://www10.gencat.net/pres_volull/AppJava/

²⁶⁹ <http://www.espai-m.org/>

²⁷⁰ <http://www.prou.cat/>

ACRÒNIMS I SIGLES

AAVC	Associació d'Artistes Visuals de Catalunya
ACCD	Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament
BC	Biblioteca de Catalunya
CAC	Consell de l'Audiovisual de Catalunya
CCCB	Centre de Cultura Contemporània de Barcelona
CCMA	Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals
CCRTV	Corporació Catalana de Ràdio i Televisió
CDA	Centre de Desenvolupament Audiovisual
CERC	Centre d'Estudis i Recursos Culturals
CNDC	Consell Nacional de Dones de Catalunya
CoNCA	Consell Nacional de la Cultura i de les Arts
COPEC	Consorci Català de Promoció Exterior de la Cultura
CPCPTC	Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana
DASC	Departament d'Acció Social i Ciutadania
DCMC	Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
DECF	Departament d'Economia i Finances
DGAP	Departament de Governació i Administracions Públiques
DHUB	Disseny Hub Barcelona
EAC	Estatut de l'Artista i del Creador
EADC	Entitat Autònoma de Difusió Cultural
ECPF	Encuesta Continua de Presupuestos Familiares
EEES	Espai Europeu d'Educació Superior
EPF	Encuesta de Presupuestos Familiares
ESCAC	Escola Superior de Cinema i Audiovisuals de Catalunya
ESO	Educació Secundària Obligatòria
ICAA	Institut de la Cinematografia i de les Arts Audiovisuals
ICD	Institut Català de les Dones

ICF	Institut Català de Finances
ICIC	Institut Català de les Indústries Culturals
ICUB	Institut de Cultura de Barcelona
IEC	Institut d'Estudis Catalans
IEI	Institut d'Estudis Ilerdencs
IEMed	Institut Europeu de la Mediterrània
ILC	Institució de les Lletres Catalanes
INAEM	Institut Nacional de les Arts Escèniques i de la Música
INE	Institut Nacional d'Estadística
IRL	Institut Ramon Llull
IT	Institut del Teatre
IVA	Impost sobre el valor afegit
MACBA	Museu d'Art Contemporani de Barcelona
MCU	Ministeri de Cultura
MNAC	Museu Nacional d'Art de Catalunya
MNAT	Museu Nacional Arqueològic de Tarragona
ODA	Oficina de Difusió Artística
ONU	Organització de les Nacions Unides
PBM	Parc Barcelona Media
PEC Cat	Pla d'equipaments culturals de Catalunya
PIACAT	Pla integral per a l'arqueologia a Catalunya
PIB	Producte interior brut
RD	Reial decret
RTVE	Radio Televisión Española
SAM	Servei d'Atenció als Museus
SDE	Servei de Desenvolupament Empresarial
SS	Seguretat Social
TDT	Televisió digital terrestre
TVC	Televisió de Catalunya
UAB	Universitat Autònoma de Barcelona
UB	Universitat de Barcelona
UdG	Universitat de Girona
UE	Unió Europea
UNESCO	Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura
UOC	Universitat Oberta de Catalunya
UPF	Universitat Pompeu Fabra

ART